

Isten fényében, emberközelben

A piarista pasztoráció
kihívásai és reményei



Isten fényében, emberközelben

Piarista füzetek 30.

1. A piarista karizma ma
2. Világiak a piarista iskolában
3. Piarista Testvériség
4. Nem jelent meg
5. A piarista szolgálat
6. Kalazancius és konstitúciója
7. Kalazanci Szent József – a piarista rend alapítója
8. Piarista hivatásgondozási direktórium
9. A piaristák folyamatos képzésének direktóriuma
10. Kalazanci Szent József lelkiisége és pedagógiája
11. Gyakorlati útmutató a helyi káptalanokhoz
12. A piarista rend története
13. A szerzetes és a világi piarista identitásának tisztázása
14. Krisztusba öltözöttek
15. Nem jelent meg
16. Káptalani direktórium és útmutató
17. A 46. egyetemes káptalan dokumentumai
18. Boldog Celestina Donati
19. A piarista diák Rómában
20. Piarista egyházi közössége
21. Piarista istentapasztalat
22. Piarista közösségi élet
23. A piarista szerzetes képzése és tanulmányai
24. Káptalani direktórium és útmutató
25. Jézus tanítványai és tanúi ma
26. „Teljes időt átfogó” piarista iskola. A piarista diák profilja
27. A Szentlélek vezetésével
28. „Mint Kalazancius fiai...” Pápai üzenetek a piaristákhoz
29. Tizenhat év – tizenhat üzenet. Pedro Aguado generális atya leveleiből

Isten fényében, emberközelben

A piarista pasztoráció kihívásai és
reményei

Piarista Rend Magyar Tartománya
Budapest
2025

Szerkesztette
Zsódi Viktor Sch.P. és Kalmár Petra

Fordította
Fórizs Judit, Posztós Ildikó Piroska

Olvasószerkesztő
Bácskai-Horváth Hajnalka, Baranya Péter

Címlap grafika
Simon András

Megjelent a Piarista Rend Magyar Tartománya főnökének
engedélyével

© Piarista Rend Magyar Tartománya és a szerzők, 2025
Magyar fordítás © Fórizs Judit, Posztós Ildikó Piroska, 2025

Kiadta a Piarista Rend Magyar Tartománya
1052 Budapest, Piarista köz 1.
Honlap: www.piarista.hu
Felelős kiadó: Zsódi Viktor Sch.P.

Nyomás
Vareg Nyomda
1047 Budapest, Gárdi Jenő utca 37-39.

ISBN 978-615-5934-46-9
ISBN 978-615-5934-47-6 (pdf verzió)
HU ISSN 1585-2210

TARTALOM

Előszó.....	7
PIARISTA REND MAGYAR TARTOMÁNYA: A piarista pasztorális tervezés alapelvei	9
PEDRO AGUADO: Gondolatok pasztorális munkánk felélénkítéséről.....	33
PIARISTA REND GENERÁLISI KONGREGÁCIÓJA: A piarista rend küldetése az új evangelizációban	41
A KARIZMATIKUS INTEGRÁCIÓÉRT FELELŐS GENERÁLISI TITKÁRSÁG: Az egyházba és a piarista iskolákba való beilleszkedés pasztorális folyamatai	51
PABLO SANTAMARÍA HERRERA: A pasztorális munka a nevelésben.....	55
JAVIER ALONSO ARROYO: Isten fényében: iskolai pasztoráció...73	
THORDAY ATTILA: A hit átadásának esélyei hazánkban az <i>Intézmény és karizma</i> összefüggésében.	87
DICU RAMÓNA: Perspektívák egy életszerű pasztorális terv készítéséhez a jelen kihívásai fényében	109
PEDRO HUERTA: A piarista küldetés az evangelizáció szemszögéből.....	135
ZSÓDI VIKTOR: Pasztorális tervezés a szinodális megújulás korszakában.....	159

ELŐSZÓ

Piarista szolgálatunk számos kihívással és új lehetőségekkel is szembesül napjainkban. A bennünket körülvevő világ összetett, gyakran szekularizált, és a digitális forradalom alapjaiban formálja át a kommunikáció, a közösség és az identitás fogalmait. Az egyháznak és benne nekünk, piaristáknak, imádságos figyelemmel kell olvasnunk „az idők jeleit”, hogy evangelizációs küldetésünket ma is hitelesen és hatékonyan tudjuk teljesíteni.

Ez a kötet nem csupán egy tanulmánygyűjtemény, hanem sokkal inkább egy közös gondolkodás lenyomata, útkeresés. Ez a kötet arra vállalkozik, hogy a kalazanciusi örökség lelkipásztori fókuszát lefordítsuk a 21. század nyelvére. Arra keressük a választ, hogy a „*Pietas et litterae*” – „a jámborság és a tudomány” – egysége miként valósulhat meg egy olyan világban, amely gyakran szétválasztja a hitet és a kultúrát, a tudást és az élet mélyebb értelmét.

A cél nem kevesebb, mint az, hogy az iskolai evangelizáció folyamatából eljussunk az evangelizáló iskola valóságába, egy olyan intézményhez, amely nem csupán pasztorális tevékenységeket végez, hanem egész lényével, légkörével, a tantárgyakhoz való hozzáállásával és emberi kapcsolataival Jézus Krisztus örömhírét hirdeti.

A kötet nem kész recepteket kínál, hanem egy közös gondolkodásra hív, amelynek során minden piarista nevelő – szerzetes és világi munkatárs – felteheti magának a kérdést: én személyesen hogyan járulhatok hozzá a küldetéshez? Feladatunk egy olyan iskola megteremtése, amely közel tud lépni a mai fiatalokhoz, és amely nem fél a párbeszédtől, a kreativitástól és a nyitottságtól.

Bizalommal és reménnyel ajánlom ezt a kötetet mindenki figyelmébe. Kalazanci Szent József és a Kegyes Iskolák Királynője, a Boldogságos Szűz Mária járjanak közben értünk küldetésünk teljesítésében.

Budapest, 2025. július 15.

Piarista Rend Magyar Tartománya

A PIARISTA PASZTORÁLIS TERVEZÉS

ALAPELVEI

Irányelvek a Piarista Rend Magyar Tartománya számára

„Az egyház számára az »evangelizálás« azt jelenti, hogy elvigye a jó hírt az emberiség minden csoportjához, és az evangélium erejével belülről alakítsa át az embereket: döntési kritériumaikat, meghatározó értékeiket, inspiráló forrásaikat, életformáikat, hogy azok nyitottak legyenek az ember teljes körű látásmódja felé. E küldetés megvalósításakor az egyháznak mindig kötelessége vizsgálni és az evangélium fényében értelmezni az idők jeleit, hogy ily módon válaszoljon az ember örök kérdéseire.”¹

„Azt is lehetne tehát mondani, hogy akkor beszélünk evangelizációról, amikor az egyház magának az általa hirdetett üzenetnek az isteni erejével megtéríteni igyekszik az egyes embereket és az emberi közösségeket; és megújítani törekszik mindent, ami az emberhez tartozik: munkáját, életét, közvetlen környezetét.”²

KRISZTUS-KÖZPONTÚSÁG

A piarista iskola keresztény intézmény, amelynek középpontjában Jézus Krisztus személye és tanítása áll. Minden pasztorális

¹ SZERZETESÉK ÉS VILÁGI INTÉZMÉNYEK KONGREGÁCIÓJA, *Szerzetesek és az emberi haladás* (1980. augusztus 12.), ford. KORTIS Mónika, in *Szentszéki dokumentumok a megszentelt életről, 1964–2002*, szerk. TÖZSÉR Endre Sch.P., Budapest, 2007, 96.

² VI. PÁL PÁPA, *Evangelií Nuntiandi* [Az Evangélium hirdetése] kezdetű apostoli buzdtítása, Budapest, 2012, 28.

tevékenység Jézus Krisztus személyére és tanítására épül, célja a Vele való személyes találkozás elősegítése. Az Egyház pasztorális tevékenységének Krisztus szemléléséből kell kiindulnia. Hangsúlyosnak tartjuk a személyes kapcsolatot és találkozást Jézussal, a különböző imamódok tanulását, a szentségimádás lehetőségének felajánlását.

*Közösségeink örködjének Krisztus központi szerepe fölött életünkben, és kísérjék a testvéreket hivatásuk folyamatában, hogy ők előmozdítsák a rájuk bízott küldetést.*³

*„A keresztény lét kezdetén nem egy etikai döntés vagy egy nagy eszme áll, hanem a találkozás egy eseménnyel, egy személlyel, aki életünknek új horizontot s ezáltal meghatározott irányt ad.”*⁴

„A Szentlélek vezetésével milyen meghívást érzünk arra, hogy életünket Jézus Krisztusra összpontosítsuk, elismerve, hogy ő hivatásunk útja, igazsága és élete”.

„Lelkiségünk [...] Krisztus-központú lelkiség, amely különös hangsúlyt fektet Jézus kínszenvedésére és halálára, mindannyiunk iránti szeretetének és önátadásának legnagyobb kifejezésére, hiszen irántunk való szeretete ott nyilvánul meg a legnagyobb intenzitással.”

*„Megszentelt életünket és annak minden dimenzióját abból a piarista küldetésből éljük, amelyre meghívást kaptunk: hogy hirdessük az evangéliumot a kicsinyeknek. Saját környezetünkben magának Krisztusnak vagyunk az emlékezte.”*⁵

„A lelkipásztorkodásra épülő iskolának Krisztus személyét kell a középpontba állítania. Krisztus nem csupán egy konkrét történelmi személy a sok közül. Krisztus sokkal több, mint csupán egy

³ Vö. Pedro AGUADO SCH.P., *The basic synodality*, in Ephemerides Calasancianae, 2021: 6, 1059.

⁴ XVI. BENEDEK PÁPA, *Deus caritas est* [Az isteni szeretet] kezdetű enciklikája, Budapest, 2006, 1.

⁵ Vö. PIARISTA REND GENERÁLISI KONGREGÁCIÓJA, *A Szentlélek vezetésével: A 48. egyetemes káptalan dokumentuma*, ford. FÓRIZS Judit, Budapest, 2022 (Piarista füzetek, 27), 9, 23, 15.

csodálatra méltó ember, aki egy adott korban és helyen élt. Krisztus a piarista iskola nevelési programjának a szíve."⁶

„Lépünk ki! Lépünk ki, hogy mindenkinek felkínáljuk Jézus Krisztus életét.

Az Egyházat mozgásba hozzuk az önmagából való kilépés, a Jézus Krisztusra összpontosító misszió, a szegények iránti elkötelezettség irányába.

Szeretnék emlékeztetni arra a feladatra, amely minden korszakban és minden helyen ránk vár, mert »nem történhet igazi evangelizáció annak kifejezett hirdetése nélkül, hogy Jézus Krisztus az Úr«; valamint anélkül, hogy »Jézus Krisztus hirdetése elsőbbséget kapjon az evangelizáció minden tevékenységében«."⁷

„A most kezdődő évszázad és évezred látni fogja – s egyenesen kíváncsú is, hogy egyre nagyobb mértékben lássa –, hogy az odaadás milyen fokára képes eljutni a legszegényebbek iránt érzett szeretet. Ha valóban Krisztus szemléléséből indultunk ki, tudni kéne azt észrevenni főként azok arcán, akikkel ő saját maga akart azonosulni: »Éhes voltam, és adtatok ennem. Szomjas voltam, és adtatok innom. Idegen voltam, és befogadtatok. Nem volt ruhám, és felruháztatok. Beteg voltam, és meglátogattatok. Börtönben voltam, és fölkerestetek« (Mt 25,35–36). Ez a kijelentés nem egyszerű felhívás a szeretetre: a krisztológia egy része, mely fénysugarat vet magának Krisztusnak a misztériumára. Krisztus jegyeséhez illő hűségét az Egyház sokkal inkább ezen keresztül mérheti le, semmint igazhitűsége kérdésén."⁸

⁶ PIARISTA REND, *A 46. egyetemes káptalan dokumentumai*, ford. POSZTÓS Ildikó Pirokska, Budapest, 2010 (Piarista füzetek, 17), 32–33.

⁷ FERENC PÁPA, *Evangelii gaudium* [Az evangélium öröme] kezdetű apostoli buzdítása, Budapest, 2014, 33, 60, 67.

⁸ II. JÁNOS PÁL PÁPA: *Novo millennio ineunte* [Az új évezred kezdetén] kezdetű apostoli levele, Budapest, 2001, 56.

A GYERMEKEK ÉS FIATALOK ELSŐBBSÉGE

Kalazancius példáját követve a piarista iskola minden tevékenységében a gyermekek és fiatalok teljes körű fejlődését tartja szem előtt, különös figyelemmel a leginkább rászorulóakra. Minden diák egyedi és megismételhetetlen, Isten által szeretett személy. A pasztorációnak figyelembe kell vennie az egyéni szükségleteket, és kísérést kell biztosítania.

„A tanuló – függetlenül az általa követett vallástól és lelki útkeresésének adott szakaszától – maga Krisztus. A nevelőnek ezt a Krisztust kell elfogadnia és szolgálnia.”⁹

„Ezen alapvető irányultságunk értelmében küldetésiünk középpontjában a gyerekek és fiatalok képzése, teljes emberi és keresztény kibontakozása és boldogsága áll.”¹⁰

„A gyermekeket helyezzük az egész nevelési folyamat középpontjába.”

„Napjainkban a kegyes iskolák, amely ugyanennek a gyülekezetnek a szerves része, közös életstílusra és küldetésre kap meghívást, egy olyan szolgálatban, amely főként a gyermekekre, a fiatalokra és a szegényekre irányul, hogy építse az igazság és a testvériség világát, amelyet Isten minden gyermeke számára akar.”¹¹

„A szeretet parancsának ezen egyetemességét tiszteletben tartva van sajátosan egyházi feladat is – az a feladat, hogy az Egyházban mint egy családban, egyetlen gyermek sem szenvedhet ínséget.”¹²

„Az ifjúsági lelkipásztorkodásnak más rugalmasságra kell szert tennie, és a fiatalokat olyan eseményekre kell meghívnia, amelyek nemcsak nevelik őket, hanem arra is lehetőséget kapnak, hogy megosszák élményeiket, ünnepeljenek, énekeljenek, halljanak konkrét

⁹ PIARISTA REND GENERÁLISI KONGREGÁCIÓJA, *A piarista szolgálat: A nevelés által evangelizálni Kalazancius stílusában*, Budapest, 1999, 28.

¹⁰ PIARISTA REND, *A 46. egyetemes káptalan dokumentumai*, 13.

¹¹ PIARISTA REND GENERÁLISI KONGREGÁCIÓJA, *A Szentlélek vezetésével*, 89, 39.

¹² XVI. BENEDEK PÁPA, *Deus caritas est*, 30.

tanúságtételeket, és megtapasztalhassák az élő Istennel való közösségi találkozást."¹³

„NEVELVE EVANGELIZÁLNI”

A piarista iskola elsődleges küldetése, hogy „nevelve evangelizáljon, és evangelizálva neveljen”. Ez azt jelenti, hogy a keresztény értékeket és a hit igazságait nem csupán a hittanórákon, hanem az iskola egész életében, minden tantárgyban és tevékenységben igyekszik közvetíteni. A piaristák a nevelésben látják a leghatékonyabb eszközt a személyiség kibontakoztatására, a társadalom jobbítására és az evangelizációra. A nevelés átfogó, az intellektuális, érzelmi, erkölcsi és spirituális dimenziókat egyaránt magában foglalja.

*„A hit hirdetésének iskoláinkban explicit módon kell történnie, hiszen az a küldetésünk, hogy nevelve evangelizáljunk, ám az evangelizálást nem szabad a nevelési gyakorlat egy bizonyos területére szűkíteni, hanem érintenie kell az iskolai élet minden elemét, még hozzá úgy, hogy amikor nevelési munkánkat végezzük minden tantárgyon és iskolai programon keresztül, akkor implicit és explicit módon a hitet is hirdetjük.”*¹⁴

„A cél, melyre rendünk a kegyes iskolák működtetésével törekszik, az, hogy a gyerekeket a keresztény jámborságra és a tudományokra neveljük, hogy így tanítva az örök életet el tudják érni.”

„A kegyes iskolák számára az evangelizáció abban áll, hogy átfogó, minőségi nevelésben részesítik a diákokat, miközben az evangéliumot állítják a nevelési terv középpontjába. Ebből a szempontból az összes iskolai tevékenység része az evangelizációnak: az órai anyag, a kísérés és a tanárok példája”.

„A piarista jellegű átfogó nevelésnek része a keresztény közösséghez vezető beavatási folyamatokra tett javaslat. E javaslat kidolgozásánál a pasztorális csapat feladata a javaslatok megfogalmazása és

¹³ FERENC PÁPA, *Christus vivit* [Krisztus él!] kezdetű színódus utáni apostoli buzdítása, Budapest, 2019, 91.

¹⁴ PIARISTA REND, *A 46. egyetemes káptalan dokumentumai*, 32.

figyelemmel kísérése. Szükség van továbbá egy jól szervezett piarista keresztény közösségre, hogy értelmet adjon az evangelizációs javaslatnak.”¹⁵

„Azonban legyünk bárhol is a világon, amit soha nem szabad elfelejteni az az, hogy a pasztorális munka szolgálatunk középpontjában helyezkedik el, és hogy a keresztény javaslat hirdetéséről nem mondhatunk le soha. A »nevelve evangelizálni« mottó azt jelenti, hogy integrált nevelés révén mindent megteszünk annak érdekében, hogy a gyermekeket, a fiatalokat és a családokat az Úr Jézussal való találkozáshoz kísérhessük; egy olyan találkozáshoz, amely kiteljesíti életüket, és megerősíti őket, hogy a mennyek országának értékei szerezni képesek legyenek egy jobb világ érdekében dolgozni.”¹⁶

„Az evangélium által ihletett nevelési programjával a katolikus iskola arra hivatott, hogy megfeleljen korunk kihívásainak annak biztos tudatában, hogy »az ember misztériuma a megtestesült Ige fényében ragyog fel«.”¹⁷

KÖZÖSSÉGI JELLEG

A hit közösségben születik, él és fejlődik. A pasztorális munkának erősítenie kell az iskolai közösséget mint a hit megélésének és továbbadásának helyét, ugyanakkor a pasztoráció az egész iskolai közösség (diákok, tanárok, szerzetesek, családok) ügye és felelőssége. A közösségi élmények (liturgia, imádság, ünnepek, szolgálat) kiemelt fontosságúak, amelyek vonzóvá teszik a keresztény életet, és segítik a diákokat az Egyház aktív tagjaivá

¹⁵ PIARISTA REND SZOLGÁLAT TITKÁRSÁGA, *„Teljes időt átfogó” piarista iskola: A piarista diák profilja*, ford. SZÁDVÁRI Panka, Budapest, 2022 (Piarista füzetek, 26), 17, 18, 35.

¹⁶ PEDRO AGUADO Sch.P., *Woe to me if I do not evangelise!*, in Ephemerides Calasancianae, 2011: 7, 525.

¹⁷ KATOLIKUS NEVELÉS KONGREGÁCIÓJA, *A katolikus iskola a harmadik évezred küszöbén* (1997. december 28.), ford. KEMENES László Sch.P., art. 10., URL: <https://katolikus.hu/dokumentumtar/a-katolikus-iskola-a-harmadik-evezred-kuszoben> (utoljára ellenőrizve: 2025. 07. 15.)

válni. Az iskola mint nevelő közösség működik, ahol a kölcsönös tisztelet, a párbeszéd és az együttműködés alapvető értékek. A piarista szerzetesközösség jelenléte és tanúságtétele különleges fontosságú.

*Mindannyian nevelő szolgálatot látunk el, tehát evangelizálók vagyunk. A tanárok, a családok s az egész személyzet, amely együttműködik velünk az iskolában, olyan küldetést tölt be, amely messze felülmúlja a szakmai, tanári, pedagógiai küldetést.*¹⁸

*„Csoportban és közösségben megosztjuk a hitet, nyílt és megosztott folyamat alapján, amelyben a személyek folyamatosan és örömmel konstatálják Egyházhoz tartozásukat, és megtapasztalják a közösség hívását.”*¹⁹

*„A piarista szerzetesközösségeknek mindig a küldetés lelkének kell lenniük, és azon kell dolgozniuk, hogy ez a lélek egyre több személyhez elérjen.”*²⁰

„Újja kell élesztenünk a közösségi ima és a közösségben való elmélkedés tapasztalatát; örömteli lelkiséget kell megélnünk a gyerekek között, amely felébreszti bennük a vágyat, hogy piaristák legyenek, Isten nagyobb dicsőségére és felebarátaik javára.”

„Újítsuk meg közösségi életünket szinodális távlatból, különös figyelmet fordítva olyan szempontokra, mint a megosztott ige, az eucharisztia és a közösségi megkülönböztetés ápolása, gyakori közösségi összejövetelek, közösségeink nyitottsága a világiak, különösen a fiatalok felé, és a közösség kapcsolódása a piarista jelenléthez.”

„Arra van szükségünk, hogy minden piarista szerzetes a hivatására összpontosítva, szenvedéllyel és örömmel élje meg hívó, közösségi és missziós életét. Tisztában vagyunk azzal, hogy ez az egyensúly

¹⁸ Vö. PIARISTA REND 44. EGYETEMES KÁPTALANJA, *A piarista karizma*, ford. TÖZSÉR Endre Sch.P., Budapest, 2000 (Piarista füzetek, 1).

¹⁹ Pedro AGUADO Sch.P., *Woe to me if I do not evangelise!*, 527.

²⁰ Pedro AGUADO Sch.P., *Küldetés szívvel-lélekkel*, ford. POSZTÓS Il-dikó Pirokska, in *Tizenhat év – tizenhat üzenet: Pedro Aguado generális atya leveleiből*, Budapest, 2025 (Piarista füzetek, 29), 16.

nemcsak az egyes szerzetesektől, hanem igen sajátos módon a közösségi környezettől és a demarkáció dinamizmusától is függ.”²¹

„A kegyes iskolák az új közösségi egyháztan nyomán korszerűsítették az iskolai közösség fogalmát, belevéve a világiakat is, mint a piarista karizma jelenlétének igazi biztosítékait. A II. Vatikáni Zsinat utáni lendület sok közös gondolkodásnak és gyakorlati tapasztalatnak adott teret, mígnem elérkezett a 2015-ös egyetemes káptalan, melyen a rend beemelte a Regulába a piarista keresztény közösség fogalmát: »Törekedjünk megerősíteni jelenlétünket valamennyi helységben a piarista keresztény közösség kialakításával, amelyben a szerzetesek, a piarista testvériségek tagjai és a piarista jelenlét egészéhez tartozó személyek mind tudnak találkozni, hogy megosszák hitüket egymással és növekedjenek piaristaságukban« (Reg., 103).”²²

„Életünknek és küldetésünknek az adja az alapját, hogy mennyire hiteles és vonzó megszentelt és közösségi életet élünk.”

A közösségi élet alapvető fontosságú a szerzetesi életben; ezt tudatosítanunk kell. Nyílt, imádságos, örömteli közösségeket kell kínálnunk.²³

„Ezért a katolikus iskola közösségi dimenzióját nemcsak az ember természete és a nevelési folyamat természete követeli, hanem magának a hitnek természete is.”²⁴

„PIETAS ET LITTERAE”

A hit és a tudás, a vallásos élet és az igényes képzés harmonikus egységben való megélése a feladatunk. A piarista iskola arra törekszik, hogy a hit és a kultúra, a hit és a tudomány között

²¹ PIARISTA REND GENERÁLIS KONGREGÁCIÓJA, *A Szentlélek vezetésével*, 24, 45, 60.

²² PIARISTA REND SZOLGÁLAT TITKÁRSÁGA: „Teljes időt átfogó” piarista iskola, 45.

²³ PIARISTA REND, *A 46. egyetemes káptalan dokumentumai*, 41, 45.

²⁴ KATOLIKUS NEVELÉS KONGREGÁCIÓJA, *A katolikus iskola*, ford. JELENITS István Sch.P., Budapest, [1990], 24.

termékeny párbeszédet alakítson ki, nem elégszik meg a tudás pusztá átadásával, hanem a valóság mélyebb értelmének keresésére is ösztönöz. Célunk, hogy a diákok kritikusan és keresztény szemmel tudják értelmezni a kultúrát és a világ jelenségeit.

„Ma Kalazanciusnak, az európai keresztény népiskola megalapítójának az elképzelése a referenciánk ahhoz, hogy jelenléteinkben mindenki számára újraalkossuk az iskolát az istenhit és a tudomány jegyében. Szolgáltatunk fejlődése a jelenlegi nehézségek ellenére igen termékeny.”

Platformjaink közös jellemzője az istenhiten és tudáson (pietas et litterae) alapuló nevelés iránti elkötelezettség. Mindegyikük a maga stílusában és a maga szervezetségével járul hozzá a piarista projekthez. Fontos a hit és a kultúra integrálása.²⁵

„A pietas et litterae meghatározott típusú nevelést feltételez és fejez ki: az ember megértésének és mindannak módját, amire átfogó neveléséhez, és minden benne rejlő lehetőség előhívásához szüksége lehet – ez az, amire Kalazancius vágyott.

Hiszünk abban a formáló erőben, amellyel ez a különleges nevelés bírhat; a vallásos életből eredő, életadó tudományt, és a tudományban, kultúrában testet öltő vallásosságot keressük, hogy mindezt lélekkel töltsük meg, és a teljesség látóhatárával lássuk el.

A pietas et litterae mély megélése azt kívánja tőlünk, hogy bátran és elkötelezetten helyezzük önmagunkat hivatásunk középpontjába.”²⁶

„Piaristák vagyunk, és ezért világos és erős szellemi képzésben kell részesülnünk. Nem csak filozófiai és teológiai, de a humán és a

²⁵ Vö. PIARISTA REND GENERÁLISI KONGREGÁCIÓJA, *A Szentlélek vezetésével*, 11., 84.

²⁶ Vö. Pedro AGUADO Sch.P., *Piety and Letters*, in *Ephemerides Calasactianae*, 2010: 3, 416–417.

természettudományos tárgyak körében is. *A pietas et litterae* jelszóban az »és« nem alakulhat át »és ha lehetséges«-sé.”²⁷

„Konkrét kihívásként jelentkezik a hagyományos mottó is, *pietas et litterae*, amely a mai világ helyzetére lefordítva annyit jelent, hogy »igen erős hit-kultúra szintézisre igyekezzünk nevelni a ránk bízottakat, szemben a társadalomban érvényesülő fogyasztói és gyakorlati materialista felfogással.«.”²⁸

A tanulók tevékeny alanyok a nevelési folyamatban. Életkoruk előrehaladtával egyre inkább főszereplőivé válnak neveltetésüknek. Ezért nemcsak abban kell segíteni őket, hogy felelősen kövessék a tudományos alapossággal összeállított nevelési programot, hanem arra is rá kell őket vezetni, hogy az emberi valóság korlátozott horizontján túlra tekintsenek. Ugyanis minden katolikus iskola segíti »a tanulókat abban, hogy kialakítsák a hit és a kultúra szintézisét«.”²⁹

„A katolikus iskola mint oktató intézmény igazi és valódi egyházi szolgálatot jelent, melynek tevékenységében »harmonikusan ötvöződik a hit, a kultúra és az élet.«”

A katolikus iskola természetéből adódik nevelési programjának egyik legeredetibb eleme: a kultúra és a hit szintézise. Hiszen a tudás a hit fényében bölcsességgé nemesül, és vízióvá tágul. Ha a tudás és a hit közti kapcsolat mindegyik tantárgy lelkévé válik, akkor megvan az egység a sokféleségben, és magából az iskolai tantárgyból kiindulva egységes szemlélet fogalmazódik meg a világról, az életről, a kultúráról és a történelemről. A katolikus nevelési programban nincs külön ideje az oktatásnak és a nevelésnek, a megismerésnek és a lelki érésnek. A különböző tantárgyak nemcsak a

²⁷ Pedro AGUADO Sch. P., „God, who began a good work in you, will go on completing it”: On Initial Formation in the Pious Schools, in *Ephemerides Calasancianae*, 2010: 1, 25.

²⁸ Miguel Angel ASIAIN, *Piarista istentapasztalat*, ford. DOMOKOS György, Budapest, 2016 (Piarista füzetek, 21), 150.

²⁹ CONGREGATION FOR CATHOLIC EDUCATION, *The identity of the catholic school for a culture of dialogue* (2022. január 25.), art. 41, URL: <https://www.vatican.va> (utoljára ellenőrizve: 2025. 07. 15.).

tudás megszerzését célozzák, hanem elsajátítandó értékeket közvetítenek, és igazságokat fedeztetnek fel.³⁰

A kultúra evangelizálása azt is jelenti, hogy a keresztény hit értékeit beleviszük a különböző tudományágakba és művészeti ágakba, párbeszédet folytatva azok képviselőivel. A katolikus iskola fontos szerepet játszik ebben a folyamatban, hiszen itt találkozik a fiatal generáció a kultúrával és a tudománnyal, és itt kaphatják meg azokat a szellemi és erkölcsi irányelveket, amelyek segítik őket eligazodni a világban.³¹

„A katolikus iskolák, amelyek mindig annak a módját keresik, hogy miként kapcsolhatják össze a nevelői feladatot az evangélium kifejezett hirdetésével, nagyon értékes szolgálatot tesznek a kultúra evangelizációjának azokban az országokban és városokban is, ahol az ellességes helyzet arra készítet minket, hogy kreatívak legyünk a megfelelő útonalak megtalálásában.”³²

A HIVATÁS FELFEDEZÉSÉNEK SEGÍTÉSE

A pasztorális munka része segíteni a fiatalokat abban, hogy felismerjék Isten személyes meghívását az életükre, legyen az házasság, papi vagy szerzetesi élet vagy más keresztény elköteleződés a világban. Az iskola segíti a fiatalokat, hogy felismerjék személyes hivatásukat, és bátran válaszoljanak Isten meghívására.

„A hivatáskultúra »globális koherenciára« törekszik mindazon dolgok között, amiket demarkációként teszünk és megélünk, mégpedig oly módon, hogy egyértelműen első helyen álljon mindnyájunk hivatásának és piarista identitásának segítése, mindnyájunké, akik a piarista projekt részesei vagyunk. Hivatáskultúrán olyan »gondolkodás-, érzés-, cselekvés- és ünneplésmódok koherens és közösen vállalt együttesét« értjük, amelyek »megteremtik a szükséges

³⁰ Vö. KATOLIKUS NEVELÉS KONGREGÁCIÓJA, *A katolikus iskola a harmadik évezred küszöbén*, art. 11, 14.

³¹ Vö. FERENC PÁPA, *Evangeli gaudium*

³² Uo., 81.

környezetet ahhoz, hogy az emberek felfedezzék keresztény hivatásukat.“

Minden piarista szerzetes felelős azért, hogy másokat hívjon, hogy osztozzanak hivatásában. Az egyes rendtagok „hivatáskultúrája” a legjobb módja annak, hogy mi, piaristák kifejezzük a rend iránt hálánkat: azért dolgozunk, hogy élete és küldetése növekedjen. Arról beszélünk, hogy hogyan tudjuk ösztönözni a szerzetesek mentalitásának a megváltozását, abban segítve őket, hogy új módon vállalják a hivatáskultúra iránti elkötelezettséget, aktívan vegyenek részt a helyi és tartományi hivatáskultúra-csapatok projektjeiben és konkrét feladataiban.

Erősítsük a szerzetesek és világiak hivatásgondozásban való részvételét konkrét tevékenységekkel és a hivatáskultúra fontosságának egyértelmű tudatosításával.³³

„Amikor például hivatáskultúráról beszélünk, akkor olyan »gondolkodás-, érzés-, cselekvés- és ünneplésmódok koherens és közösen vállalt együttesét« értjük rajta, amelyek megteremtik a szükséges környezetet ahhoz, hogy az emberek felfedezzék keresztény hivatásukat.”³⁴

A hivatáskultúra és hivatáspasztoráció előmozdításával megbízott piaristák egyöntetű kihívása előtt állunk: hogy küzdjünk azért, hogy szenvedéllyel, egyértelműen, alázattal és meggyőződéssel éljük meg saját hivatásunkat.³⁵

„Sok helyen kevés a papi és szerzetesi hivatás. [...] Ahol van élet, buzgóság, akarat, hogy Krisztust elvigyék másokhoz, ott hivatások is támadnak, mégpedig valódi hivatások. Még az olyan plébániákon is, ahol a papok nem annyira elkötelezettek és örömteliek, a közösség testvérei és buzgó élete ébreszti a vágyat, hogy valaki teljesen

³³ Vö. PIARISTA REND, A 46. egyetemes káptalan dokumentumai, 93–94.

³⁴ Pedro AGUADO Sch.P., „Although there is but one body, it has many members”: Growing in the mentality of the Order, in Ephemerides Calasancianae, 2011: 6, 415.

³⁵ Vö. Pedro AGUADO Sch.P., Not only shepherds, but also fishermen, in Ephemerides Calasancianae, 2018: 4, 601–615.

Istennek és az evangelizációnak szentelje magát, főként ha ez az élő közösség buzgón imádkozik a hivatásokért, és van bátorsága ajánlani fiataljainak e sajátos elkötelezettség útját.”³⁶

„A »hivatás« szót tág értelemben úgy érthetjük, mint Istentől kapott meghívást. Ez magában foglalja az életre hívást, a Vele való barátságra szóló meghívást, az életszentségre szóló meghívást és így tovább. Mindezeknek igen nagy értéke van, mert egész életünket Isten elé helyezik, aki szeret bennünket, és engedi megértenünk, hogy semmi sem egy vak káosz gyümölcse, hanem épp ellenkezőleg, minden beleszólható az Úrnak adott válaszbba, akinek csodálatos terve van számunkra.”³⁷

„A hivatás felismeréséhez az alapkérdés: Kiért vagyok? E kérdéseket nemcsak magamra és hajlandóságaimra vonatkoztatva kell föltenni, hanem a másokkal való kapcsolataimban is, mégpedig úgy, ahogyan a magamra vonatkozó megkülönböztetés életemet kapcsolatba hozza másokkal. Ezért szeretnék emlékeztetni arra, hogy mi a nagy kérdés: »Az életben gyakran azzal töltjük az időt, hogy ezt kérdezzük: »De ki vagyok én?« Faggathatod magad, és egy életen át kérdezhetheted, ki vagy. De azt a kérdést is tedd fel: »Kiért vagyok én?« Kétségtelenül Istenért vagy. Ő viszont azt akarja, hogy másokért is légy, és sok tulajdonságot, hajlandóságot, képességet és karizmát oltott beléd, amelyek nem érted, hanem másokért vannak.”³⁸

ÉLŐ ÉS DINAMIKUS PIARISTA IDENTITÁS

A piarista identitás építése egy közös kaland, amelyben fiatalok és nevelők együtt fedezik fel a hagyomány mai relevanciáját, hogy az élővé váljon és a jövő inspirációforrása legyen. A piarista identitás megélése egy személyes válasz Kalazancius karizmájára, egy dinamikus, folyamatosan alakuló valóság, amely a közösség tagjainak személyes és közös történeteinek keresztül formálódik és gazdagodik. Minden generációnak, és azon belül

³⁶ FERENC PÁPA, *Evangelii gaudium*, 65–66.

³⁷ FERENC PÁPA, *Christus vivit*, 111.

³⁸ Uo., 126.

minden fiatalnak újra fel kell fedeznie és magáévá kell tennie Kalazancius örökségét, saját élettörténetén, keresésein, örömein és küzdelmein keresztül építve fel keresztény és piarista önazonosságát, válaszolva Isten személyes hívására.

*A piarista identitás nem egy statikus valóság, amelyet egyszer s mindenkorra megkapunk, hanem egy dinamikus folyamat, amely a közösség tagjainak személyes és közös történetein keresztül formálódik és gazdagodik. Ebben a folyamatban minden generációnak újra fel kell fedeznie és magáévá kell tennie Kalazancius örökségét, válaszolva a saját korának kihívásaira.*³⁹

*A közösségi élmények, a közös ünnepek, a szolgálat és a tanulás tapasztalatai mind hozzájárulnak ahhoz, hogy a fiatalok magukévá tegyék a piarista szellemiséget, és kialakítsák saját narratív identitásukat. Ezek az élmények lehetővé teszik, hogy ne csak tudjanak a piarista értékekről, hanem meg is éljék azokat, és ezáltal azok személyes meggyőződésükké váljanak.*⁴⁰

*Nem elég „átadni” az identitást; lehetőséget kell teremteni arra, hogy a fiatalok megéljék, megtapasztalják, és saját történetük részévé tegyék azt, amit piaristának, kereszténynek lenni jelent. Ezért a nevelési folyamatban hangsúlyt kell fektetni a személyes reflexióra, a tapasztalatok megosztására és a közösségi párbeszédre.*⁴¹

ÖRÖMTELI ÉS VONZÓ MEGKÖZELÍTÉS

Az evangélium örömhír, ezért a pasztorációnak is örömtelinek, reménykeltőnek és vonzónak kell lennie a fiatalok számára. A keresztény reményt kell sugározni, vonzóná téve a keresztény életet a fiatalok számára.

³⁹ Vö. PIARISTA REND GENERÁLISI KONGREGÁCIÓJA, *A Szentlélek vezetésével*

⁴⁰ Vö. PIARISTA REND SZOLGÁLAT TITKÁRSÁGA, *„Teljes időt átfogó” piarista iskola*

⁴¹ Vö. PIARISTA REND, *A 46. egyetemes káptalan dokumentumai*

„Ne hagyjuk elrabolni magunktól az evangelizáció örömét!”⁴²

„Jó, ha minden katekézis különleges figyelmet fordít »a szépség útjára« (»via pulchritudinis«). Krisztust hirdetni annak a bemutatását jelenti, hogy benne hinni, és őt követni nemcsak méltó és igazságos, hanem szép is, és a hit és a követés új ragyogással és mély örömmel tölti el az életet a próbatételek idején is.”⁴³

„Isten szereti a fiatalok örömét, és mindenekelőtt arra az örömről hívja őket, amely a testvéri közösségekben él; azok magasabb rendű öröme, akik meg tudják osztani a kincseiket, mert »nagyobb öröm adni, mint kapni« (ApCsel 20,35), és »Isten a jókedvű adakozót szereti« (2Kor 9,7). A testvéri szeretet megsokasítja örömünket, mert képessé tesz arra, hogy örülni tudjunk mások értékeinek: »Együtt örüljétek az örvendezőkkel« (Róm 12,15). Azért, hogy fiatalságod spontaneitása és ereje egyre inkább a felebaráti szeretet spontaneitásában és a frissességben alakuljon, és tegyen képessé, hogy mindig megbocsátással, nagylelkűséggel, közösségalkotással tudjunk reagálni.”⁴⁴

„Arra van szükségünk, hogy minden piarista szerzetes a hivatására összpontosítva, szenvedéllyel és örömmel élje meg hívó, közösségi és missziós életét.”⁴⁵

„A piarista szerzetesközösségnek jelszerűnek kell lennie, olyannak, amely jelen van a fiatalok között, meghívja őket otthonába, örömteli tanúságtételével vonzó számukra.”⁴⁶

Az evangélium „elbűvölő egyszerűségétől és illatától” fosztják meg, ha bizonyos keresztény csoportok „túl nagy jelentőséget tulajdonítanak saját szabályaiknak, szokásaiknak vagy stílusuknak.”⁴⁷

⁴² FERENC PÁPA, *Evangelii gaudium*, 52.

⁴³ Uo., 99.

⁴⁴ FERENC PÁPA, *Christus vivit*, 73.

⁴⁵ PIARISTA RENDGENERÁLISI KONGREGÁCIÓJA, *A Szentlélek vezetésével*, 60.

⁴⁶ Uo., 60.

⁴⁷ Vö. FERENC PÁPA, *Gaudete et exsultate* [Örüljétek és ujjongjatok] kezdetű apostoli buzdítása, Budapest, 2018, 36.

A CSELEKVŐ HITRE NEVELÉS

A hitnek tettekben kell megnyilvánulnia. A pasztorális munkának ösztönöznie kell a hit megélését a konkrét tettekben is, a rászorulóknak szolgálatában, az önkéntességben és a társadalmi felelősségvállalásban. A piarista iskola arra nevel, hogy a diákok tevékenyen hozzájáruljanak a társadalom jólétéhez, az igazságosság, a testvériség, a béke előmozdításához és a teremtetett világ védelméhez.

„Szeretném kiemelni, hogy a szolidaritás »mint erkölcsi erény és társadalmi magatartás a személyes megtérés gyümölcse, és ezért a nevelés és képzés terén felelősséget viselő sokféle személy részéről elkötelezettséget igényel«.”

„Minden nevelő környezet legyen olyan hely, amely nyitott a transzcendensre és a többi emberre: legyenek ezek a párbeszéd, az összetartás és a meghallgatás helyei, amelyben a fiatalok azt érezhetik: itt értékelik a bennük rejlő lehetőségeket, belső gazdagságukat, és megtanulhatják testvéreik megbecsülését. Adják tovább ezek a helyek annak az örömmel az érzését, ami abból fakad, ha valaki nap mint nap megéli a szeretetet és az együttérzést a felebarátai iránt, és tevékenyen részt tud venni az emberibb és testvériesebb társadalom építésében.”⁴⁸

„Bár nem könnyű megszólítani a fiatalokat, két területen előrelépés történt: az egyik annak a tudata, hogy az egész közösség evangelizálja és neveli őket; a másik annak a sürgőssége, hogy önállóbb szerepük legyen. El kell ismerni, hogy a közösségi kapcsolatok és az elkötelezettség aktuális válsága közepette sok az olyan fiatal, aki felajánlja szolidáris segítségét a világ bajjaiban, és részt vesz a mozgalmiság és az önkéntesség különböző formáiban. Egyesek részt vesznek az Egyház életében, szolgálattévő csoportokat és különböző missziós kezdeményezéseket hívnak létre saját egyházmegyéjükben vagy máshol. Milyen szép, hogy a fiatalok »a hit vándorai«, s

⁴⁸ FERENC PÁPA, *Fratelli tutti* [Mindnyájan testvérek] kezdetű enciklikája, Budapest, 2021, 56–57.

boldogok, hogy elvihetik Jézust minden utcára, minden térre, a Föld minden zugába!”⁴⁹

„Buzdítom a különböző országok pénzügyi szakembereit és vezetőit, hogy fontolják meg egy ókori bölcs szavait: »Ha nem osztod meg javaidat a szegényekkel, az azt jelenti, hogy meglopod és megfosztod őket az élettől. A javak, melyeket birtokolunk, nem a miénk, hanem az övék«.”⁵⁰

SZEGÉNYEKRE ÉRZÉKENYEN

A piarista küldetés és az evangéliumi tanítás egyik lényeges pontja a szegények iránti elköteleződés, amely a nevelésben is testet ölt. Ez a szolgálat messze túlmutat az anyagi nélkülözésen, és érzékenyen fordul minden gyermek felé, aki társadalmi, testi, pszichés, kulturális vagy vallási sebezhetőséggel küzd. A nevelők személyes, hiteles példamutatásukkal válnak a szolidaritás és igazságosság hírnökeivé, valódi közösséget teremtvé. Ennek a Kalazanci Szent Józseftől örökölt, mélyen emberi lelkületnek következtében az iskola egy olyan reményteli helyé válhat, ahol minden gyermek esélyt kap a teljes emberi és lelki kibontakozásra.

A piarista iskola olyan értékrendszert közvetít a tanulóknak, amelyet nevelőik világosan, már magukévá téve, életük példájával mutatnak nekik. Ezen értékek közül a következőket kell kiemelniük: a minden egyes embert Istenhez fűző kapcsolat alapvető jelentősége; a legszegényebbek szükségletei iránti érzékenység kialakítása (a „szegény” szó legkülönbözőbb jelentéseit figyelembe véve); a saját társadalmunk hagyományai és történelme iránti tisztelet, a minden emberrel vállalt szolidaritás, a környezetért érzett felelősség, az igazság és a béke keresése.⁵¹

⁴⁹ FERENC PÁPA, *Evangelii gaudium*, 65.

⁵⁰ Uo., 38.

⁵¹ PIARISTA REND, *A 46. egyetemes káptalan dokumentumai*, 26–27.

A piarista szolgálat középpontjában önmeghatározása szerint – noha minden kizárólagosság nélkül – a szegény gyerekek nevelése áll. Az egész ember általában is sebezhető, de különösképpen az a gyermekkorban, hiszen ez a személyiségfejlődés elkezdődésének sajátos ideje. Ezen elvből kiindulva a sebezhetőségre olyan általános tulajdonságként tekinthetünk, amelynek nevelési küldetésünk címzettjei – azaz a gyerekek – ki vannak téve.

1. Társadalmi sebezhetőség: azon gyerekek sajátja, akik nehéz gazdasági háttérű családból érkeznek, és akik az alapvető társadalmi javakhoz (nevelés, egészség, élelmezés, lakás, pihenés stb.) nem jutnak hozzá.

2. Testi sebezhetőség: olyan gyerekek szenvednek tőle, akiknek fizikai vagy érzékszervi képességei csökkentek.

3. Pszichés sebezhetőség: sok gyerek súlyos szeretethiányban szenved, bár anyagi jellegű szükségleteik ki vannak elégítve.

4. Kulturális sebezhetőség: a kulturális javakhoz való hozzáférés megvédi a személyeket a manipuláció minden fajtájától. A tájékozatlan ember az információs társadalom, valamint a hatalommal bíró csoportok ideológiáinak bombázásaival szemben egyaránt sebezhető.

5. Vallási sebezhetőség: a hit hiánya a védelem hiányának súlyos helyzetében hagyja a gyermeket, ami károsan hat integrális fejlődésére is.⁵²

A BELSŐ NÖVEKEDÉS ELŐSEGÍTÉSE

A pasztorális tervezés alapvető célja a belső növekedés támogatása, mivel a személyes érettség és az önismeret a hit és a természetfeletti világ befogadásának elengedhetetlen előfeltétele. Ez a fajta lelkipásztori munka gyakran pre-evangelizációs jellegű, amely a személyiség integrációját és a kiegyensúlyozott társas kapcsolatokat készíti elő. A pasztoráció tehát egyszerre preventív és fejlesztő hatású, amely az erkölcsi értékek mentén történő életvezetést és az integrált személyiség kialakulását segíti.

⁵² Vö. PIARISTA REND, A 46. egyetemes káptalan dokumentumai, 68–70.

„...a nevelés lényegileg az ember kialakításában áll, hogy ti. milyennek kell lennie, és hogyan kell viselkednie ebben a földi életben, hogy azt a fenséges célt, amelyre teremtetett, elérje.”⁵³

„A nevelési tervek egy igazi, humanista tanteroben kell ötvöznie a kognitív, az érzelmi és az erkölcsi szempontokat, és a tanulói profilt kell szolgálnia, mely alapján a diák »szabad és felelős, szolidáris és igaz ember, nyitott másokra, aki szereti és keresi az igazságot, elkötelezi magát egy emberibb világ építése mellett, és hitének megfelelően alakítja életvitelét a korban, bölcsességben és kedvességben gyarapodó Jézust állítva maga elé példaként«.”⁵⁴

„A nevelői tevékenység jellemzői. A piarista iskola hangsúlyozza, hogy célja a személy teljes képzése; erőfeszítéseket tesz, hogy a tanulóban kifejlESSZE a következő képességeket: a tanuló elérje a korának megfelelő pszichológiai érettséget, beilleszkedjék a társadalomba, kritikával fogadja a kulturális értékeket, vesse össze azokat az evangélium elveivel, s így építse fel saját személyes identitását, és alakítsa ki benső szabadságát (vö. Reg. 102).”⁵⁵

„Az elcsöndesedés-hallgatás pedagógiája magában foglalja azt, hogy odafigyelünk „a belső hajlamokra, avagy a Szentlélek irányítására” minden emberben, ahogy Kalazancius mondja. Arról van szó, hogy a Lélek világosságánál nemcsak azt kell mérlegre tennünk, amit gondolunk, hanem azt is, amit érzünk. Talán nem nevelődtünk arra, hogy odafigyeljünk a bennünk zajló történésekre. Nem szabad félnünk belső világunktól, mert a félelem káros szenvedélyekbe vagy elidegenítő munkába való menekülésre kényszeríthet bennünket. Intellektuális tevékenységhez szoktunk, de le kell győznünk előítéletünket, mellyel időpazarlásnak tekintjük az érzéseinkkel való foglalkozást. Szükséges, hogy ezen az úton rendszeresen kísérjen bennünket valaki, aki segíthet abban, hogy tisztán

⁵³ XI. PIUS PÁPA, *Divini illius magistri* kezdetű apostoli körlevele, Budapest, 1934, 5–6.

⁵⁴ PIARISTA REND SZOLGÁLAT TITKÁRSÁGA, „Teljes időt átfogó” piarista iskola, 32.

⁵⁵ PIARISTA REND, A 46. egyetemes káptalan dokumentumai, 26.

lássuk magunkat belső alakulásunkban. Annyiban tudjuk hatékonyan felajánlani a lelkivezetést azoknak, akiket nevelünk, amennyiben elfogadjuk, hogy bennünket is lelkileg vezessenek, és tanítsanak."⁵⁶

AZ EMBERI MÉLTÓSÁGRA FIGYELVE

A pasztorációs munka alapja az integrált keresztény emberkép, amely minden embert Isten egyedi, méltósággal felruházott teremtményének tekint, aki törekény valójában is az isteni jelenlétet hordozza. A lelkipásztori kísérés célja, hogy elvezesse az embert ehhez a megtörhetetlen belső középponthoz, segítve őt méltóságának felismerésében és az azt ajándékozó Istennel való kapcsolat ápolásában. Minden tevékenységet az ember szabadságának tiszteletben tartásával és Istenre hagyatkozva végeznek, mert ez a közös ráhagyatkozás jelenti mind az egyén, mind a közösség méltóságának kulcsát.

„Mindig, minden körülmények között tisztában kell lennünk az emberi személy értékével. Ha mindenki ugyanolyan értékes, akkor világosan és határozottan ki kell mondanunk: »az, hogy egyesek kevesebb erőforrással rendelkező vagy kevésbé fejlett helyen születnek, nem igazolhatja, hogy kevesebb méltósággal éljenek.«"⁵⁷

„...egy emberi lény minden helyzetben és fejlődésének minden fázisában szent és sérthetetlen. Célját önmagában bírja, és soha nem szolgálhat eszközként más nehézségek megoldására."⁵⁸

„Arra sem támaszthatunk igényt, hogy meghatározzuk, hol nem található meg Isten, mert Ő titokzatosan jelen van minden ember életében, minden egyes életben, ahogyan Ő akarja, és ezt a feltételezéseinkkel mi nem tagadhatjuk. Még ha valakinek az élete

⁵⁶ PIARISTA REND 45. EGYETEMES KÁPTALANJA, *Krisztusba öltözötten*, ford. TÖZSÉR Endre Sch.P., Budapest, 2005 (Piarista füzetek, 14), 12.

⁵⁷ FERENC PÁPA, *Fratelli tutti*, 53.

⁵⁸ FERENC PÁPA, *Evangelii gaudium*, 125.

katasztrófába torkollott is, vagy azt látjuk, hogy rosszaságok és függőségek roncsolják, Isten még jelen van az életében."⁵⁹

„A személyt, a személy értékét és méltóságát helyezzük minden formális és nem formális nevelési folyamat középpontjába, hogy ezáltal segítsük megmutatkozni a személy sajátosságát, szépségét, egyediségét, s ezzel egyidejűleg kapcsolatteremtő képességét másokkal és az őt körülvevő valósággal, elutasítva a leselejtezés kultúrájának terjedését elősegítő életmódokat."⁶⁰

A PRE-EVANGELIZÁCIÓ SZÜKSÉGESSÉGE

Intézményeinkben is szükség van a pre-evangelizációs szemléletre, mivel a hozzánk érkezők egy része távol áll a hittől, és erősen hat rájuk a fogyasztói társadalom élvezet-központú kultúrája. Fontos bemutatni és építeni a „szeretet kultúráját”, ahol a fiatalok a gyakorlatban is megtapasztalhatják a szeretetet, az együttműködést és a megbékélést. Erre a közösen megélt tapasztalatra épülhet rá az evangelizáció.

„Másodszor említjük azt a területet, melyhez az »olyan megkeresztelt személyek tartoznak, akik nem teljesítik a kereszténység követelményeit«, nincs élő kapcsolatuk az Egyházzal, és már nem tapasztalják a hit vigasztalását. Az Egyház – mint mindig figyelmes anya – arra törekszik, hogy átéljék a megtérést, amely visszaadja nekik a hit örömet és az evangélium iránti elkötelezettség vágyát. Végül hangsúlyozzuk, hogy az evangelizáció lényege szerint kapcsolódik az evangélium azoknak szóló hirdetéséhez, akik nem ismerik Jézus Krisztust vagy mindig elutasították. Közülük sokan titokban keresik Istent, mert az Ő arcának nosztalgiája mozgatja őket; még az ősi keresztény hagyományokkal bíró országokban is. Mindenkinnek joga van megkapni az evangéliumot. A keresztények

⁵⁹ FERENC PÁPA, *Gaudete et exsultate*, 28.

⁶⁰ FERENC PÁPA, *Video Message of His Holiness Pope Francis on the occasion of the meeting organised by the Congregation for Catholic Education: „Global Compact on Education: Together to look beyond”* (2020. október 15.), URL: <https://www.vatican.va/> (utoljára ellenőrizve: 2025. 07. 29.).

kötelessége hirdetni az evangéliumot anélkül, hogy bárkit kizárnának, de nem mint akik új terhet raknak rájuk, hanem mint akik megosztanak egy örömet, szép távlatot mutatnak és egyfajta vágykeltő lakomára hívnak. Az Egyház nem prozelitizmussal [térítéssel], hanem »vonzással« növekszik.”⁶¹

„Kalazanciusnak az a felismerése, hogy a társadalmat a »pietásban és tudományban történő nevelés által« kell megújítani, ma is kihívás számunkra szekularizált és ellenértékekkel elárasztott világunkban, amely azonban az Isten országa teljességére hivatott. E felismerés ma arra hív minket, hogy sürgősen halljuk meg az egyház felhívó szavát az »új evangelizációra«. Ez a kihívás azt kéri tőlünk, hogy intézményeinkben olyan hiteles keresztény közösségeket hozzunk létre, amelyekben lelkipásztori szolgálat folyik szüntelenül, hogy a hit világosítsa meg és járja át belülről az egész kulturális és nevelői folyamatot.”⁶²

Az ifjúsági lelkipásztorkodás megszokott formája a társadalmi változások zátonyára futott. A szokványos struktúrákban a fiatalok gyakran nem találnak válaszokat gondjaikra, szükségleteikre, problémáikra és sebeikre. Ránk, felnőttekre tartozik, hogy türelemmel meghallgassuk őket, értsük meg gondjaikat, igényeiket, és tanuljunk meg olyan nyelven beszélni velük, amelyet megértenek. Ugyanezen oknál fogva a nevelési próbálkozások nem hozzák meg a remélt gyümölcsöket.⁶³

Az Egyház – mint „jele és eszköze az Istennel való bensőséges egysülésnek és az egész emberi nem egységének” – ezt bizonyítja, amikor az egyes személyek, családok és közösségek igazán megélik a szeretet evangéliumát; más szavakkal, egyházi közösségeink arra hivatottak, hogy a közösség gyakorlóterei legyenek. A szeretet tanúságtételének természetszerűen túl kell terjednie az egyházi közösség kezeire, hogy minden embert elérjen; s ezáltal a mindenkinek szóló

⁶¹ FERENC PÁPA, *Evangelii gaudium*, 13.

⁶² PIARISTA REND 44. EGYETEMES KÁPTALANA, *A piarista karizma ma*, 29.

⁶³ FERENC PÁPA, *Evangelii gaudium*, 64–65.

szeretet a hiteles szolidaritás kovásza legyen az egész társadalom számára. Amikor az Egyház gyakorolja a szeretetet, erősíti a „szolidaritás kultúráját.” és hozzájárul az emberi együttélés egyetemes értékeinek fölélesztéséhez.⁶⁴

⁶⁴ II. JÁNOS PÁL PÁPA, *Ecclesia in Europa* [Az Egyház Európában] kezdetű apostoli buzdítása, Budapest, 2003, 76–77.

Pedro Aguado Sch.P.

GONDOLATOK PASZTORÁLIS MUNKÁNK FELÉLÉNKÍTÉSÉRŐL

„Jaj nekem, ha nem hirdetem az evangéliumot!” (1Kor 9,16)
„Főleg” – Kalazancius így hangsúlyozza szolgálatunk közép-
ponti elemét, amikor a következőket írja: „Intézményünknek te-
hát az lesz a feladata, hogy a gyermekeket az elemi ismeretektől
kezdve helyes olvasásra és írásra, számolásra és latin nyelvre,
főleg pedig hívő életre és keresztény hitre tanítsa, és mindezt a
lehető legnagyobb jártassággal tegye.”¹

Hozzátekintett levelemben ezen a „főleg” kifejezésen elmél-
kedve írom. Küldetésünk pasztorális dimenzióját veszem górc-
ső alá, ahogyan azt a piarista rend jelen helyzetében látom.
Azért teszem ezt, mert őszintén azt gondolom, hogy pasztorális
munkánknak nem tulajdonítunk megfelelő fontosságot. Sőt, bi-
zonyos helyeken visszafejlődés figyelhető meg, máshol pedig
megelégszünk az evangelizációs munka néhány jellemző aspek-
tusával, amelyek kétségtávolosan fontosak, ám önmagukban még
nem elegendőek. Azt gondolom, hogy ebből a szemszögből
őszinte önkritikát kell gyakorolnunk, és meg kell próbálnunk
szolgálatunk evangelizációs és pasztorális dimenzióját is meg-
újítani.

Néhány egyszerű megállapítás

A generálisi titkárságok új struktúrájának köszönhetően saját
valóságunkhoz közelebb kerülhetünk, így az könnyebben ele-
mezhetővé vált; ez az új rendszer egyik előnye. A szolgálat

¹ *Constitutiones S. Josephi Calasancii a. 1622*, Salmanticae, 1979. =
scripta.scolopi.net Nr. 0102.2., 5. pont

generálisi titkársága ugyanis elkészített egy tanulmányt a pasztorális munkánkról, és néhány olyan fontos adattal szolgált, amelyek segíthetnek nekünk megérteni mindazt, amit megélünk. Természetesen ezek globális adatok, és minden egyes területi egységben rendelkezhetünk konkrét elképzeléssel arról, amit csinálunk, én azonban most az egész rendre átfogóan gondolva írok nektek. Érdeklődésekre tarthat számot, hogy – nagy elköteleződés és erőfeszítések mellett – a következőket lehetett megállapítani:

- Sok területi egység elismeri, hogy a pasztorális munka nem könnyű feladat, hogy a pasztorális munkát végzők közül sokan nagyon belefáradtak a munkába; hogy nincsenek egyértelmű és kidolgozott terveink, hogy csökken képességünk arra, hogy másokat meghívjunk, és hogy sok helyen távol állunk attól, hogy szolgálati formáinkat (platformjainkat) a pasztorális tengely mentén képzeljük el.
- Korlátaink fontossági felsorolásával a szolgálat generálisi titkársága a tudomásunkra hozza, hogy a következőkre van a legnagyobb szükségünk: a pasztorális munkában résztvevők képzése és elhivatottsága (beleértve a szerzeteseket is); problémát jelent az egyértelmű és kidolgozott tervek hiánya, mint például azon kontextusok elemzése, amelyekben dolgozunk, illetve abbéli nehézségeink, hogy központjainkban a pasztorális munkát eredeti központi helyére visszaállítsuk. Ez a rövid összefoglalása annak, amelyet a csoport tudomásunkra hozott, hogy munkájukkal valóságunk felülvizsgálatában segítsenek.

Természetesen meglehetősen vakmerő, mondhatni illetlen vállalkozás ezen széles körű valóságot két bekezdésben összefoglalni. Mindezzel csupán az volt a célom, hogy egyértelművé tegyek egy meggyőződést: az biztos, hogy dolgozunk, még hozzá sokat, ugyanakkor arra is szerettem volna felhívni a figyelmet, hogy evangelizációs tevékenységünket nem visszük előre olyan egyértelmű, fókuszált és szilárd munkával, amelyre képesek lennénk, és amelyre a ránk bízott gyermekeknek és

fiataloknak, valamint családjuknak szüksége van. Testvéreim, valódi „pasztorális reaklásra” van szükségünk.

Intézményeink, környezetünk

Iskolákban, diákotthonokban, plébániákon, a non-formális nevelés különböző színterein és más *intézményekben dolgozunk*. Nagyban eltérnek egymástól *környezeteink*, és ezt figyelembe kell vennünk. És nemcsak eltérnek egymástól, de változékonyak is. Mindazonáltal vajon teljesen egyértelmű-e számunkra szolgálatunk pasztorális dimenziójának fontossága? Vajon világos-e az, hogy a pasztorális aspektust erősítenünk kell, és hogy ezt egyértelműen és energikusan kell megtennünk? Csak példának okáért emlékeztetlek benneteket arra, amit a legutóbbi egyetemes káptalan iskoláinkról mondott:

- „felül kell emelkedni azon az elképzelésen, hogy a lelkipásztorkodás csupán egy aspektusa a katolikus iskolának, egy tantárgy a sok közül;
- a lelkipásztorkodást úgy kell bemutatni, mint egy a teljes nevelési folyamaton és az iskola teljes valóságán átívelő dimenziót;
- a lelkipásztorkodást az iskola alapvető értékévé kell tenni, méghozzá oly módon, hogy minden tantárgy, minden tevékenység, minden folyamat ezen érték alapján kapja meg saját értékét;
- újra kell értékelni identitásunkat, a lelkipásztorkodást alapul vevő iskola megalkotása által új dimenziót kell adni karizmánk mélységének és létének.”²

Az igaz, hogy nagyon különböző helyeken és nagyban eltérő lehetőségekkel végezzük pasztorális tevékenységünket. Azonban legyünk bárhol is a világon, amit soha nem szabad elfelejteni az az, hogy a pasztorális munka szolgálatunk középpontjában helyezkedik el, és hogy a keresztény élet hirdetéséről soha nem mondhatunk le. A „*nevelve evangelizálni*” mottó azt jelenti,

² PIARISTA REND, A 46. *egyetemes káptalan dokumentumai*, ford. POSZTÓTS Ildikó Piroksa, Budapest, 2010 (Piarista füzetek, 17), 30.

hogy integrális nevelés révén mindent megteszünk annak érdekében, hogy a gyermekeket, a fiatalokat és a családokat az Úr Jézussal való találkozáshoz kísérhessük. Egy olyan találkozáshoz, amely kiteljesíti életüket, és megerősíti őket, hogy a menynek országának értékei szerint képesek legyenek egy jobb világ érdekében munkálkodni. „A keresztény lét kezdetén nem egy etikai döntés vagy egy nagy eszme áll, hanem a találkozás egy eseményvel, egy személlyel, aki életünknek új horizontot s ezáltal meghatározott irányt ad.”³

Hitre figyelve

Véleményem szerint ahhoz, hogy jól megértsük, mi is történik velünk, hogy a pasztorális munka során végzett tevékenységünk hiányosságait megfelelően elemezni tudjuk, *figyelmünket a hitre, amelyet javasolunk, a Személyre, akit hirdetünk, az életstílusra, amelyről tanúbizonyságot kívánunk tenni, az értékek gyökerére, amelyek alapján nevelünk, és nevelőink, szerzeteseink és papjaink hivatásának értelmére* kell összpontosítanunk. Azért vagyunk, hogy ebben a hitben neveljünk, és hogy nevelési és pasztorális szolgálatunkon keresztül küldetésünk címzettjeit ezen teljes életet átformáló találkozás felé kísérjük. Ha pasztorális és pedagógiai nézőpontból reflektálunk hitünk alapvető elemeire, ez segít bennünket abban, hogy megértsük, mennyi mindent meg kell még tennünk. Legalábbis nekem ez a meggyőződés.

A hitet, amelyet javasolunk, és amelyből kiindulva nevelni akarunk, az alábbiak jellemzik:

- ♦ Középpontjában a názáreti Jézus áll. Az ő személye és üzenete az, amit hirdetünk és igyekszünk javasolni. Meggyőződésünknek kell lennie, hogy az ember nem válik kereszténynyé, hacsak saját élete középpontjává nem teszi Jézus Krisztust, illetve ha ezt a hitet nem a keresztény közösségben éli

³ XVI. BENEDEK PÁPA, *Deus caritas est* [Az Isten szeretet] kezdetű enciklikája, Budapest, 2006, 5.

meg. Amikor prioritásainkat meghatározzuk, ennek kell vezérelnie bennünket.

- ♦ Olyan hit ez, amely bizonyos életstílust feltételez. Ezért pasztorális munkánk a személyből indul ki, annak helyzetét közelíti meg, a kísérés során bontakozik ki, a hivatás ébresztésére törekszik, életmódot javasol, és személyes életterv által tartható fenn. Ez nem csupán – szükséges – ismeretek összessége, nem is a kétségkívül alapvető liturgikus ünneplések sorozata, amelyek elszakadnak az élettől, és amelyek nem vezetnek el fokozatosan az Úrral való találkozáshoz, hanem azt jelenti, hogy az Úr a személy életének tengelyévé válhasson.
- ♦ Az istentapasztalatban szilárdul meg, az imádságban fejeződik ki, a szentségek ünneplésében erősödik meg, szükséges hozzá a különleges idő az Istennel való találkozáshoz, az imádság és az ingyenesség pedagógiáját feltételezi.
- ♦ Megfelelő és fokozatos képzésből kiindulva szilárdul meg, a kultúrával és a társadalommal való párbeszédben, mindenben, amit a keresztény hit jelent.
- ♦ A szeretetben, a keresztény elköteleződésben, a szolidáris tevékenységben, az önkéntességben és azokban az elkötelezésekben fejeződik ki, amelyeken keresztül a személyek folyamatosan megtanulják, hogy az életnek csak akkor van értelme, ha az ember átadja magát mások szolgálatára.
- ♦ Csoportban és közösségben megosztjuk a hitet, nyílt és megosztott folyamat alapján, amelyben a személyek folyamatosan és örömmel vallják egyházhoz tartozásukat, és megtapasztalják a közösség hívását.
- ♦ Számunkra pedig Kalazanci Szent József karizmájával gazdagított hit ez, amelyet adományként kínálunk fel. Olyan kulcsfontosságú elemként, amelyből tisztán kivehető, hogy a hitet különböző egyházi környezetben lehet megélni, és hogy a piarista rend az egyik ezek közül, és pontosan ez a karizma az, ami ezt a rendet mint keresztény valóságot életre hívta.

Több jellemzőt is felsorolhatnánk, de én maradok ezeknél, hiszen célom csak az, hogy kifejezzem, miről is beszélünk, amikor a pasztorális munkáról van szó. A fiataloknak nem kínálhatunk ennél kevesebbet; megérdemelnek egy komoly, hihető, ugyanakkor sokat követelő javaslatot. Csak így fognak „Krisztusban gyökeret verve, rá épülve és a hitben megerősödve”⁴ válaszolni.

Mi az, amire reagálnunk kell?

Nem kívánok semmiféle „recepttel” szolgálni itt, és nem is gondolom, hogy én lennék a legfelkészültebb arra, hogy ezen kérdéssel kapcsolatban alapos vizsgálódásba bocsátkozzam. Mindazonáltal piaristaként és a rend felelőseként igenis úgy érzem, hogy meg kell próbálnom választ adni erre a kérdésre. Szeretnék utatokon a következő ösvényekre rámutatni:

- ♦ Először is szeretném, ha foglalkoztatna benneteket a következő kérdés: mi az, amire reagálnom kell? Ha azt gondolom, hogy a dolgok már most is jól mennek, hogy a pasztorális munkám/munkánk már jó, ha azt érzem, hogy már nem tudnék/ nem kellene többet tennem ez ügyben, ha azt gondolom, hogy az, amit saját környezetemben teszek éppen az, amit tennem kell, a többi pedig csupán „külső javaslat” – nos, akkor nem is érdemes tovább olvasnod ezt a levelet. Mert én igenis úgy gondolom, hogy reagálnunk kell.
- ♦ Vajon piarista életemet úgy élem, a fiatal piaristákat úgy képezem, hogy azt az apostoli buzgóságot közvetítem, ami a hit minden tanúját jellemzi? A pasztorális munkaidőt, elköteleződést és nonkonformizmust feltételez. Mindebből sokat. Csak így tudnak megszilárdulni a pasztorális tervek, és mi is csak így tudunk egyházunk és rendünk számára a hit megélésének hiteles platformjaivá válni.
- ♦ Területi egységeinkben rendelkezünk-e kidolgozott és integrális pasztorális tervvel? Kitérünk-e bennük a tanulmányi és a tanulmányokon túli dimenziókra, az adott plébánia, illetve

⁴ A 2011-es madridi világifjúsági találkozó jelmondata. Vö. Kol 2,7.

a non-formális nevelési központ sajátosságaira? Gondolunk-e a pasztorális munkát végzők magas szintű képzésére? Figyelembe vesszük-e az egyháztól kapott ajánlásokat és javaslatokat?

- ♦ Rendünknek olyan pasztorális munkát kell végeznie, amely tudatosan megtervezett lépésekre épül, és maga is segíti a pasztorális folyamatok kibontakozását. Nekem teljesen mindegy, minek nevezzük; ami fontos, hogy iskoláinkban, plébániáinkon és intézményeinkben kidolgozott pasztorális folyamatokat ösztönözzünk és kísérjünk, amelyek során a fiatalok növekednek mint személyek és mint keresztények, és az arra alkalmas időben, felnőttként a jézusi hit mellett elköteleződhetnek. Ezért van az tehát, hogy a rend egyik prioritása, amelyre ezekben az években koncentrálunk, a pasztorális folyamatok munkája. Ennek érdekében jött létre egy kis munkacsoport, hogy segítsen bennünket ezen az úton.
- ♦ A pasztorális munkával kapcsolatos képzésünk színvonalát emelniünk kell, és azoknak a személyeknek a képzési színvonalát is, akikkel együtt dolgozunk, és akik intézményeinkben a nevelési pasztorális munka résztvevői. Egy dolog sok olyan emberrel együtt dolgozni, akik jó szándékúak és rendelkezésre állnak, és egy másik dolog olyan pasztorális munkatársakat találni (katekéták, osztályfőnökök, csoportfelelősök, kísérők), akik jól képzettek, élvezik a lelkipásztori szolgálatot, akik már több mint öt éve dolgoznak nálunk, akik nem csupán diákéveik alatt végzik ezt, akik meg is élük mindazt, amit tanítanak, akik képesek arra, hogy például megházasodjanak és felnőttként munkát találjanak, és továbbra is időt áldozzanak a gyermekekre és fiatalokra. Sok helyen mondtak nekem egy fontos dolgot: nehéz dolog elérni, hogy a pasztorális tevékenységet végző személy hivatására ne szabadidős tevékenységként tekintsen, illetve hogy ne csak fiatalsága lelkesedésében vállalja fel azt. Ez bizony egy a saját jövőjében hívő keresztény közösség számára alapvető.

- ♦ Törekednünk kell arra, hogy a pasztorális munka számára „horizontokat” építsünk. Ha egy folyamat tart valami felé, ha megteremtjük a felnőtt hit közösségi alkalmait, amelyekből a fiatalok láthatják, hogy lehetséges dolog megélni mindazt, amiben nevelődnek, akkor a pasztorális tevékenység növekedésnek indul és megerősödik. Ezért olyan fontos hát, hogy ahol csak lehetséges, dolgozzunk azon, hogy piarista keresztény közösségek alakuljanak, amelyek fiataljaink számára az egyházhoz való tartozás jó lehetőségeit kínálják. Egyházunknak szüksége van arra, hogy a fiatalok számára alternatívát kínálhasson; ne szalasszuk el a lehetőséget, hogy mi is kivegyük részünket ebből az óriási feladatból, amely minden keresztény közös feladata.
- ♦ Adjunk pasztorális munkánknak világos hivatásbeli hangot! Segítsük és javasoljuk a fiataloknak, hogy törekedjenek arra, hogy hitükre a hivatás választ adják, imádságosan mérlegelve a feladatot, amelyet Isten elvár tőlük. És ebben a törekvésben javasoljuk a piarista szerzetesi életet is lehetséges horizontként, amelyre Istennek szüksége van, és amely kedvére való. Az általános lelkipásztorkodás és a hivatásgondozás közötti kapcsolattól nagyban függ, hogy a fiatalok mennyire adnak nagylelkű választ Isten hívására.

Nem szeretnék abba a hibába esni, hogy annyi javaslatot tegyek, hogy azt gondoljátok, nehéz, összetett, szinte lehetetlen feladat áll előttünk. Arra kérek mindenkit, hogy reflektáljon az egyes területi egységekben folyó pasztorális munkára, és hogy átgondolja, mi az, amit tehetnénk. Ne felejtsetek, hogy éppen úgy, mint életünk más dimenzióiban, „tervre, felelőre és csapatra” van szükségünk ehhez az evangelizációs feladathoz is, amely oly nagyon miénk, és amelyet szent alapítónk oly nagyon a szívéen viselt.

Eredeti megjelenés: Pedro AGUADO, *¡Ay de mí si no evangelizare! Sobre la reactivación de nuestra pastoral*, in *Ephemerides Calasactianae*, 2011: 7, 513–521.

A PIARISTA REND KÜLDETÉSE AZ ÚJ EVANGELIZÁCIÓBAN

HÁRMAS CÉLKITŰZÉS

Az egyház mindig imádságos figyelemmel olvassa „*az idők jeleit*”, mikor az evangelizációs terveit kidolgozza. Ehhez kapcsolódva minden piarista, saját lehetőségeihez és körülményeihez mérten vállalja a következő három cél elérését:

- ♦ Folyamatos és szakszerű önképzés: hogy a rend felkészülten tudjon helytállni a mai világ kihívásai közepette is, és jelenléte hiteles legyen korunk társadalmában.
- ♦ Világi munkatársak bevonása és képzése: az intézményeinkben dolgozó világiak ne csupán munkatársaink legyenek, hanem hivatásukban és munkájukban is részesei, folytatói a kálazanciusi lelkiségnek.
- ♦ Elkötelezett szolgálat a hivatások támogatásáért, különös figyelemmel a szerzetesi hivatásokra, de minden keresztény hivatás kibontakozásának segítése fontos küldetésünk.

A NEVELÉSI FOLYAMAT DINAMIKÁJÁNAK FIGYELEMBEVÉTELE

A keresztény nevelés során elengedhetetlen, hogy tekintettel legyünk a gyermekek és fiatalok életkorára, érettségi szintjére, valamint vallási fejlődésük állomásaira. A tevékenységeket úgy kell megtervezni, hogy azok mindig a tanulók aktuális állapotához igazodjanak. A keresztény nevelés elsődleges feladata, hogy a tanuló személyes fejlődése, érdeklődési köre és a kínált tartalmak egységes egészet alkossanak.

KIHÍVÁSOK ÉS VÁLASZOK

A hit inkulturációja és a kultúra evangelizációja új kihívások elé állítanak bennünket, amelyekre keresztény nevelőként válaszolnunk kell:

- ♦ A posztmodern kultúra mint kiindulópont: fel kell ismerünk és el kell fogadnunk ezt a valóságot, mint az idők jeleit. Ez a közeg az, ahol tanítványainkat neveljük, és amelyben új értékekkel kell megtöltenünk az iskolán kívüli időket, például a szünidőt és a szabadidős programokat.
- ♦ A társadalmi kommunikáció eszközei: egyszerre jelenthetnek lehetőséget és kihívást. Egyrészt a mai kultúra kifejeződései, melyeket nevelőként szükséges értenünk és átgondolnunk. Másrészt nevelési eszközökké is válhatnak, a „*párhuzamos iskola*” (az iskolán kívüli tanulási csatornák) pozitív hozadékait érdemes integrálnunk a pedagógiai gyakorlatba. Fontos ugyanakkor, hogy a diákokat kritikus gondolkodásra tanítsuk ezekkel az eszközökkel kapcsolatban.
- ♦ A szociális valóság új kihívásai: iskoláinknak választ kell adniuk az igazságosság és a szolidaritás kérdéseire, mind tananyaggal, mind konkrét szociális cselekvéssel, mely a társadalom számára a látható jel lehet.
- ♦ Párbeszédre nevelés: tanítványainkat fel kell készíteni a más vallásokkal, kultúrákkal és társadalmi szereplőkkel való párbeszédre. Intézményeink feladata, hogy az evangélium és a jelenkori kultúra között hidat építsenek, amely az evangelizáció ökumenikus arculatának része.

A MUNKA HÁROM FŐ IRÁNYA

Tisztázzuk a ma emberére vonatkozó tervünket!

- ♦ A mai ember sokszor egydimenziósan szemléli önmagát, és kritika nélkül válik a gyors technikai fejlődés fogyasztójává. A keresztény nevelés célja, hogy megnyissa őt a lelki dimenzió felé, és a transzcendencia irányába tágítsa a látóterét.

- ♦ Kérdéseket kell feltennünk a ma divatos tudományosságról, amely instrumentális, tudományos-technikai. A keresztény nevelőnek rá kell mutatnia ezen tudomány szemlélet előnyeire és korlátaira, hiszen a technika és a pozitív tudományok nem tudnak teljes választ adni az emberi lét nagy kérdéseire.
- ♦ A társadalmi modell kritikája: A jelenlegi társadalmi modell gyakran a birtoklásra és a hatalomra épül, ahol a versenyképesség dönti el, kik a legjobbak: egyfajta társadalmi darwinizmus működik. Iskoláinkban ezzel szemben a szolidaritásra és a közösségre nevelünk, különös tekintettel a társadalom peremén élőkre. Ez a szolidaritás a keresztény szeretet gyakorlati megnyilvánulása.

KEDVEZŐ ALKALMAK A HITRE NEVELÉSRE

A hittanóra nem az egyetlen – és néha bizony nem is a leghatékonyabb – eszköz a hitre való nevelésre; de itt ablakot nyithatunk a hitre, olyan tér, ahol értékekről lehet beszélni, ahol a tanulók kérdezhetnek, és ahol a hit és tudomány szintézise is megvalósulhat.

A HITRE NEVELÉS KÉT TARTÓOSZLOPA

A hitre nevelés két szorosan összefüggő alappillére az evangelizáció és a katekézis. Ezek nem egymást követő, hanem párhuzamosan működő folyamatok. A katekézis az evangelizáció egy különleges szakasza, amely az első megszólítás után, de még a keresztény közösséghez való teljes csatlakozás előtt történik. Ezért központjainkban a hitre nevelésnek mindig legyen misziós és evangelizáló jellege, különösen tekintettel arra, hogy sokszor éppen a keresztség az a szentség, amelyet a legkevésbé készítenek elő tudatosan, s komoly elkötelezettséget sem jelent, sőt, azt sem, hogy a személy ténylegesen az egyházhoz tartozik.

KORLÁTAINK, HIÁNYOSSÁGAINK ÉS VESZÉLYEINK

A pasztorális munka során fontos, hogy reálisan szembenézzünk korlátainkkal, hogy így a kockázatokat elkerülhessük, és a hibákat kijavítsuk. Ilyen problémák lehetnek:

- A katekézis tantárggyá válása úgy, hogy az elszakadhat a személyes hitélménytől.
- A gyenge kapcsolat vagy annak hiánya a helyi plébániákkal.
- Világi hitoktatóink (és néha szerzeteseink) távolsága az egyházmegyétől, a püspöktől és a tágabb pasztorális összefüggésektől.
- A felnőtt hívek képzésének hiánya, amire se az iskola, se a plébánia nem fektet kellő hangsúlyt.
- Az ismeretátadásra szűkített katekézis.
- A tanévhez igazított katekézis, a liturgikus év ritmusa helyett.
- Azok kísérésének elhanyagolása, akik felelősek a gyerekek vallási neveléséért (pl. keresztszülők, szülők).
- A szülőkkel való rendszeres kapcsolattartás hiánya.
- Az a pasztorális „űr”, ami akkor keletkezik, amikor egy diák elhagyja intézményünket, de nem talál helyet a plébániai közösségben.

Mindez arra figyelmeztet, hogy még hosszú út áll előttünk, és szükség van a pasztorális munka tudatos fejlesztésére, megerősítésére.

IMÁDSÁG ÉS SZENTSÉGEK

Ahogy az iskolában fokozatosan kialakul a vallásos légkör, az imádság és a szentségek közösségi megélése is egyre hangsúlyosabbá kell, hogy váljon. Kiemelten fontos, hogy figyelmet fordítsunk a katekézisére, az Eucharisztia ünneplésére és a bűnbánat szentségére, mivel ezek alapvető szerepet játszanak a keresztény identitás kialakulásában, az egyházi közösségbe való beilleszkedésben, valamint a személyes és közösségi megtérés útján.

HIVATÁSOK ÉS A PIARISTA HIVATÁS

A hivatás kérdése a hitben való elmélyülés gyümölcse és következménye, ezért a hivatásgondozásnak a katekézis szerves részét kell képeznie. Intézményeink nevelési terve kiemelten kezeli ezt a területet: segíti a diákokat abban, hogy felismerjék saját keresztény hivatásukat, különös hangsúlyt fektetve a megszentelt élet formáira, valamint a piarista hivatás megismertetésére és bemutatására.

STRUKTURÁLIS KIHÍVÁSOK

Piarista iskoláinkban több strukturális nehézséggel is szembe kell néznünk:

- ♦ A pasztorális terv gyakran elméleti marad, nem elég ismert, nem naprakész, és a nevelési közösség sokszor nem is tartja fontosnak.
- ♦ A pasztorális osztály sok helyen nem működik, vagy nincs valódi hatása.
- ♦ A pasztorális tevékenység sok esetben rendszertelen, elszigetelt és nem közösségi alapon szervezett.
- ♦ A szerzetesek közül sokan az eltömegesedést tartják akadállynak, amely nehezíti a keresztény értékek átadását és az evangelizáció minőségét.
- ♦ A túlszűfolt osztálytermek akadályozzák a hittanórák hatékonyságát.
- ♦ A hittanórákon és pasztorális tevékenységekben közvetített értékek gyakran nem esnek egybe az iskola más területeinek, például tanulmányi programok vagy rendezvények (hivalkodó ballagások, fényűző ünneplések) üzeneteivel, melyek az egyház szociális tanításának mellőzését mutatják, s amely így a hitelesség problémáját veti fel.

NEVELÉSI DINAMIZMUSOK

A piarista iskolákban három alapvető irányvonal, úgynevezett *dinamizmus* érvényesül, melyek egymást kiegészítve vezetik a nevelési folyamatot:

- ♦ **Prófétai dinamizmus**
A cél, hogy hűek maradjunk a mai ember kérdéseire és kihívásaihoz, miközben egy új, reményteli emberkép felé nyitunk. Intézményeink a mennyek országának hírnökei legyenek, olyan közösségek, amelyek Jézus evangéliumának erejével képesek alakítani a világot.
- ♦ **Integráló dinamizmus**
A piarista iskolák egyik fő törekvése, hogy szoros kapcsolatot teremtsenek az oktatás és a lelki nevelés között. „*Pietas et litterae*” – a hit, a tudás és a mindennapi élet szintézisére törekszünk, ahol a nevelt személy egységben élheti meg mindent: egy valódi *integrális* („teljes időt átfogó”) iskola keretein belül, gazdag kulturális, művészeti, sport- és lelki programokkal.
- ♦ **Bevezető dinamizmus**
Az iskolának nem csupán a tudás átadásában van szerepe, hanem abban is, hogy bevezesse a gyermeket a kultúra és a hit világába. A katolikus iskola célja, hogy segítsen a gyerekeknek elindulni a hit útján, amely nem csupán nevelés, hanem egy valódi keresztény teljesedés útja.

KÉT KULCSELEM A PIARISTA IDENTITÁSBAN

A piarista intézmények küldetése két kulcselemre épül:

- ♦ **Egyházi és profétai alapokon nyugvó nevelési terv:** Ez a terv világosan kijelölt feladatokat és célokat tartalmaz, melyek földrajzi és társadalmi értelemben is határterületen mozoghatnak. Kalazanci Szent József életpéldája is ezt az irányt mutatta, kereste a határterületeket.
- ♦ **Koherens, elkötelezett közösség:** Olyan csapat, amely nemcsak kidolgozza és működteti a nevelési tervet, hanem képes

azt hitelesen képviselni. Ez a csapat nyitott a világra, figyel az idők jeleire, és szorosan együttműködik a helyi egyházzal is.

A PASZTORÁLIS BIZOTTSÁG FELADATAI

Az egész intézmény evangelizációs tevékenységéből kiindulva a pasztorális bizottság az alábbi feladatokat látja el:

- ♦ feladatait nem az iskolában működő pasztorációként határozza meg, hanem pasztorális alapokon működő iskolaként;
- ♦ keresztény közösséget építsen a nevelési közösségen belül;
- ♦ támogassa a felnőtt keresztény csoportok létrejöttét, akik példát mutathatnak a diákoknak;
- ♦ ösztönözze a nevelőket keresztény tapasztalataik megosztására, lelkinapok, lelkigyakorlatok szervezésére;
- ♦ ifjúsági csoportokat indítson, amelyek támogatják a hitben való növekedést;
- ♦ élményalapú, jól felépített katekézist biztosítson;
- ♦ segítse a szentségek felvételét és a liturgikus év megélését;
- ♦ figyelmet fordítson a hátrányos helyzetű vagy nehéz körülmények között élő diákokra;
- ♦ támogassa a közösség evangelizációját az iskolán kívül is;
- ♦ együttműködjön a helyi egyházzal minden lelkipásztori tevékenység során.

ÁLLANDÓ KÜLDETÉS

Senki sem tud azonosulni egy tervvel, ha nem érzi magát személyesen is érintettnek. A pasztorális bizottság küldetése, hogy inspirálja, világossá tegye, újra és újra tudatosítsa az evangelizáció céljait, értékeit, gazdagságát és jelentőségét a nevelői közösségen belül. Üzeneteit úgy kell megfogalmaznia, hogy azok párbeszédre, elmélyülésre és közös gondolkodásra hívjanak.

PASZTORÁLIS TERV SZEREPE

A pasztorális terv a piarista iskolák nevelési tervének központi eleme. Feladata, hogy:

- ♦ meghatározza az evangelizáció céljait;
- ♦ biztosítsa ezek összhangját az iskola struktúráival;
- ♦ lefektesse az alapvető és szentségi katekézis kereteit;
- ♦ előírja a pedagógusok, dolgozók és szülők keresztény képzését;
- ♦ kijelölje a pasztorális életet koordináló szereplőket, célokat és eszközöket.

A PASZTORÁLIS BIZOTTSÁG ÉS MŰKÖDÉSE

Feladatai:

- ♦ kidolgozza az éves működési tervet a pasztorális terv alapján;
- ♦ koordinálja a lelkipásztori tevékenységeket;
- ♦ részt vesz a tervezésben, tanácsadásban és értékelésben.

Tagjai: a pasztorális koordinátor, szerzetesi képviselők (ha a koordinátor nem szerzetes, jelenlétük különösen fontos), pedagógusok, diákok és szülők.

Működés: hetente ülésezik, rendszeresen értékeli (havonta, negyedévente, évente). A koordinátor szervezi a csapat működését, együttműködik az iskola vezetésével, és támogatja az intézményt pasztorális szempontból.

A HIVATÁSKULTÚRA SZEREPE

Az új evangelizáció egyik legfontosabb eleme a megfelelő emberi erőforrás megtalálása. Jézus is ezt emelte ki: „Kérjétek az aratás Urát, küldjön munkásokat aratásába” (Lk 10,2). A hivatáskultúra célja, hogy a fiatalokban megerősödjön a nagylelkűség, az erkölcsi érzékenység, a társadalmi felelősségvállalás, az élet szeretete és a keresztény értékek iránti nyitottság. A hivatás

mindig a szeretetből fakad és oda is vezet, az ember pedig nem élhet szeretet nélkül.

HIVATÁSPASZTORÁCIÓ

A piarista hivatások megszületéséhez nemcsak a hiteles keresztény tanúságtételre van szükség, hanem tudatos, átgondolt munkára is: elkötelezettségre, következetességre, megfelelő módszerekre, fiatalokkal való kapcsolattartásra, rendezvényeken való részvételre. Ha valóban követőkre vágyunk, akik Kalazanci Szent József nyomdokain járnak, tennünk is kell érte; okosan, tudatosan és szeretettel.

MÁRIÁVAL ÉS MÁRIÁHOZ HASONLÓAN

Az új evangelizáció feladata, hogy Jézus megváltó üzenetét minden emberhez és közösséghez eljuttassa. Ezt az evangéliumot csak azok képesek hitelesen hirdetni, akik maguk is megélik az evangéliumot, a Szentlélek erejében, mint Mária, aki „megőrizte mindezeket, és elgondolkodott rajtuk szívében” (Lk 2,19). Szűz Mária, aki a piarista iskolák védelmezője a kezdetektől fogva, így ma is vezet minket: ő a rend új evangelizációs küldetésének csillaga. Kalazanci Szent József nyomán a piaristák küldetésüket Máriával együtt, az ő lelkiségében és védelme alatt kívánják teljesíteni. Ezt fejezi ki karizmatikus önmeghatározásunk is: „Isten Anyjának szegényei”.

Eredeti megjelenés: CONGREGACIÓN GENERAL DE LAS ESCUELAS PÍAS, *La misión de las Escuelas Pías en la nueva evangelización* [A piarista rend küldetése az új evangelizációban], ford. POSZTÓS Ildikó Pirooska, Madrid, 1993, Nr. 7, 160–163, 165, 168–169, 171, 187, 212–213, 222, 224, 226–228, 238.

A karizmatikus integrációért és a megosztott küldetésért
felelős generálisi titkárság

AZ EGYHÁZBA ÉS A PIARISTA ISKOLÁKBA VALÓ BEILLESZKEDÉS PASZTORÁLIS FOLYAMATAI

A piarista pasztorális tevékenység sok területet ölel fel: magának az iskolának és a nem formális nevelés intézményeinek alakítását, a vallásos képzést, a liturgikus ünnepeket, az imádságba való bevezetést, a lelki kísérést, a gyermek- és ifjúsági csoportokat, a lelki napokat és a hétvégi kirándulásokat, a társadalom iránti érzékenységre nevelést és a karitatív munkát, a szentségekre való felkészítést stb.

Jelenleg különös gonddal kell ügyelnünk az egyházba és a piarista iskolákba való bevonás érdekében végzett tevékenységekre.

Nemcsak meggyőződéseink közvetítéséről van itt szó, hanem hogy bevezetjük az embereket a hívők közösségébe, melyben közösen igyekszünk az Urat követni. A piarista iskola mint az egyház része és a közösségi élet szakértője, élő és vonzó módját kínálja az egyházba való beilleszkedésnek sok-sok személy számára: a megszentelt életet élők, a szerzetesek és a piarista világiak számára egyaránt.

Fontos, hogy minden területi egység kidolgozzon egy tervet e pasztorális folyamatok ösztönzésére kisgyermekkortól kezdve egészen az iskolán túlmutató időszakokig.

E terv kidolgozásában – a különböző korcsoportok fejlődési helyzetének figyelembevételén túl – segíthet, ha szem előtt tartjuk az alábbi szempontokat:

- ♦ Mi a kiindulási pont? Milyen szinten kapcsolódik a célcsoport a kegyes iskolákhoz? Öregdiákok, családok, tanári kar, együttműködők.
- ♦ Milyen céllal hozzuk létre a csapatot? Emberi és keresztény növekedés céljával, hogy bevezessük a célcsoportot a megosztott küldetés csapataiba, a testvériségbe vagy a piarista szerzetesi életbe.
- ♦ Rendkívül fontos, hogy ennek a tervnek különösen is része legyen a piarista szerzetesi életre való meghívás, melyre ezen az általános tervezeten belül is konkrét, jól megalapozott tervet kell kidolgozni.

Hasznos lehet minden közeli személyt és együttműködőt meghívni a piarista iskolákkal való szorosabb kapcsolatra, valamint megmutatni nekik a megosztott küldetéshez és a testvériséghez vezető folyamatot.¹ Ez lehet a kétféle részvételi mód első lépése.

Amellett, hogy szabályos időközönként újabb meghívásokat intézünk a tanári karhoz és a piarista világhoz egyre közelebb kerülő együttműködőkhöz, az első lépésekkel el lehet kezdeni a gyermekekre és a fiatalokra irányuló pasztorális tevékenységeket, illetve ki lehet egészíteni és megszerezni lehet a már meglévőket.

E pasztorális folyamatoknál a következőkre kell figyelniük:

- ♦ A nevelők csapatára, akiket közös munkával, gondos folyamatos képzés keretében kell képezni, és akiknek referenciacsoportokra is szükségük van, melyek segítségével figyelemmel kísérhetik saját személyes növekedésüket és lelki útjukat.
- ♦ Az élet különböző alkotóelemeire: az istentapasztalatra, a z integrális képzésre és a személyes növekedésre, az életstílusra, a mások melletti elköteleződésre, illetve a csoportban való megosztásra.

¹ Erre példa lehet a betániai tartomány „*Rostró*” (Arc) programja, de a rend sokféle tapasztalattal rendelkezik már e téren.

- ♦ Néhány lehetséges nevelési eszközre: intellektuális képzést és az életre való nevelést tartalmazó strukturált tervre, imádságokra és ünnepekre, folyamatosan felajánlott élményekre, személyes élettervre, a megélt tapasztalatok szisztematikus közzétételére, személyes kísérésre, folyamatos megosztásra, különböző piarista valóságokhoz való közeledésre stb.
- ♦ A saját csoportnál nagyobb központhoz való tartozásra, amely lehet az iskola, a plébánia, valamely piarista központ vagy intézmény stb.
- ♦ A nevelési tervre, melynek olyan szinteket, tevékenységeket és jeleket kell tartalmaznia, melyek folyamatosan mutatják a fejlődés irányát. Ilyen lehet a magvetés időszaka, a katekumenátusba való bevonás, a saját hivatás imádságos mérlegelése vagy az egyházi életbe való betagozódás időszaka.
- ♦ A továbblépés lehetőségeinek felkínálására, melyeket különösen a piarista iskolákhoz való kapcsolódás módjainak bemutatásával tehetünk meg.
- ♦ Hogy a hivatás kérdése jelen legyen a teljes folyamat során, mely által igyekszünk felfedezni, mit vár az Úr az egyes résztvevőktől.

Ahhoz, hogy ezek a folyamatok zökkenőmentesek legyenek, fontos, hogy számítani tudjunk egy jó nevelői csapatra, melynek tagjai megfelelő képzéssel és piarista önzonossággal rendelkeznek, továbbá hiteles keresztény életet élnek. Ahhoz, hogy e feltétel állandóan teljesüljön, el kell érünk, hogy e folyamatok minden csoportját szerzetesek, a testvériség tagjai vagy olyan személyek kísérjék, akik saját csoportjukon belül előrébb járnak e folyamatokban.

A karizmatikus integrációért és a megosztott küldetésért felelős generálisi titkárság, különösen annak pasztorális bizottsága felkínálja segítségét e csapatok elindításában, és a meglévő anyagokat és tapasztalatokat az érdeklődők rendelkezésére bocsátja. Ugyanígy a hivatáspasztorációért felelős generálisi

titkárság is érdekes nézőpontokkal tud szolgálni, és további anyagokat rendelkezésre bocsátani.

Eredeti megjelenés: SECRETARIADO GENERAL DE INTEGRACIÓN CARISMÁTICA Y MISIÓN COMPARTIDA [A karizmatikus integrációért és a megosztott küldetésért felelős generálisi titkárság], *Participar en las Escuelas Pías: Orientaciones* [Kapcsolódás a piarista iskolákhoz: Irányelvek], Madrid, 2012, Nr. 29–38.

Pablo Santamaría Herrera

A PASZTORÁLIS MUNKA A NEVELÉSBEN

A pasztorális dimenzió olyasvalami, amelyet mindenkivel közösen kell felépíteni, hiszen az adott központ keresztény és piarista identitásának alapvető elemei ezen dimenzió által fejlődnek ki. Ez a feladat azonban nem egyszerű. A környezet társadalmi és jogi követelményeiből nem, sőt egyre kevésbé következik egyenesen. Ez pedig olyasvalami, amiért erősen kell harcolni. Ez a kontextus lehetőséget feltételez számunkra azzal kapcsolatban, hogy saját küldetésünket és az intézményeink pasztorális munkájának minőségét megújítsuk.

A hit kalazanciusi stílusú átadása egyre sürgetőbb, és egyre összetettebb feladattá válik. Sürgőssé, hiszen nincs más vállalkozó, aki felvállalná ezt a nagyszerű küldetést. Összetetté pedig a benne rejlő nehézségek teszik, valamint az egyes központok különböző kiindulási pontjai, mint például az a tény, hogy a különböző személyek különböző intenzitással vesznek részt a feladat elvégzésében, és ez a jelenség általános, mindenütt megfigyelhető. Ez nagy szenvedélyességet kívánó kihívás minden világi keresztény számára, akik a piarista küldetésből szeretnének részt vállalni.

A pasztorális munka egyik legfőbb szem előtt tartandó célja az, hogy a piarista keresztény közösséget buzdítsuk, és segítsük növekedni. A pasztorális tevékenységek erőfeszítéseinek arra kell irányulnia, hogy a piarista iskolán keresztül, annak központba helyezésével minél több személy csatlakozzon a keresztény piarista közösséghez – úgymint szerzetesek, a piarista testvériség tagjai vagy egyszerűen a megosztott küldetés irányában elkötelezett világiak.

A PASZTORÁLIS TEVÉKENYSÉGET VÉGZŐ CSOPORTOK MUNKAFOLYAMATAI

A pasztoráció gerincét a pasztorális munkafolyamatok adják. A pasztorális csoportok a formális nevelési folyamatból és a vele fenntartott szoros kapcsolatból születnek. Mivel a tevékenység önkéntes jellegű, és a kötelezettséget vállaló azt szabad idejében végzi, így az saját dinamikával és módszertannal rendelkezik.¹ E csoportok összességének, valamint az általuk végzett tevékenységeknek a rájuk szabott nevelési terven keresztül koherens módon integrálnak kell lenniük.

E nevelési terven túl még a következő elemek is fontos tényezői a pasztorális munkának:

- ♦ a nevelési folyamat különböző szakaszaira vonatkozó, jól szervezett és ezáltal figyelemfelkeltő meghívások. Általában legalább három korcsoportban gondolkodva érdemes meghirdetni a pasztorális csoportokat. (gyermekek/kicsinyek, a prepubertás korúak, illetve a tinédzserek/fiatalok számára);
- ♦ szervezett és jól együttműködő munkacsoportok, ahol az összes tevékenység összehangolása történik; ezeknek a koordinátor munkatársaknak kiváló képzési folyamatot kell biztosítanunk, hogy általa a napi gyakorlatra rávilágítsanak, és hogy javítsák azt.

A pasztorális folyamat minden korcsoportjának ki kell dolgozni a keresztyén tapasztalat általunk ajánlott alábbi dimenzióit:

- ♦ az istenélmény,
- ♦ a képzés,
- ♦ az Isten országa iránti elkötelezettség,
- ♦ a személyes életstílus,
- ♦ a közösségi megosztás, valamint
- ♦ a kalazanciusi és piarista azonosulás.

¹ A szerző a helyi gyakorlatból indul ki, amelytől eltérően más gyakorlat is van az egyes tartományokban (a szerk. megjegyzése).

Minden intézménynek rendelkeznie kell saját, kiemelten a pasztorális folyamatra irányuló tervvel, hogy ezzel a piarista szerzetesi élet meghívására buzdíthasson.

A PASZTORÁLIS MUNKA ALAPVETŐ ELEMEI

Az iskolai hitoktatás

A hit közvetítésében az átalakító, személyiséget formáló (formatív) nevelésnek kell szerepet kapnia, s annak mindkét dimenziójának. A hitoktatás akkor lehet hatékony, ha: egyszerre formálja az értelmet és a szívet, a tudás és az élmény együtt van jelen. Egyik dimenzió sem elég önmagában. További alapvető elemek még a következők:

- ♦ az iskolai hitoktatásra vonatkozó, koherens útiterv minden iskolai korosztályra vonatkoztatva,
- ♦ az iskolai hitoktatásnak a személyek és általában az intézmény életébe történő mélyebb integrációja. Fontos, hogy jelentős hitélménnyel párosuljon.
- ♦ a hittanárok képzése.

A pasztorális munka társadalmi dimenziója: a szociális tevékenység

A szociális munka a pasztoráció részeként vagy önálló feladatként is végezhető. Mi inkább az első megoldást javasoljuk. A szociális dimenzió a pasztoráció alkotórésze. Gyakorlati okokból vagy erős pasztorális struktúra hiányában el lehet ugyan ezeket választani egymástól, ez azonban általában a pasztorális tevékenységtől való elkülönüléshez vezet. Továbbá így nehézséget okoz a szociális tevékenység által a pasztorális célok elérése.

Az előbbiek nem zárják ki a lehetőséget és annak alkalmaságát, hogy legyen egy társadalmi önkéntes csoportosulás, amelyben azok a gyermekek és fiatalok vennének részt, akik nem a pasztorális folyamatok szereplői. A szociális munkának magában is megvan a saját értéke, a pasztorális munka azonban nem nélkülözheti a szociális dimenziót.

A társadalmi jellegű tevékenységek konkrét megvalósítási formájával kapcsolatban ugyancsak kétféle nézőpontot lehet figyelembe venni. Egyrészt fontos a szinteken átívelő szociális nézőpont biztosítása, így tehát a „szociális” elemeket minden tantárgyba és minden korosztály tanrendjébe érdemes beleillesztenünk; másrészt tartunk (körülbelül negyedévenként megrendezésre kerülő) nagy kampányokat, amelyek a szociális tevékenységek nagy területeire összpontosítva a résztvevők figyelmét (a társadalom szélére rekedtek, szegénység, béke, stb.) viszonylag hosszú időn keresztül (egy vagy két hónapig) egy központi területre irányítják. Ez utóbbit részesítsük inkább előnyben, de természetesen az a legjobb, ha mindkettő egyszerre valósul meg.

A PASZTORÁLIS MUNKA ÜNNEPI DIMENZIÓJA

Az intézmény feladata, hogy megtartsa és rendszerbe helyezze az év során felmerülő ünnepi alkalmakat (különleges imák és ünnepek, misék stb.). Fontos, hogy ezek az alkalmak egyetemes egyházi és rendi nevelési szemléletet tükrözzenek, tehát fontos, hogy a diák fokozatosan megtapasztalja és értelmezze a hit, az ima és a keresztény közösség alapélményeit. Ezért rendkívül fontos, hogy összességében kell őket előkészíteni és elemezni, hogy haladó szellemiségűek, vonzóak, hatékonyak legyenek.

A találkozások alatti, illetve meghatározott társadalmi események előtti imák olyan élményt nyújtanak a résztvevőknek, hogy igazán megéri a fáradságot, ha kihasználjuk ezeket az alkalmakat.

A lelkigyakorlatok

Szeretnénk a lelkigyakorlatokat külön kiemelni, hiszen ezek a diákok hitélménye szempontjából különösen fontos alkalmak. A 2-4 napos visszavonulás – amelynek célja, hogy a diákok a keresztény hit élményszerű megtapasztalásában vegyenek részt – jelentősen hozzájárulhat a pasztorális nevelés céljaihoz. Fontos azonban kiemelni, hogy ezeknek az alkalmaknak keresztény

jellegűeknek kell lenniük, és nem csupán közösen eltöltött időnek. Ésszerűnek tűnik ezeket a gyakorlatokat 12 éves kortól szervezni a gyermekek számára egészen addig, amíg el nem hagyják az iskolát.

A PASZTORÁLIS MUNKÁBAN VALÓ AKTÍV RÉSZVÉTEL BIZTOSÍTÁSA MINDEN ÉRINTETT SZÁMÁRA

A pasztorális tevékenység sikere nagymértékben függ attól, hogy az ezen a területen tevékenykedő különböző személyek (tanárok, mentorok, szülők, célszemélyek, piaristák, a különböző közösségek tagjai stb.) mekkora felelősséget vállalnak. Természetesen bármilyen tevékenység során eltér az egyes személyek felelősségvállalása, s ez a pasztorális munka területén sincs máshogy.

Ezt a feladatot is kétféleképpen lehet kivitelezni: a lehetséges konfliktusok elkerülése érdekében nem hangsúlyozzuk a különböző javaslatokat és a részvétel mértékét; vagy éppen hogy ki hangsúlyozzuk, méghozzá azzal a céllal, hogy ezáltal minden személy a lehető legjobbat tudja adni magából, és ezáltal a küldetés sikerét növeljük. Azt gondoljuk, hogy a második megoldás megfelelőbb lehet, azonban egyértelművé kell tennünk, hogy az intézményen belüli különböző mértékű felelősségvállalás szükséges, és általa minden résztvevő egyaránt gazdagodhat. Azt is le kell szögeznünk, hogy ebből soha semmiféle előnyökhöz vagy elsőbbséghez nem juthat egyetlen résztvevő sem.

A kísérés vagy lelki képzés

Az előbbieken leírtakhoz kapcsolódóan a nevelésben résztvevőknek fontos kidolgozni az intézményen belül egy kíséresi és képzési tervezetet a különböző intézményekben előforduló helyzetekre és különböző képzési korszakokra. Ahhoz, hogy hatékony lehessen, a tervezetnek konkrét javaslatokat kell tartalmaznia. Ilyenek lehetnek például a következők:

- ♦ kezdeti képzési és kíséresi terv: azon személyek számára, akik épp az adott időszakban csatlakoztak az intézményhez;
- ♦ folyamatos és állandó információs rendszer minden résztvevő számára vallási, pasztorális vagy a piaristákkal kapcsolatos kérdésekben;
- ♦ különböző szintű kurzusok, találkozók, illetve képzési alkalmak;
- ♦ képzési folyamatok a megosztott küldetés jegyében, valamint a megosztott küldetés csoportjai;
- ♦ piarista testvériség;
- ♦ világi piaristák;^{2a}
- ♦ világi (pasztorális, piarista vagy nevelési) szolgálatok;
- ♦ a keresztény piarista közösség.

SEGÉDANYAGOK

1. OLVASMÁNY

JUAN PEDRO CASTELLANO RICO: *HIT ÉS ISKOLA*³

Ez év folyamán az iskolában a pasztoráció témáját járjuk körül, tiszta és akkurátus ecsetvonásokkal vázolva mondanivalónkat, hogy ezáltal ambiciózus és kihívásokkal teli pasztorális tervet indíthassunk útjára.

A pasztorális elképzeléseknél mindig abból kell kiindulnunk, hogy helyszíne és színtere az iskola. A keresztény intézmények különböző szereplői és nevelési közösségei számára

² A világi piaristák olyan személyek, akik megélik a piarista karizmat, és világi identitásukat megőrizve jogi elköteleződés formájában kapcsolódnak a rendhez (a szerk. megjegyzése).

³ Juan Pedro CASTELLANO RICO, *Fe y escuela*, in *Revista de Pastoral Juvenil*, 2004 (406).

találkozási pontként és katalizátorként funkcionál, ahol minden Jézus és az ő szeretetprojektje körül forog.

A pasztorális munka leírásánál iskolai nyelvezetet használunk, amely a tanárhoz és a diákhöz egyaránt közel áll. Fontos, hogy a szülők önmagukat e projekt részeseiként tekintsék, hogy mindenki számára egyértelművé tegyünk, hogy hol is neveljük gyermekeinket, hogy irányelveinket félreérthetetlenül lássák; a legfontosabb azonban kétségkívül az, hogy azonosulni tudjanak azon intézmények nevelési céljaival, és azokkal, akik ezen célok elérésén fáradoznak.

Az intézményekben folyó pasztorális munkáról különböző elképzelések, karizmák léteznek. Fontos, hogy ezeket jelenlévőkké tegyünk, hogy a nevelési közösség különböző tagjai azonosuljanak velük, és hogy ezek egy valódi és a valóságainkhoz közel álló terv gyakorlati megvalósulásává válhassanak.

A keresztény iskola identitása

Amikor az ember számára egyre világosabbá válik, hogy mi az ő hivatása, a rábízott munka irányában egyre nagyobb elhivatottságot érez. Nemhiába, a valóság olyan összetett, hogy gyakran vakokká leszünk, és nem látjuk a valódi szándékot, amelyre hivatottak vagyunk.

Ha keresztényként definiáljuk magunkat, és nyíltan felvállaljuk egyházhoz tartozásunkat, ez segíthet abban, hogy tudatosuljon bennünk, kik is vagyunk és miben is osztozunk.

Ne felejtünk el néhány fontos elemet, amelyek segíthetnek bennünket abban, hogy iskolánkra az evangéliumi örömhír platformjaként tekinthessünk, hogy ezáltal igazságosabb, emberibb és szolidárisabb világot építhessünk.

- ♦ Nevelési elhivatottság, a személy és a társadalom átfogó nevelése iránt.
- ♦ Az evangéliumi szellem értékeinek megtestesítése, valamint a szeretet és a szabadság mellett több más eszménnyel együtt – mint például az igazság, az igazságosság, a testvériség és a béke – hogy a mindennapi élet valóságaként jelen legyen.

- ♦ Az evangéliumban gyökerező nevelési lehetőségként felajánlani magunkat a társadalom részére, ahol Krisztus az alapkö, és a nyolc boldogság alapján alakítani életünk normáit.
- ♦ A keresztény közösség egyrészt a keresztény iskola létrejöttének alapvető indoka, másrészt a napjainkban egy megújuló kihívás is, amelynek megvalósításában elsődleges szempontként az Egyház útmutatását kell szem előtt tartani.

Az iskola nem a szerzeteseké vagy a szerzetesnővéké, hanem a keresztény közösségé. A keresztény jelenlétnek és cselekvésnek a nevelésben láthatóvá kell válnia. Olyan nevelésre van szükség, amely képes az egész intézményt mozgósítani, figyel a közösségen belüli kapcsolatokra, és megteremti a párbeszéd légkörét. A keresztény közösség az iskolában Isten jelenlétének és működésének látható jeleként jelenik meg. Antonio Aparisi nyomán megállapíthatjuk: a keresztény iskola – mint a személy nevelését szolgáló közösségi tér – világosan kifejezésre kell juttatnia a Jézust megtestesítő szolgálat jeleit, és struktúráin keresztül kifejezett vállalásként feltárni azokat.⁴ Ehhez társulnak azok a jelek, amelyek a transzcendens Isten felé nyitják meg a diák és a közösség tekintetét – vagyis az iskolai nevelés egyszerre megtestesülés és transzcendencia tanúja.

A megtestesülés jelei:

- ♦ Nyilvános jelleg: a szegények támogatásával, és rajtuk keresztül az emberi fejlődés és az igazságon alapuló nevelés eszközeivé kell válnunk.
- ♦ Szolgálati jelleg: diakóniai munka, a nevelési folyamat során az embereket személyes módon szolgáljuk.
- ♦ Világi jelleg: ahhoz, hogy az iskola ne váljon olyan zárt közösséggé, ahol csupán a szerzetesi hivatással bíró egyéneknek van helye, fontos, hogy a keresztény világiak is a

⁴ Antonio APARISI, *Utopía escolar y realismo educativo* [Iskolai utópia és nevelési realizmus], Madrid, 1982.

keresztény iskola formáló erőivé váljanak, és ugyanazon rendkívüli küldetésre érezzék magukat elhivatottnak.

- ♦ Testvéri és párbeszédet folytató jelleg: a munka és az adminisztráció világában a testvéri kapcsolatok nehezen megvalósítható elemként vannak jelen. Éppen ezért kell a keresztény iskolának élen járnia e példa mutatásában a többi iskola előtt, hogy a különböző struktúrák, valamint a személyek között kialakult kapcsolatok által generált konfliktusokat testvéri módon és párbeszédet fenntartva oldjuk fel.
- ♦ A szabadság jellege: ez egyfelől azt jelenti, hogy a nevelést a szabadság szellemében és a szabadság értékére való nevelésben végezzük; másfelől pedig azt, hogy tiszteletben tartjuk a diákok személyes lelkiismereti és vallási szabadságát.

A transzcendencia jelei

- ♦ Az evangéliumi szegénység jele: a keresztény iskola szegénységben tanít, vagyis az egymás közötti megosztást hirdeti, ami a „felszabadító erő” és a folyamatos nyitottság az egyetlen abszolút irányába, vagyis Isten országának megélése már itt, az emberi testvériességben.
- ♦ Az egyetemes befogadás jele: a katolicizmus jelét kell mutatnunk, és mindenféle hátrányos megkülönböztetés nélkül minden diákot egyaránt befogadnunk. Olyan helyé kell válnia az iskolának, amely mindenki számára nyitott.
- ♦ Isten szavának jele: Az evangéliumi öröm hirdetésének eredeti és megkülönböztető jelleget kell kapnia. Az iskolák különböző struktúráit átjárja az evangélium, a tapasztalat útja és a keresztény hitben megélt élet, amely a pasztorális tevékenység projektjén keresztül formálódik.

A pasztorációval átszőtt iskola

Az elmúlt évek során a képzési terveket tekintve egy fontos alapvető elem született: az iskolán belül pasztorális tevékenységek sorozatát kell kidolgozni, megtervezni és előmozdítani.

Az iskolán belüli pasztorális szemlélet, amely hosszú időn át irányt mutatott, és sok generációt segített nevelési úton, ma a

válság jeleit mutatja. Olyan társadalmi és jogi környezetben működünk, amelyet egyre inkább a pluralizmus, az interkulturalitás és a sokféleség jellemez. Diákjaink, családjaik, pedagógusaink, sőt maguk az intézmények is olyan valóságban élnek, ahol a nevelési küldetésünk nem mindig talál egyértelmű elfogadásra – gyakran széttöredezett válaszokat kap.

Így hát alkalmasnak tűnik a saját iskolánk mint emberi közösség, mint struktúra, szerveződés és szociokulturális projekt pasztorális értékében elmélyülnünk, s nem csupán bizonyos különleges vallási témájú tevékenységeket egyszerűen „hozzárendelni” az iskolai élet mindennapi dinamikájához.

Máskülönben fogalmazva most van itt az idő arra, hogy az *iskolai evangelizáció* folyamatából az *evangelizáló iskola* valóságába térjünk át, a különböző nevelési platformokon végzett evangelizációs tevékenységek megvalósítása által az iskola alapszabályában megfogalmazottak szerint *nevelve evangelizáljunk*, illetve *evangelizálva neveljünk*.

Arról van hát szó, hogy higgyünk egy olyan iskolában, amely evangelizál, és teremtsük is meg azt. Hozzunk létre egy pasztorális munkával átszőtt iskolát, egy olyan intézményt, amely hangulata, tudományos céljai, nevelési módszerei, szervezési és részvételi sémái, a környezettel kialakított kapcsolatai által *Jézus Krisztust evangéliumi örömhírként* hirdeti.

Hinnünk kell benne, és meg kell teremtenünk azt az iskolát, amely címzettjeink számára már magában is örömhírt hordoz.

A következő elemek segíthetnek bennünket ebben a munkában:

- A nevelési közösség különböző csoportjainak meg kell értenie, hogy nevelési-pasztorális közösséggé kell válniuk.
- A pasztorális munka felelőseitől mindenki kölcsönös evangelizációs felelőssége felé kell elmozdulnunk.
- Fontos, hogy ügyeljünk arra, hogy a tudományos és a pasztorális területek közötti elhatárolódást elkerüljük.
- Fontos, hogy minden nevelő újra megtalálja az elhivatottságát. Bátorítsuk őket, hogy az iskolai nevelési munkájuk során

ne csak a transzcendenciára, azaz a magasabb rendű értékekre való nyitottságot tartsák fontosnak, hanem szakmai tudásukat és az általuk tanított tananyagot is tekintsék lehetőségnek az evangélium átadására.

Lényeges, hogy az iskoláinkban párbeszédként tekintsük a hit és a kultúra közötti viszonyra, tehát egyenrangú felekként kezeljük a két területet, és biztosítsuk, hogy kölcsönösen tiszteletben tartják egymás sajátosságait, fontos, hogy egyik fél se kényszerítse a másikra a saját normáit, hanem önállóan működjenek, ugyanakkor nem szabad megfélemlenünk arról sem, hogy intézményeinknek valódi iskolának és az evangelizáció valódi helyszínének kell lenniük.

Tudatában akarunk lenni annak, hogy a pasztorális munka nem csupán egy extra projekt, hanem az a valami, ami keresztény nevelőként hovatartozásunkat és identitásunkat meghatározza. Ebből tehát egyenesen következik, hogy iskoláinknak az evangelizáció helyszínének kell szolgálniuk, hogy iskoláinknak pasztorációval átszőtt iskolákká kell válniuk.

Nem szabad elfelejtenünk, hogy a pasztorális projekt vezérfonala identitásunk különböző jellemvonásaiban keresendő.

A pasztorális munka különböző animátorai arra vállalkoznak, hogy kidolgoznak egy projektkeretet, amelyben szerepelnek olyan célkitűzések, célok, tartalmak és értékelés, amelyek minden központ számára közősek. Ez a keret forrásokat, eszközöket és munkamodelleket kínál, és ezek időzítéséről is szól, hogy a tanárok az adott központ terveinek megfelelően a különböző korszakokban, munkaközösségekben, ismeretterületen, osztályfőnöki órán és a különböző speciális tevékenységek keretében felhasználhassák azokat.

Ez a dokumentum minden egyes nevelői közösségünk számára kiinduló pontként szolgálhat ahhoz, hogy intézményeinket evangéliumi örömhírré tegyünk, különösen azok számára, akik erre a legjobban rászorulnak.

A módszer, amit alkalmazunk, már ismerős lehet más területekről is: a mindennapi tapasztalatból indulunk ki, abból, hogy az emberek gyakran belső feszültséget (kognitív disszonanciát) élnek meg, amikor a valóság és a meggyőződéseik nem esnek egybe. Ez a pedagógiai megközelítés tehát a valóságból indul ki, a hit fényében értelmezi azt, és a gyakorlati élethez fordul vissza – vagyis segít eligazodni a hétköznapiakban. Van azonban benne egy plusz elem is: az ünneplés. Ez azt jelenti, hogy a hit megélése nemcsak gondolkodás, hanem örömteli tapasztalat is – egy esemény, amely kifejezi, amit hiszünk. Ez az a pedagógia, amely a Bibliában és az egyház tanításában is jelen van: látni, mérlegelni és cselekedni.

2. OLVASMÁNY

A BASZKFÖLDI TERÜLETI EGYSÉG PASZTORÁLIS PROJEKTJÉRŐL

A piarista pasztoráció mibenléte

Kalazanci Szent Józsefen keresztül egy adománnyal ajándékozta meg a Szentlélek az egyházat: a piarista renddel. Az egyház intézményévé vált a rend, amellyel teljes közösséget vállal, és mi piaristák – legyünk akár szerzetesek, akár világiak – az egyház evangelizációs küldetésének a gyermekek és fiatalok, de mindenekelőtt a legszegényebbek *integrális* (átfogó) nevelése által mindannyian résztvevői vagyunk. Sőt, mi több: hiszünk abban, hogy létjogosultságunk abban az evangelizációs szolgálatban áll, amelyet az egyház a kezdetektől fogva ránk bízott, és amelyért ma is felelősséggel tartozunk. Úgy érezzük, hozzánk szólnak a Biblia szavai: „Engedjétek hozzám a gyermekeket, ne akadályozzátok meg őket...” (Mt 19,14).

A piarista intézmény eme mély identitása arra vezet bennünket, hogy minden tevékenységünk végső célja az legyen, hogy a gyermekeket és a fiatalokat hitben neveljük. Ez a nevelés az élet és a világ keresztény felfogására épít, és a tanulók *integrális* (átfogó) nevelésére törekszik, hogy így a hit, a tudomány és az élet

(*pietas et litterae*) egysége és szintézise megvalósulhasson. E nevelési elvek különösen a gyermekkor korai szakaszában kapnak nagy hangsúlyt, hiszen ezek az évek nyújthatják a legszilárdabb alapot az értékrendhez és személyiséghez.

Piarista életünk útján Kalazanci Szent József állandó tanítónk marad, aki a kicsinyek iránt érzett elkötelezettsége és bölcs szavai, történelmi tanúságtétele és bizonyított szentsége által vezeti és inspirálja lelkünket. Karizmájának alázatos örököseiként Krisztust, a Jó Pásztort jelenlévővé tesszük azáltal, hogy befogadjuk és megáldjuk a gyermekeket, akik Isten országának kiváltságos résztvevői. Kalazancius atyánk pedagógiai és pasztorális tanításához kívánunk és szándékozunk hűségesek maradni, és arra törekszünk, hogy művét ne hogy részleges vagy befejezetlen olvasmányokként kezeljük.

Mindezek miatt a pasztorális tevékenység a hozzá kapcsolódó szerveződéssel és irányítással együtt piarista intézményeink identitásában gyökeredzik, amelyek a katolikus egyház intézményei.

Tiszteletben tartja a személyeket és véleményüket, nevelési struktúránk azonban sem nem közömbös, sem pedig kétértelmű, és nem is próbál annak tűnni, hiszen explicit módon és szándékosan buzdítja a Jézus Krisztusban és Jézus Krisztus által hirdetett új ember fejlődését. Jézus Krisztus az, aki az emberi valóságoknak teljes értelmet ad. Iskolánk a helyi egyház keblén, amelyhez tartozik, a diákoknak egy, az evangéliumon alapuló egzisztenciális utat kínál. Ez a pasztorális irányultság az, amely által a plébániákon a gyermekekkel, a fiatalokkal és a felnőttekkel egyaránt a tevékenységünket végezzük.

A mi pasztorációnk elsősorban küldetés-, katekumenális, illetve egyházi jellegű a célközönség hitbeli helyzetének megfelelően, amely az aktuális nevelési vagy társadalmi kontextusban rendkívül sokféle lehet: nem hívők, közömbösek, távol lévők, hagyományos hittel rendelkezők vagy a megtérés útján járók.

Ha még inkább explicit módon szeretnénk meghatározni e pasztorális tevékenység mint Jézus és az egyház gyakorlatának mibenlétét, négy jelenléti formára oszthatjuk fel azt:

1. Közösségi pasztoráció: Az együttlét ajándéka és a közösség alapja az, hogy testvérként kapcsolódunk egymáshoz – ezt nevezzük koinoniának. Ez a testvéri közösség az Igére, a szeretetre, a megosztott javakra és az eucharisziára épül. A közösség egyszerre belső misztérium – Isten titokzatos jelenléte közöttünk –, és külső jel is, amely láthatóvá teszi a hitünket. Ahogy az ősegyházban mondták: „Nézd csak, mennyire szeretik egymást!”
2. Az Ige pasztorációja: az evangéliumi öröm hirdetése és kifejtése: *kériüγμα* és *didaché*, evangelizációs igehirdetés és katekézis, prófétai dimenzió.
3. Liturgikus pasztoráció. Isten győzelmének ünneplése, az Ő dicsőítése és az ember megszentelődése: a *liturgia*, az üdvösségtörténet eseményeiben való részvétel és a hozzájuk való közeledés, szentségi élet, ünnepi és kulturális dimenzió.
4. Társadalmi pasztoráció: felebarátaink szolgálata, elsősorban a kicsiké és a peremen lévőké, hogy Isten gyermekeiből az új emberiséget ezáltal létrehozzuk: a diakónia, a felszabadító munka, a harc az embert elnyomó erők ellen, a vigasztaló és inspiráló jelenlét, az irgalom, az igazság, valamint a szeretet dimenziója. A mai világban különösen sürgetőnek érezzük a békéért való munkát is.

A jelenlegi egzisztenciánk olyan új kontextusokba helyez bennünket, amelyekben piarista küldetésünk teljesítése során új értékekkel találjuk magunkat szembe, de ugyanakkor új akadályok is gördülnek elénk. Új kihívások ezek hűségünkkel és kreativitásunkkal szemben, ugyanakkor új lehetőséget kínálnak arra, hogy meghallgassuk embertársainkat, új szükségleteket és új szükségben szenvedőket fedezzünk fel, az evangéliumot derűsen tanulmányozzuk és hirdessük. Néhány ilyen új kontextust jelenthetnek a következők is:

- ♦ az új társadalom pluralista és világias szemlélettel, posztmodern kultúrájával, számos új technikai vívmánnyal bír, de az egyházi kezdeményezésekkel szemben előítélettel és gyanúval viseltetik;
- ♦ új antropológiai, társadalmi és etikai értékek;
- ♦ a mai nagy és aktuális, az egész Földet érintő ökológiai, faji, gazdasági, munkaügyi, szexuális és családügyi témák;
- ♦ az új nevelési tervezetek pozitív és negatív hatásaikkal együtt, valamint
- ♦ az egyházi közösségen belül jelentkező és az úgynevezett új evangelizációban kiéleződött égető problémák.

Ezen környezeti tényezők és még sok másik alakítják világunk jelenét, amelyre meghívtak vagyunk. A mi feladatunk, hogy pozitív, szívélyes, a párbeszédre nyitott, tiszteletteljes hozzáállást tanúsítsunk, amely által lehetőségünk nyílik a megismerésre és a szeretetre már a kezdetek kezdetén azokkal az emberekkel szemben, akikhez meghívásunk/hivatásunk szól.

3. OLVASMÁNY

PASZTORÁLIS TEVÉKENYSÉGÜNK MÓDSZERTANI ELVEI

1. Induljunk ki az ingyenes adomány pedagógiájából, segítsük felfedezni a hitet mint kegyelmet, amely a szeretetet nem a befogadó választától teszi függővé.
2. Induljunk ki a megtestesülés pedagógiájából, az evangéliumi örömhírt a személyes tapasztalattal kapcsoljuk össze. A gyermekek különböző korszakaiban tartuk tiszteletben a fejlődés személyes ritmusát, és aszerint haladjunk előre.
3. Induljunk ki a jelek pedagógiájából, segítsünk felfedezni és imádságosan mérlegelni Isten jelenlétének jeleit, és használjunk szimbólumokat, hogy általuk kapcsolatba léphessünk a bennünket átjáró misztériummal.
4. Valósítsunk meg olyan pasztorális tevékenységet, amely kapcsolódik a fiatalok életéhez: az ő szükségleteikből,

érdeklődési köreiből és az őket foglalkoztató kérdésekből kell kiindulnunk, és feltárnunk előttük ezek értékét, és e dolgoknak az ő életükben betöltött szerepét.

5. Valósítsunk meg küldetés jellegű pasztorális munkát, amely figyelembe veszi a különböző életszakaszok befogadási szintjét; amely megtérésre, hitre, személyes elköteleződésre buzdít; s amely tudatában van a pluralista és elvilágiasodott társadalmi és családi kontextusoknak.
6. Használjuk azt a módszert, amelyet Jézus alkalmazott az Emmauszba vezető úton: ragadjuk magunkhoz a találkozás kezdeményezését, hallgassuk meg a társakat a közösen járt út során, osztozzunk vágyaikban, türelmesen magyarázzuk nekik az evangélium üzenetét, vállaljunk asztalközösséget, hogy megismételjük Jézus gesztusát (Eucharisztia), és hogy a hit buzgalmát felszítsuk a neveltekben.
7. A tanulási helyzetekben a diákokat aktív alanyként kezeljük, és amennyire csak lehetséges, kerüljük el, hogy kidolgozott tartalmakat készen találjunk nekik. Inkább saját tapasztalataikból és a velük történő mindennapos eseményekből kiindulva a felfedezést és a kutatást részesítsük előnyben.
8. Igyekezzünk módszeres és szisztematikus folyamatokat létrehozni az egész pasztorális munkában, miközben igazodunk a fiatalok fejlődési szakaszához, hogy ezek a folyamatok egymásba kapcsolódjanak, és hogy a különböző nevelési korszakok közötti ellentmondásokat elkerüljük.
9. Különösen ügyeljünk a kísérés során a személyes kapcsolatra, és a kezdetektől fogva tartsuk magunkat az individualizáció elvéhez (tehát minden egyes személy helyzetét és tempóját tartsuk tiszteletben), valamint az autonómia elvéhez (segítsük a diákokat abban, hogy mindenki a saját meggyőződésének megfelelő módon cselekedjék, és ne azért, mert a környezete erre készíti vagy kényszeríti). Fontos, hogy ne felejtjük el a személyes kísérés szükségességének fontosságát, figyeljünk arra, hogy mindig a legmegfelelőbb pillanatban cselekedjünk, és hogy olyan folyamatokat

kövessünk, amelyek arra vezetnek bennünket, hogy minden személy számára a saját helyzetében fennálló szükségleteire tudjunk választ adni.

10. Tulajdonítsunk nagy fontosságot inkább az érzelmek világának, semmint a racionalista tevékenységeknek a hit útján: állítsuk hát előtérbe a tanúságtétel értékét, a barátság klímáját és közelséget, a befogadást és a szívélyes tiszteletet stb.
11. A haladó szabadság légkörében kínáljuk pasztorális tevékenységeinket, és vegyük figyelembe, hogy a hit nem kényszeríti rá magát senkire: tiszteletben kell hát tartanunk, ha valakiben lassabban ébred a hit, nyelvezetünknek nem szabad rábeszélőnek lennie, nyitott javaslatokat kell tennünk, a személyes felelősséghez kell folyamodnunk stb.
12. A tevékenységeket mindig a személyes növekedést figyelembe véve tervezzük meg, amit akkor tudunk megvalósítani, ha objektív kapcsolatban állunk a valósággal.
13. Mindig bánjunk óvatosan a teológiai és pasztorális nyelvezettel, amelyeket használunk: bizonyosodjunk meg róla, hogy a diákok értik, miről beszélünk, gyakran magyarázunk, párbeszéd által, megtanulva „lefordítani” őket, használjunk egyszerű nyelvezetet, szakszavak és klisék nélkül.
14. Igyekezzünk felvállalni minden olyan értéket, ami csak megtalálható az adott kultúrában, különös tekintettel a következőkre: személyközpontúság, a férfi és a nő egyenlő mivolta, a szabadságon és az igazságon alapuló személyes kapcsolatok, szolidaritás, környezetvédelem (ökológia).
15. Ne feledkezzünk el arról a tényről, hogy a fiatalok az elméletekkel szemben a tapasztalatot helyezik előtérbe, és nagy értéket tulajdonítanak a kommunikációnak és a valódi személyes kapcsolatoknak, a szolgálatnak és az emberbaráti szeretetnek, valamint az érzelmeknek.
16. Ne feledkezzünk meg Kalazanciusról, aki az evangélium és a gyermekek iránti elkötelezettségével nagy erőt ad számunkra. Kövessük az ő egyszerű, de mély szellemi útját, amely tele van lelkesedéssel és alázattal: legyen jellemző

ránk a szeretet, a türelem, a kitartás a nehézségekben, a teljes odaadás a feladataink iránt, a szeretetből fakadó engedelmesség, a legkisebbek és a legelmaradottabbak figyelembevétele, valamint a nyitottság minden ember felé.

17. A közösségre és a közösségi dolgokra minden pasztorális erőfeszítésünk forrásaként, úttjaként és céljaként tekintsünk.

Javier Alonso Arroyo Sch.P.

ISTEN FÉNYÉBEN: ISKOLAI PASZTORÁCIÓ

Kalazanci Szent József Onofrio Continak. Róma, 1643.01.03.

„Legyen másvalaki is – lehetőség szerint pap legyen az illető –, aki az oratio continuának nevezett imádságot vezeti, amit tíz vagy tizenkettő diák végez meghatározott rendben reggel és estefelé a tanítás ideje alatt a Római Anyaszentegyház felmagasztalásáért, az eretnokségek kiirtásáért, a katolikus fejedelmek egységéért, rendünk jó kormányzásáért és növekedéséért. Az erre kijelölt szerzetes tanítsa meg a diákokat, hogy hogyan készüljenek a bűnbánat szentségére, a nagyobbakat az Oltáriszentség vételére készítse elő, és amennyire ez lehetséges, tanítsa meg az imádkozás könnyű módját, és egyéb dolgokat is, melyeket a tanulók képességéhez alkalmaznak.”¹

„Itt [Rómában] állandóan imádkozunk az egyetemes békért. Ugyanezt rendelje el Atyaságod is, imádkozzanak áhítatos buzgósággal a békéért, hogy adja meg az Úr az egész kereszténységnek, az ő népének, adjon békét Itália népének, amely földrészt az isteni Gondviselés az egyházi főhatalom otthonául választott ki.”

Az Úr áldjon meg mindig mindnyájunkat.”²

¹ Constitutiones S. Josephi Calasancii a. 1622, Salmanticae, 1979. = scripta.scolopi.net Nr. 0102.2., 194. pont

² Kalazanci Szent József Onofrio Continak. Róma, 1643.01.03., in Epistolario di S. Giuseppe Calasanzi, ed. Leodegario PICANYOL, VIII, Roma, 1955, 180–181. = scripta.scolopi.net Nr. 4080, ford. ERŐSS József Sch.P., URL: <https://szepi.hu/piarista/kallev/index.html> (utoljára ellenőrizve: 2025. 07. 29.).

A kitartás, mellyel Kalazancius a jámborság gyermekek közötti elősegítésére buzdította a szerzeteseket, megfelel az egyházi evangelizáció módjait megreformáló Trienti Zsinat után mozgalomnak. Ebben a korban a „jámborsági gyakorlat” hagyományos értelmezését hangsúlyozták, mely az áhítat cselekedeteire vonatkozott. Ilyen barokk ájtatosság volt a napi elmélkedés és lelkiismeretvizsgálat, az Eucharisztia vétele nélküli adoráció, a gyakori gyónás és a rózsafüzér imádkozása. Általános szabálynak tekintették, hogy az egyéni jámborság megelőzi a liturgikus jámborságot. Megnőtt a körmeneteknek, e népi vallási gyakorlatoknak a jelentősége, Rómába érkezve például maga Kalazancius is végezte a hét bazilika meglátogatásának szokását. Másik fontos ájtatosság volt a Legszentebb Oltáriszentség örök imádása, amit „negyven órának”³ neveznek. A szentáldozáshoz járulás nem volt mindenki számára előírt szabály. Nagyan függött a gyóntatók beállítottságától, és gyakorisága havi egyszeri áldozástól a napi áldozásig változott. Az iskolákban minden tanuló havonta egyszer részesült szentáldozásban, a legjámborabbak tizenöt naponként vagy hetente.

Jelentősen megváltozott a keresztény hittan Isten népének, különösen a gyerekeknek való tanítása a Trienti Zsinat után. A *De reformatione* zsinati dekrétum néhány szabálya érinti a gyerekek vallásos nevelését:

- ♦ hozzanak létre iskolákat azokon a településeken, ahol nincsenek, és azokat képzett jámbor tanítók irányítsák;
- ♦ hittant, alapismereteket és grammatikát tanítsanak;
- ♦ minden iskolának legyen tanítója, aki szegényeknek és gazdagoknak egyaránt ingyen tanítja a grammatikát;

³ *Negyvenórás szentségimádás*: ájtatosság az Üdvözítő 40 órás sírban nyugvásának emlékére. Vö. *Magyar Katolikus Lexikon*, IX, szerk. DIÓS István–VICZIÁN János, Budapest, 2004 (a szerk. megjegyzése).

- ♦ biztosítsanak kedvezményeket a középiskolai neveléssel foglalkozó szerzetesrendeknek.⁴

E reform következményeként – mintegy válaszul a hatalmas vallási tudatlanságra – keresztény tanítói társulatok és iskolák alakulnak egész Európában. A jezsuiták misszióikon, egyetemeken és iskoláikon keresztül jelentős erőfeszítéseket tettek a keresztény képzés területén. Néri Szent Fülöp Rómában megalapította a gyerekek képzésének új módját: az oratóriumot. A Dottrina Cristiana [Keresztény Tanítás] testvérület is jelentős hitoktatást végzett Róma legszegényebb kerületeiben. A plébániákon hetente csak egyszer tanítottak hittant, leginkább vasárnap. A gyerekek kívülről megtanulták a katekizmust és a legfontosabb imádságokat anélkül, hogy különösebben elmélyültek volna a tartalmukban.

Kalazanci Szent József úgy került kapcsolatba a gyerekek világával, hogy részt vett néhány katekizmussal foglalkozó testvérületben. Róma városrészeibe tett látogatásai során megértette, hogy a vallásos nevelés üres marad, ha nem kíséri alapos értelmi nevelés. Ezért csodálta a Szent Dorottya-plébánián lévő kicsi iskolát, ahol a gyerekek a betűvetéssel együtt jámborságot is tanultak. Különösen megragadta ez az ötlet, mert ez lehetett a helyes vallásos képzéshez vezető út.

Kalazancius, huszonöt évvel a Szent Dorottya-plébánián megkezdett szolgálata után, határozottan állítja, hogy a kegyes iskolák célja és legfontosabb szolgálata az erkölcsi és vallásos nevelés. A *Konstitúciókban* így jelenik meg: „A cél, amelyre rendünk a kegyes iskolák működtetésével törekszik, az, hogy a fiúkat a keresztény jámborságra és a tudományokra neveljük, hogy így tanítva az örök életet el tudják érni.”⁵

⁴ vö. TRIENTI ZSINAT, *De reformatione, in Sacrorum Conciliorum nova et amptissima collectio XXXIII*, ed. Joannes Dominicus MANSI, Graz, 1961, col. 29–31.

⁵ *Constitutiones S. Josephi Calasancii a. 1622*, Salmanticae, 1979. = scripta.scolopi.net Nr. 0102.2., 203. pont

Kalazancius elgondolásában a jámborság nem különül el a tudománytól, a hit a kultúrától. A nevelő szolgálat „olyan nagyban hatékony, megelőző és gyógyító orvosszert létesít és használ a rossz ellenében, amely a jóra vezet és serkent, amely minden, bárminemű állapotú fiúnak van szánva – s ezért minden embernek is, hiszen előbb mind átmennek ezen az életkoron – és amelynek eszközei a képzettség és lelkiség, az erkölcsök és a jó modor, az Isten és a világ nyújtotta világosság.”⁶

A kegyes iskolákban négy célja van a megfelelő vallásos nevelésnek:

1. a gyermekek megóvása és kimentése a bűnből, hogy alkalmasak legyenek megszentelődni a földön, és nagygyá lenni az égben;
2. jól nevelt gyermekek és fiatalok révén Isten dicsőségének növelése;
3. közbenjárás a világ és az egyház szükségleteiért;
4. hozzájárulás a keresztény állam erkölcsi és társadalmi reformjához.⁷

Mindez az ifjúság kegyes iskolákban való vallásos és erkölcsi nevelésén keresztül, melynek leírását a *Breve relatione*-ban, a Kalazancius által 1604-ben összeállított dokumentumban találjuk meg.⁸ A dokumentumban szerepel, hogy délutánonként az összes tanítónak hangosan kellett tanítania a keresztény hittan alapelveit és a legfontosabb imádságokat. A katekézishez Belarmin Szent Róbert és Canisius Szent Péter katekizmusát használták. Kalazancius a legkisebbek számára összeállított egy egyszerű rövid katekizmust, amelyet 1601-ben adtak ki. Vasárnaponként részletesebben elmagyarázták a tanultakat, sőt

⁶ KALAZANCI SZENT JÓZSEF, *Emlékirat Michelangelo Tonti bíborosnak* (1621), ford. TUBA Iván, Bp., 2000 (Piarista tanulmányok, 4), 9.

⁷ György SÁNTHA Sch.P., *San José de Calasanz obra pedagógica*, ford. César AGUILERA, 1984, 468–471.

⁸ Vö. KALAZANCI SZENT JÓZSEF, *Breve relatione del modo che si tiene nelle Scuole Pie*, in *Archivum Scholarum Piarum* 1938, 46–51. = scripta.scolopi.net Nr. 0007.05, Nr. 9–11.

nyilvános versenyeket és vitákat is tartottak róluk, hogy a gyerekek jobban elsajátítsák. Mindennaposak voltak a jámborsági gyakorlatok: a szentmisehallgatás, a kis csoportokban való *flyamatos ima*, a rózsafüzér, a Szentlélekhez szóló ima és más imádságok elmondása. Vasárnap és ünnepnapokon oratóriumot tartottak a tanulóknak lelki olvasmánnyal, beszélgetéssel és ünnepélyes szentmisével. A tanulók havonta gyóntak és a hónap első vasárnapján szentáldozáshoz járultak.

A Kalazancius által bevezetett *flyamatos ima* (oratio continua) teljesen újszerű gyakorlat volt az iskolákban, a *Breve relatione*-ban kellően elmagyarázza: „Minden áldott nap, a tanítás elejétől a végéig kilenc tanuló folyamatosan imádkozik egy felkészült pap segítségével, aki megtanítja a tanulókat az imádkozás módjára, ez fél óráig tart; utána újabb kilenc következik. Imádkoznak a Római Anyaszentegyház elmagasztalásáért, az eretnkségek kiirtásáért, a katolikus fejedelmek egységéért, és különösen az iskola rendszeres jötevőieért.”⁹ A *flyamatos ima* egy része a tanulók alapos egyéni felkészítését célozta, hogy helyesen tudják meggyónni a bűneiket, és méltó módon felkészüljenek az Eucharisztia vételére. A gyerekek így kiskoruktól elsajátítják az imádkozás szokását. A tanítási idő alatt végzett különböző imák a hitélet kialakítását segítették elő. A szentségek hatékony eszközök, amelyek megvilágosítanak, gyógyítanak és megvédenek a rossztól.

Ez a gyakorlat bekerült a *Konstitúciók*ba, és része a nagy kalazanciusi nevelő hagyománynak: „Legyen másvalaki is – lehetőség szerint pap legyen az illető –, aki az *oratio continuá*-nak vezetett imádságot vezet, amit tíz vagy tizenkettő diák végez meghatározott rendben reggel és estefelé a tanítás ideje alatt a Római Anyaszentegyház felmagasztalásáért, az eretnkségek kiirtásáért, a katolikus fejedelmek egységéért, rendünk jó kormányzásáért és növekedéséért. Az erre kijelölt szerzetes tanítsa meg a diákokat, hogy hogyan készüljenek a bűnbánat

⁹ Uo., Nr. 12.

szentségére, a nagyobbakat az Oltáriszentség vételére készítse elő, és amennyire ez lehetséges, tanítsa meg az imádkozás könnyű módját, és egyéb dolgokat is, melyeket a tanulók képességéhez alkalmaznak.”¹⁰

A keresztény nevelés Jézus Krisztusra összpontosít. Különös szerepet foglal el benne Szűz Mária. A szentek példája és az erények – a szegénység, a tisztaság, az alázatosság – gyakorlása, valamint a hit, remény és szeretet cselekedetei mind-mind ajánlatosak a hit elmélyítéséhez. Alapvető törekvés a keresztény tanítás ismeretének összekapcsolása a jámborság és az erény cselekedeteivel. Krisztus életét, mindenekelőtt a szenvedéstörténetét minden keresztény kisdíák megtanulja. A Kalazancius által komponált és kiadott *szenvedéstörténet órája* tanúskodik az áhítatról, melyet a megfeszített Jézus iránt ültettek a tanulóba.¹¹ A nap folyamán különböző jeleneteket osztottak ki a tanulóknak, hogy felidézzék azokat, és elmélkedjenek róluk.

Az Úr ünnepeit nagyon didaktikus módon ülték meg: a karácsonyt a születés megjelenítésével, Úr napját ünnepélyes körmenettel, a szenvedéstörténetet keresztútval. Az Oltáriszentségben jelenlévő Krisztus iránti hódolatot a folyamatos ima, a szent-ségimádás, a körmenetek, de mindenekelőtt a szentmiséken való részvétel segítségével sajátították el. A rózsafüzér imádkozásakor szintén megemlékeztek Jézus életének egy-egy titkáról.

A Mária-tisztelet nagyon különleges helyet foglalt el az iskolák működésében. Máriát, a kedves édesanyát alázatosságáért, életre szóló engedelmességéért és Isten akaratához való hűségéért csodáljuk. Az iskolák szabályzataiban előírták, hogy az osztályba lépéskor és távozáskor fejezzék ki Mária iránti tiszteletüket. Szűz Mária képét – ahol Fiával együtt ábrázolták – lehetőség

¹⁰ *Constitutiones S. Iosephi Calasancii a. 1622, Salmanticae, 1979.* = scripta.scolopi.net Nr. 0102.2., 194. pont

¹¹ KALAZANCI SZENT JÓZSEF, *Alcuni misterii della vitae, e passione di Cristo Signor Nostro* [1598/1599], in *Tria pia exercitia a S. Iosepho Calasancio concinnata*, ed. Leodegario PICANYOL, Roma, 1933, 5–10 = scripta.scolopi.net, Nr. 0007.01.

szerint kitették a tantermekben. A Szent Szűz valamennyi ünnepét megtartották, ilyenkor az oratóriumban tanítás helyett imára gyűltek össze. Mária kongregációk alakultak, ahol a tagok vállalták, hogy még hűségesebb szolgálói lesznek Máriának, és összejejönnek vásár- és ünnepnapokon.

Kalazancius írt egy imádságot: *A boldogságos Szűz tizenkét csillagú koronája* címmel.¹² Ez a gyönyörű irodalmi alkotás összegzi, hogy az Atya, a Fiú, és a Szentlélek, az Isten kegyelmei hogyan működtek Máriában. Kifejezetten didaktikus imádság, amelyik mind a mai napig megmaradt a pasztorációs gyakorlatban.

A nap szentjének tiszteletére himnuszokat énekeltek, és epigrammákat írtak. Képeiket kitették a falra, hogy például szolgáljanak a tanulók számára. Életükről rövid felolvasásokat és buzdításokat tartottak. Előszóval mutatták be gyermek szentek – Justus és Pastor; Alfius, Filadelfius és Cyrinus – életét annak példájaként, hogy a szentség nincs olyan távol gyermeki tapasztalatuktól. A Kalazancius által különösen tisztelt szentek közül Assisi Szent Ferenc mellett Borromeo Szent Károly és Néri Szent Fülöp, a trienti reform két hőse emelkedik ki.

A vallásos tapasztalat fontos része az erkölcsös lelkiismeret kialakítása. Ezért arra törekedtek, hogy a tanulók naponta végezzenek alapos lelkiismeret-vizsgálatot, és vállalják az erényes keresztény létet, ami abból áll, hogy tiszta, őszinte, igazmondó, szerény, alázatos és összeszedett életet élnek. Kalazanciusnak eszménye az volt, hogy a tanuló legyen tudatában a céljának, a kötelességeinek, szentelje magát a tanulásnak, legyen szorgalmas, jámbor, alázatos, szerény, őszinte, kedves, elégedett, egészséges, és mindenekfölött tiszta. Eme eszmény eléréséhez a

¹² KALAZANCI SZENT JÓZSEF, *Modo di recitare la Corona delle dodici stelle della Beatissima Vergine* [1623 körül], in *Tria pia exercitia a S. Iosepho Calasancio concinnata*, ed. Leodegario Picanyol, Romae, 1933, 5–10. Magyarul *A boldogságos Szűz Mária tizenkét csillagú Koronája*, [Szeged, c. 2000], URL: <https://pkk.piarista.hu/> (utoljára ellenőrizve 2025. 08. 08.).

tanulóknak állandóan Isten kegyelmében kellett lenniük. Ezért lényeges az állandó ima és a szentségek őszinte megélése. Ehhez alkalmazták a folyamatos ima gyakorlatát, különféle jámborságról és jó erkölcsökről szóló könyveket mint, amelyet a domonkos Angelini atya ajánlott a kegyes iskoláknak, továbbá egy, az iskola nevelési tervéhez illeszkedő szentségtervet.

Minden tanítónak felelősséget kell vállalnia a tanulók vallásos képzéséért. Osztályukban mindegyiküknek imádságokat kellett vezetnie, és katekizmust tanítania. Arra is ügyelniük kellett, hogy más tárgyaknak, a nyelvtannak vagy az aritmetikának a tanítását is mély vallásos tartalom hassa át. Az iskola prefektusa (elöljárója) nemcsak tanulmányi és fegyelmi kérdésekkel foglalkozott. Arra is ügyelnie kellett, hogy valamennyi jámborsági gyakorlatot és a keresztény tanítást valóban betartsák.

Minden iskolában kellett lennie egy tapasztalt, bölcs, tanult és jámbor gyóntatónak, akinek lehetőség szerint a tanulók rendelkezésére kellett állnia. Előírták a havonta legalább egyszeri, illetve a tanulók igénye szerinti gyónást. A lehetőségekhez mérten volt egy folyamatos imával megbízott tanító, akinek az volt a dolga, hogy felkészítse a tanulókat a gyónásra és az áldozásra, és bevezesse őket a belső ima módszerébe.

A tanulóknak kötelező volt részt venniük az oratóriumon vasárnap délelőttönként. Kalazancius Néri Szent Fülöptől tanulta ezt a gyakorlatot, és átvette iskolája számára. A tanulók elmondtak egy rövid imát vagy a rózsafüzért, meghallgatták a prefektus rövid beszédét, és misén vettek részt. Néhány alkalommal hit-tanversenyt tartottak a tanulóknak.

A Kalazancius által kezdeményezett pasztorációs modell az idők során megerősödött. Carlo Giovanni Pirroni atya, a rend hatodik generálisa felidézi, hogy mivel bízta meg a pápa, „ne elégedjünk meg azzal, hogy megtanítatjuk a gyerekekkel (a keresztény tanítást), hanem magyarázzuk is el nekik részletesen,

hogy jól felkészüljenek belőle, tanulják meg, és számot is tudjanak adni a szent hitről, amit vallunk.”¹³

A jámborsági gyakorlatok hitoktatási magyarázat nélkül rutinná vagy erőltetetté válhatnak, ahogy gyakran elő is fordult. A katekizmus és képzési terve átfogó és teljesen meghatározott volt: naponta negyedóra katekizmustanulás; beszélgetés a havonkénti gyónás és áldozás előtt; heti beszélgetések (szombatontként); a keresztény tanítás egy részének heti magyarázata, amelyet az osztály tanítója végzett.

A következő két évszázadban (18. és 19. század) a Kalazancius által tervezett alapvető rendszert megőrizték, természetesen gazdagítva a megannyi piarista generáció kreativitásával.

A képzés fő tengelyét továbbra is a keresztény hittan tanítása képezte. Nagyon sok eredeti katekizmust adtak ki, versenyeket szerveztek. Gondot fordítottak az üdvtörténet (*historia sacra*) tanítására, és néhány esetben az evangéliumok tanulmányozására. Ebben az időszakban ajánlották az élet folyamán a gyakori szentségekhez járulást, és fontosnak tartották a lelki vezetést. A testvérületek és Mária kongregációk továbbra is nagyon aktívan működtek az iskolákban, és természetesen soha nem hagytak fel a vasárnapi oratórium gyakorlatával. A 19. században bontakozott ki erőteljesen Kalazanci Szent József tisztelete.

A vallási képzés modellje a kegyes iskolák alapításától kezdve meglehetősen egységes maradt. A 20. század elején azonban, amikor X. Piusz pápa előre hozta az elsőáldozás idejét, kezdett megváltozni. Ez a döntés a teljes gyermekpasztoráció újragondolására készítette a nevelőket, különösen, ami az elsőáldozásra való felkészítést illeti. A hagyományos pasztorációs gyakorlatok mellett új jelenségeknek lehetünk tanúi, mint az

¹³ Pirroni atya 1678. július 16-án kelt körlevele, melyet az után írt, hogy XI. Ince pápa fogadta őt. Carolus Ioannes Pirroni generális körlevele, 1678. július 16. in P. Carolus Ioannes Pirroni (1640–1685), *Sextus Ordinis Scholarum Piarum Praepositus Generalis*, ed. Georgus SÁNTHA Sch.P., Roma, 1962, 206.

Actio Catholica, a ministránstalálkozók (tarzíciusok), az iskolai közösségek vagy a cserkészet.

A II. Vatikáni Zsinattal jelentős változás következik be. Sok helyen felhagytak néhány régi gyakorlattal, és új pasztorációs formákkal kísérleteztek. Megerősödtek – a nevelésen lévő hangsúllyal – az ifjúsági mozgalmak, megújultak a lelkigyakorlatok, a szegény környékeken előmozdították a társadalmi önkéntességet, támogatják a szegény negyedekben való szociális önkéntességet, és különös figyelmet szenteltek a vallásóráknak. Igyekeztek, hogy a keresztény hit inkább tapasztalati jellegű legyen, a hit mélyebb megélésére törekedtek, és arra, hogy a hit ne legyen annyira formalista vagy doktrinális, mint korábban. Újra felfedezték az evangélium szociális hatását és közösségi értelmét.

A kegyes iskolák megszületésének pillanatában Európa elveiben és jellegében keresztény földrész volt. A Trienti Zsinat utáni Európa számára az jelentette a nagy pasztorációs kihívást, hogy a tanulók jól ismerjék a keresztény tanítást (katekizmust) és a szentségek vételén alapuló hitre tegyenek szert. A helyzet azonban drasztikusan megváltozott a 20. század második felében. Sok európai országban a népesség nagy része már nem gyakorolja vallását, az iskolába járó gyerekek vallási ismeretei alacsony szinten állnak. Ezért II. János Pál pápa új evangelizációra hívta az egész Egyházat, vagyis az evangélium bemutatásának új módjára, hogy az elérje az emberek szívét, és új hitet ébreszsen.

A kegyes iskolák is vállalták pápa új evangelizációs projektjét. A legutóbbi egyetemes káptalanok irányelveket dolgoztak ki, hogy válaszoljanak erre, az 1991-es egyetemes káptalan óta minden programban jelen lévő hatalmas kihívásra, miszerint „biztosítsuk, hogy intézményeink nevelési projektjei valódi elkötelezettséget jelentsenek az új evangelizáció iránt a gyermekek és fiatalok, valamint családjaik felé, mind az iskolában, mind a tanórán kívüli tevékenységekben”. Ehhez a generálisi kongregáció dokumentumot adott ki *A kegyes iskolák küldetése az*

új evangelizációban címmel, amely nagyban segítette a kegyes iskolákat, hogy előrébb lépjenek evangelizációs elköteleződésükben.¹⁴

Már nem igazán egy tan megtanítása, egy ájtatosság fenntartása vagy egy előírás teljesítése a legfontosabb, hanem inkább az, hogy hogyan érjük el a diákok szívét, hogy felfedezzék a keresztény hit szépségét, és felébredjen bennük a vágy annak követésére.

A kegyes iskolák már tudatosan törekszenek arra, hogy az evangélium legyen minden tevékenység lelke, az iskola szellemiségének, tanításának és küldetésének alapja. Az evangelizáció pedig azt a mélyebb értelmet adja meg, amiért egyáltalán létezik.

Az 1997-es egyetemes káptalanon meglehetősen pontosan meghatározták, hogy a kegyes iskoláknak hogyan kell megvalósítaniuk evangelizáló küldetésüket az iskolákban.

A Kalazancius által ösztönzött bölcsészeti és humán tudományokban való képzés a keresztény hiten alapul. Ennek fokozatosan át kell hatnia minden kultúrát, hogy teljes legyen az evangelizációjuk. Ebben az értelemben átfogó szolgálatunknak „leginkább a kegyességben és keresztény tanításban való nevelés” a prioritása. E kalazanciusi megközelítéssel összhangban a következő irányelveket tartjuk fontosnak:

- ♦ szeretettel tekintünk minden emberre, és segítjük őket a keresztény nevelésben, amely kiemeli és megerősíti emberi értékeiket;
- ♦ munkánk során előtérbe helyezzük az evangelizációt;
- ♦ nevelés által evangelizáló munkánk során hiteles keresztény közösségeket hozunk létre, és ösztönözzük ezen közösségek működését;

¹⁴ CONGREGACIÓN GENERAL DE LAS ESCUELAS PÍAS, *La misión de las Escuelas Pías en la nueva evangelización*, Madrid, 1995, 3.

- ♦ a pasztorációt tekintjük nevelési projektjeink elsődleges céljának, amelyhez elegendő személyt és eszközt rendelünk hozzá;
- ♦ előtérbe helyezzük a katekézist, melynek célja, s egyben a piaristák alapvető feladata, hogy segítse elő Jézus üzenetének és személyének őszinte elfogadását és a keresztény közösségbe való beilleszkedését;
- ♦ a tanulókat az egyház és a szentségek iránti szeretetre neveljük;
- ♦ a hitet tesszük meg azzá a tengellyé, amely kiteljesíti és integrálja a tanuló személyiségének teljességét;
- ♦ elősegítjük a széles körű párbeszédet korunk hite és kultúrája között a nevelés világában.

Fokozatosan körvonalazódik a kegyes iskolák evangelizáló terve. Gyakorlatilag minden iskolában van pasztorális bizottság, hogy lendületet adjon a nevelési projekt evangelizáló dimenziójának; az általános iskolás gyerekek között terjed a folyamatos ima gyakorlata; rendszeresen tartanak a diákokkal evangelizáló lelkigyakorlatokat, és az utóbbi években erősödik a Kalazancius Mozgalom, a kegyes iskolák valamennyi művéből való ifjúsági csoportok hálózata.

Néhány éve ösztönözzük a folyamatos imát az iskolákban, ezért a Piarista Rend Generális Kongregációja kinevezett egy bizottságot, hogy tanulmányozza e gyakorlat kalazanciusi gyökereit, és aktualizálja ahhoz az új egyházi környezethez, amelyben élünk.¹⁵

E lelkipásztori hagyomány fényében teszünk néhány javaslatot az iskolai pasztoráció elősegítésére:

- ♦ Kegyesség és tudomány mélységesen együtt jár az iskolai evangelizációban.
- ♦ Minden tanító felelős a tanulók hitbeli neveléséért.

¹⁵ Tevékenységük lenyomata a folyamatos ima mai korhoz adaptált gyakorlatáról készült weblap: <https://oracioncontinua.com> (a szerk. megjegyzése)

- ♦ Az iskolai nevelési tervnek (szervezet, tartalom és módszertan) mélyen át kell itatódnia az evangélium szellemével.
- ♦ Az iskolai pasztorációt kellőképpen meg kell szervezni (program, felelősök, módszer), és ki kell jelölni egy tanítót annak koordinálására és ösztönzésére.
- ♦ A kiscsoportokban való folyamatos ima bevezeti a gyerekeket az Istennel való kapcsolatba, és felkészíti őket a szentségek megélésére.
- ♦ A tanulóknak jól kell ismerniük az alapvető hitigazságokat.
- ♦ Jézus személyének és üzenetének evangéliumokba foglalt ismerete a hit alapvető tartalma.
- ♦ Szűz Mária tisztelete lényeges hivatkozási alap, mert az Isten iránti szeretet legegyszerűbb módját tárja elénk.
- ♦ A szentségek gyakori vétele – különösen az Oltáriszentség és a bűnbánat szentsége – segít, hogy a gyerekek megmaradjanak Isten kegyelmében.
- ♦ Minden pasztorális javaslatnak folyamat jellegűnek, vagyis progresszívnek és a gyerekek képességeihez alkalmazkodónak kell lennie.
- ♦ A hittapasztalat hozzájárul a diákok erkölcsi lelkiismeretének formálásához.
- ♦ Jézus hirdetése a szolidáris cselekedeteken keresztül a leginkább rászorulókkal melletti elköteleződéshez vezet.
- ♦ A tanulók az iskolában valódi közösségi tapasztalatot élnek meg, ami tovább növeli bennük az egyházhoz tartozás érzését.

Eredeti megjelenés: Javier ALONSO ARROYO: *A la luz de Dios: La pastoral en la escuela*, in J. A. A., *Santidad para el cambio Social: El modelo educativo escolar* [Szentté lenni, hogy jobb legyen a világ: A piarista nevelési modell], ford. FÓRIZS Judit, Madrid, 2017, 175–188.

Thorday Attila

A HIT ÁTADÁSÁNAK ESÉLYEI HAZÁNKBAN AZ INTÉZMÉNY ÉS KARIZMA ÖSSZEFÜGGÉSÉBEN¹

BEVEZETŐ

Tanulmányom kiindulópontja az a Tomka Ferenc által is idézett jelenet, melyet Dosztojevszkij *A Karamazov testvérek* című művében jelenít meg, s amelyet Tomka Ferenc is idéz az 1973-ban írt *Intézmény és karizma az egyházban* című művében.² Az inkvizítor és Krisztus találkozásának jelenetében az Úr újra megjelenik Spanyolországban. Eljövetele hatalmas öröm a nép körében, óriási lelkesedéssel fogadják, ám az inkvizíció elfogja és börtönbe veti, végül bíróság elé állítja. Az őt kérdező inkvizítor vádlón fordul felé és kérdezi meg tőle: azért jöttél vissza, hogy megzavarj minket? Azzal vádolja Krisztust, hogy nem ismeri az embert, idealistaként túl magas célokat állít az emberek elé. Bebizonyítja neki, hogy ők, tudniillik az Egyház képviselői kijavították már ezeket a hibákat, és ennek köszönhetően az emberek most biztonságban és gond nélkül élnek az egyházban. Ezért Krisztust távozásra szólítja fel, s megkéri őt végül, hogy soha többé ne térjen vissza.

Az inkvizítor és Krisztus találkozása Dosztojevszkij interpretációjában jó példa arra, hogyan tud eltávolodni egymástól a

¹ Pasztorálteológiai reflexió Tomka Ferenc 1973-ban megjelent munkájára

² TOMKA Ferenc, *Intézmény és karizma az egyházban*, Budapest 1997, 71.

krisztusi karizma és az egyház struktúrája. Tomka Ferenc gondolatmenetét követve az egyház struktúrájának és krisztusi karizmájának kapcsolatát vizsgálva arra keressük a választ, hogyan viszonyul egymáshoz az eredeti, ránk bízott karizma és a jelenlegi egyházstruktúra, s mennyiben szolgálja mindez az evangélium továbbadását. Milyen a kapcsolat az intézményeiben átalakuló, a társadalom változásait kisebb nagyobb mértékben követő egyház és az eredeti, Krisztus által az egyházra bízott karizma között manapság? Hogyan javíthatunk, illetve ronthatunk a kettő kapcsolatán, és hogyan befolyásolja mindez a hit átadását?³

E dolgozatban azt vizsgáljuk, hogy az elmúlt fél évszázadban miként alakult át hazánkban az intézményesült egyház és Krisztus evangéliumának kapcsolata. Továbbá hogyan változtak az evangélium átadásának formái a társadalom átalakulásával. Azt gondolom, hogy Tomka Ferenc nagysága abban áll, hogy korát megelőzve olyan irányokat és világos meglátásokat vázolt fel, amelyeket érdemes ma is szem előtt tartanunk, s ezeken keresztül felülvizsgálhatjuk az evangélium átadásának ránk bízott felöltségét.

³ A könyv egyik közismert méltatása, mely az 1997-es borítón is szerepel, így szól: „Tomka Ferenc *Intézmény és karizma az egyházban* című könyvét mintegy kétezer példányban gépelték le vagy sokszorosították a kommunizmus éveiben, mert megjelenését az állami cenzúra megakadályozta. Sok hitében – vagy egyház-hitében – elbizonytalanodott fiatal és felnőtt nyilatkozott úgy az elmúlt évek során, hogy e könyv segítségével újra el tudták fogadni az (akkoriban sokkal merevebb struktúrát követő) Katolikus Egyházat, megtanulták megérteni, tolerálni annak merevségeit, korszerűtlenségeit, megtanulták felfedezni az emberi vonások háttérében az istenieket. A könyv közérthető nyelven írt egyházsociológia. Mint ilyet tankönyvként használja napjainkig több katolikus felsőoktatási intézmény – egyetem, főiskola, levelező tagozat.”

AZ EGYHÁZI STRUKTÚRA VÁLTOZÁSAI

Mindenekelőtt Tomka Ferenc is a karizma fogalmát tisztázza oly módon, hogy a szociológus Weber definícióját idézi:⁴ az a spontán, tanulással el nem sajátítható, intézménytől független történelmi és forradalmi pszichikus erő, amely meghatározott történelmi szituációban a közösség intézményes struktúrájának megváltoztatására képesítheti birtokosát.⁵ Ha mindezt az egyházra vonatkoztatjuk, akkor legfőbb karizmánk Krisztus örömhírének megélése és átadása.

Az intézmény és karizma feszültsége a kereszténység évszázadaiban nyilvánvalóan nyomon követhető. A strukturálódás, intézménnyé válás biztonságot teremt, s ez fontos tényező az egyház eredeti céljának, a hit átadásának megvalósításában. Tomka állítása vitathatatlan, miszerint Krisztus egyházának intézményes volta ellenére mindig karizmatikusnak kell lennie.⁶ További megállapítása, hogy az egyház hitelessége azon múlik, hogy a karizma és a struktúra között van-e párbeszéd?⁷ Az egyházban tehát mindkettőnek jelen kell lennie, és egyik sem szoríthatja ki a másikat. A struktúrának a karizmát kell szolgálnia, és – tapasztalatok szerint – ennek egyetlen járható útja, hogy a kommunikáció folyamatos, szakadatlan e kettő között.

Ha az intézmény uralja, sőt elnyomja a karizmát (amire több helyütt példát találunk az egyház két évezredes történetében),⁸ akkor ismétlődik meg újra és újra az a Dosztojevszkij-jelenet,

⁴ Max WEBER, *Állam, Politika, Tudomány*, Budapest, 1970, 165.

⁵ TOMKA, *i. m.*, 72.

⁶ *Uo.*, 73.

⁷ „Az egyház megújulási készsége arányos az intézmény és karizma párbeszédével.” TOMKA, *i. m.*, 106.

⁸ Ez történt Kalazanci Szent Józseffel is, de Assisi Szent Ferenc is megszenvedte ugyanezt a történetet, amikor saját társai taszították ki őket strukturálódó rendjükből, mert idejét múltnak érezték működésüket.

amelyben az inkvizítor elúzi Krisztust az általa alapított egyházból.

Az intézményesedés során az alapító személyes karizmái helyébe a későbbi nemzedékek életében a tradicionális formák lépnek. Ezzel egy időben elszemélytelenedés következik be a közösségi kapcsolatok terén. „Amíg az alapítókat a közös élmény, a közös célok egyesítették – s ezek által elmélyült a személyes kapcsolat közöttük –, addig a későbbi generációkat a tradíció tartja össze, s ezzel arányosan csökken az »én-te« kapcsolatok szerepe és ereje. Bár mindkét probléma ismerős az egyházban, a krisztusi közösség küldetésénél fogva sohasem veheti egyszerűen tudomásul az elszemélytelenedést anélkül, hogy változtatni ne akarna rajta.”⁹

Tekintve, hogy az egyházat nem vehetjük ki az aktuális társadalomból, az évszázadok során a struktúra formálásában új szereplő lépett fel, az állam. A struktúra-képződés, az intézményesülés szakaszában az egyház átveszi a társadalmi formákat. Ennek nyilvánvaló példája az a politikai hatalommal bíró püspök, aki aranyozott trónuson ül, vagy ahol és amikor hatalmi szimbólumokkal telezsúfolt templomok épülnek. Mindennek oka és következménye, hogy az egyháziak képtelenné válnak az evangélium hirdetésére. A kialakult egyházi struktúra elzárja őket a krisztusi karizmától. Ilyenkor az isteni gondviselés jeleként megjelenik egy-egy karizmatikus alak az egyház történetében, aki visszatér az eredeti evangéliumhoz és megpróbálja azt hitelesen megélni, mellőzve minden társadalmi sallangot. Ha az egyházi struktúrát működtetők felismerik karizmatikus voltát, és nem vetik börtönbe vagy égetik meg eretnekségért, mert valaki a fennálló „rend” ellen támadt az egyházban, a karizma hordozói nagyban hozzájárulnak, hogy isteni küldetéssel töltsék fel ismét a kiüresedett egyházi struktúrákat, aktualizálják és szélesebb körökhöz juttatják el újra az evangélium értékét és üzenetét.

⁹ TOMKA, *i. m.*, 75.

A KOMMUNIÓ ÉS KOMMUNIKÁCIÓ ÖSSZEFÜGGÉSEI

A latin *communicatio* és a *communio* szavak jelentéstartalma szorosan összefügg. A Krisztus körüli emberi közösség, vagyis egyház ott jön létre, hol az üzenet elhangzott és azt befogadták, vagyis a kommunikáció gyümölcse a kommunió. Másrészt az is megtapasztalható, hogy ahol igaz emberi kapcsolatok vannak és őszinte közösségi lét (kommunió), ott a kommunikáció elmélyül, sőt nem csak emberek között, hanem Isten és ember között is. Keresztény hitünknek lényege, hogy Jézus feltárta nekünk Isten benső világát. A krisztusi kinyilatkoztatás tárgya az szentháromságos Isten benső kommuniója. E kinyilatkoztatásnak gyümölcse az egyház, vagyis a szent kommunió kommunikációja újabb kommuniót hoz létre.

Az egyházban ünnepelt szentségek nem csak külsődlegesen, hanem lényegüket tekintve is kommunikációnak tekinthetők. A szentségek katolikus értelmezés szerint hatékony jelek, melyek nem csak kifejezésre juttatják, de meg is valósítják azt, amit jeleznek, vagyis végső soron munkálják az ember üdvösségét.

Az egyház maga is közösség, de egyúttal mozgalom is. Szüntelen mozgásban, bontakozásban van. A hitátadás Jézustól eredő követelménye (vö. „Menjetek, és tegyetek tanítvánnyá minden népet...” Mt 28,19) az élményszerűségen alapul. Az Istenbe vetett hitet pedig csak személyesen lehet megélni.¹⁰ A kisebb vagy nagyobb, de életerős egyházi közösségek képesek arra, hogy a személyes kapcsolatokon keresztül megtapasztalhatóvá tegyék Jézus tanításának igazságát, miszerint „Isten országa köztetek van” (Lk 17,21). Aki ezt a jézusi igazságot megtapasztalta, az nem ijed meg az egyház emberi arcától, tagjainak gyengeségétől. A vízen járáshoz persze az szükséges, hogy ne a

¹⁰ KÖRPICS Márta: *Közlés vagy örökség? A hit átadás aktusainak kommunikációs szempontú vizsgálata egy kisközösségben*, In *Lelkiségek és lelkeségi mozgalmak Magyarországon és Kelet-Közép Európában*, szerk. BARNÁ GÁBOR, POVEDÁK Kinga, Szeged, 2014, 55–64.

háborgó tengerre és a lábunk alatt levő habokra koncentráljunk, hanem szüntelen Jézus szemébe tekintsünk.

Az egyház intézményesült arca olyan, amilyen: ráncos, mint egy öregasszony. De ettől még lehet Anyánk, és végső soron Isten Szentségét tükrözi.

A HIT ÁTADÁSÁNAK KORSZAKAI ÉS FORMÁI

A kommunikáció-elmélet három fontos elemet különböztet meg: a kommunikáló, aki elindítja az üzenetet, a befogadó, aki befogadja azt, és maga a kommunikációs csatorna, vagyis az a közeg, amin keresztül az üzenet közlekedik a két „állomás” között. Krisztus azzal bízta meg követőit, hogy mennyei Atyjától hozott Örömhírét váltsuk életre és hirdessük.

Ezekből az alaptételekből kiindulva látjuk, hogy a keresztény teológia meggyőződése szerint bár az ember istenkereső lény, de Szent Ágoston tapasztalata szerint „nem keresné, ha Isten már meg nem találta volna”. Isten tehát maga lépi át azt az ontológiai szakadékot, ami a Teremtőt és teremtményét elválasztja egymástól: Isten küldi el közénk megtestesült Üzenetét, Krisztust. Jézus szavakká formálja az Atya üzenetét, miszerint van reményünk, van életünk az Atyánál. Jézus emberi mivoltában maga Isten járt-kelt közöttünk, föltárva azt a szeretetközösséget, ami őt az Atyaistenhez köti, s amit velünk, teremtményeivel az Atya megosztani szeretne. Engedelmes Fiúként küldetésben jár, hogy minket is Isten fiaivá tegyen. Lelke által pedig mindig jelen marad az emberek között. Az ember istenhite tehát nem pusztán az ember bizalma a transzcendens valóság felé, hanem Isten megnyilatkozására adott felelet. Az egyház által megfogalmazott teológia, mint Istenről való értelmes beszéd tehát a kinyilatkoztatáson alapszik. Isten teszi meg a kommunikációban az első lépéseket az ember felé. Az ember feladata, hogy a rábízott kincset továbbadja embertársainak, hogy ők is részesüljenek Isten kegyelmi adományában.

Isten kinyilatkoztatásának igehirdetők által kommunikált folyamata az egyház történetében a legkülönbözőbb formákat

öltötte fel. Joseph Moingt jezsuita teológus négy történeti korszakot különít el a hit kommunikációjában (a kommunikációs csatorna minőségében) a krisztusi időszámítás folyamán.¹¹

Az ókeresztény korban a személyes közlés volt jellemző, a Krisztus-eseményt olyan örömhírnek tekintették, amit személyesen kell megosztani mindazokkal, akikkel kapcsolatba lépünk. Az első megtérők Krisztus-követővé váltak, és életük is vonzó lehetett a környezetükben élők számára. A három évszázadnyi üldözések közepette is gyorsan nőtt a számuk, s ennek egyedüli oka valóban az lehetett, hogy a személyes és bizalmas közlésen kívül más lehetőségük a hit átadására nem volt.

Az 5. századtól azonban a Római Birodalom területén „a keresztény hitet úgy adták át, mint történelmi, kulturális és politikai örökséget: egy komplex hagyomány szinte ellenállhatatlan nyomására.”¹² Az állam a hivatalos hatalom mellett a népegyház is kialakította sajátos struktúráját, intézményeit, és ez a 20. század közepéig jellemezte az egyházat. A kereszténység sok évszázadon át Európában mintegy államvallássá vált, a hit átadásában tehát egyre több társadalmi tényező is közrejátszott. Ebben a hosszú időszakban az evangélium hordozói, az egyházi emberek tevékenységükben sokszor a politikát helyezték előtérbe, uralkodókhoz hasonló ékes ruházatban trónusokon ültek, s így életstílusuk és viselkedésük eltávolodott a szélesebb néprétegektől. Latinul miséztek, amit rajtuk kívül csak kevesen értettek meg. A kommunikációban erősen sérült tehát az átadók és a befogadók közötti kapcsolat, maga a kommunikációs csatorna valóban leszűkül, a karizmának a struktúra mellett igen kevés hely jutott. Ezekben az évszázadokban volt igazán szüksége az egyháznak, hogy olyan karizmatikus emberek jelenjenek meg köreibben, akik mindenk fölé helyezték Isten üzenetének hiteles megélését és közvetítését.

¹¹ Joseph MOINGT, *Átadható-e a hit?*, in Mérleg, 2010: 3–4, 44–56.

¹² Uo., 48.

A hitátadás folyamatának harmadik szakaszára (14–18. század) a társadalmi hagyomány elerőtlenedése lesz jellemző. Ennek okaiként Joseph Moingt az individualizmus előtérbe kerülését és a tudományos fejlődést nevezi meg. Az „új, tudományos módszerek és felfedezések cáfolták a hagyomány arra irányuló tekintélyét, hogy alakíthassa az emberek szellemét és ismereteket közvetíthessen. Az igazság elsajátításának alapjává a módszeres és szisztematikus kételkedés vált.”¹³

Moingt szakaszolása szerint a negyedik korszak az 1960-as évek végétől számítódik, amelyben a hitátadás korábbi módja gyakorlatilag lehetetlenné válik a társadalmi-kulturális tényezők miatt. Ezekben az időkben az egyház önmagát kontraszt-társadalomként¹⁴ tudta csak definiálni, lehetőségei a hit átadására meglehetősen korlátozottak voltak.

A MAGYAR EGYHÁZI HELYZET ELMÚLT FÉL ÉVSZÁZADA

Tomka Ferenc vallásszociológiai munkája a Moingt-féle szakaszolás szerinti negyedik időszakban jelent meg, mikor az ateista tanokat valló magyar pártállam az 50-es években erőteljesen megtörte az egyház intézményesült mivoltát. Az egyház ingatlanjainak államosítása mellett – legyenek azok a köz javára működtetett oktatási, szociális, egészségügyi intézmények – legfőbb célja az volt, hogy a hitátadás kommunikációs csatornáit megszüntesse, s így az egyházat egyszer s mindenkorra felszámolja. Az egyházi intézmények működésének lehetetlenné tétele, a papság meghurcolása, valamint a szerzetesközösségek működésének betiltása mind arra szolgált, hogy a fennálló egyházstruktúrát szétverje, s ezáltal az egyház karizmájának helyét a társadalomban megszüntesse.

Megtapasztalhattuk azonban, hogy Isten Szentlelkét emberi eszközökkel nem lehet börtönbe zárni, sem lehetetlenné tenni

¹³ Uo., 48.

¹⁴ Vö. Gerhard LOHFINK, *Milyennek akarta Jézus a közösséget?*, Luzern, 1994.

(ld. Gamálieel bölcs meglátását, vö. ApCsel 5,39). A külső nyomás hatására és az eszköztelenség áldásos következtében új karizmák tűntek fel a magyar egyházban.¹⁵ Amint az intézmények megroppantak, a hitátadás csatornái között ismét kiemelt fontosságúvá vált a bizalom, és megjelent az a személyesség, amely az ókeresztény egyházra volt jellemző. A megélt hit és annak átadása titkos csatornákon keresztül csordogált, de annál odaadottabb, bizalmasabb és élményszerűbb módokon. A szerzetesek, ha nem is közösségben élve, de hivatásuknak megfelelően igyekeztek élni, a lelkipásztorok rejtett módon gondoskodtak a rájuk bízottakról, a világi krisztushívók pedig komoly áldozatokat vállaltak, hogy megéljék és továbbadják hitük kincseit a pártállami tiltások közepette is.

A legtöbbünknek személyes élménye van erről az egyháztörténelmi korszakról,¹⁶ de a rendszerváltástól eltelt emberöltő ideje alatt komoly szakirodalom is feldolgozta a mintegy „negyven éves pusztai vándorlás” időszakát.¹⁷

¹⁵ A karizmákra mindig úgy tekintünk, mint Isten ajándékaira, melyet az Egyház épülésének javára szuverén módon ad. Pál apostol megfogalmazása szerint: „A Lélek ajándékait ki-ki azért kapja, hogy szolgáljon vele” (1Kor 12,7).

¹⁶ Magam is csempésztem Tiranába 400 db albán nyelvű Szentírást; más alkalommal Taizéből ikonkeresztet ponyvába csavarva szállítottam hazánkba. Szegedi albérletemben úgy imádkoztunk együtt titokban egyetemi társaimmal, hogy kirúgással fenyegetve éreztük magunkat. A manapság elterjedt lelkiségi mozgalmak közül csak egyet említek példaként: a Házás Hétvége – bár eredeti neve Worldwide Marriage Encounter, vagyis szó szerint fordítva: „világon elterjedt házasság találkozó” –, annak érdekében, hogy az 1980-as évek titkolózós időszakában ne legyen feltűnő (ti. a pártállam besúgóinak számára), egyszerűen hétvégről beszéltek, s így maradt e mozgalom elnevezése hazánkban Házás Hétvége.

¹⁷ A több, nagyszerű tényfeltáró munka közül kiemelném Mezey András doktori disszertációját, melyet az Új Ember Könyvkiadó jelentetett meg 2015-ben, *Hittan a katakombákban. A Csongrád megyei nem hivatalos ifjúságpasztoráció története 1946-1980*.

A MAGYAR EGYHÁZ INTÉZMÉNYESÜLÉSE A 1990-ES ÉVEKBEN

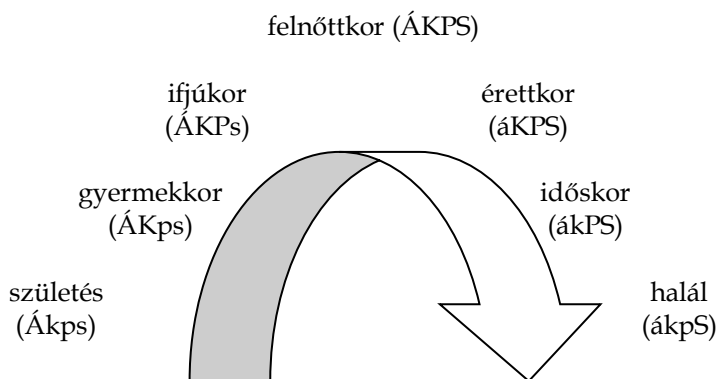
A Magyarországon végbement politikai rendszerváltás magával hozta a kárpótlási törvényt is, és így az 1990-es években lehetőség adódott az egyházi struktúra újjáépítésére. A társadalom gyors demokratizálódása új feladatok elé állította az egyházat.

Az egyház mint strukturálódó közösség újjáépülésének lehattunk szemtanúi és résztvevői. A kérdés, amit szem előtt kell tartanunk ma is az, amit Tomka Ferenc feszeget, amikor az intézmény és karizma kapcsolatáról ír. Mi jellemzi a krisztusi karizma és az újjáalakuló struktúra kapcsolatát manapság? És hogyan segíti a kettő közötti kapcsolat, kommunikáció a hit átadását, ami az egyház küldetésének legalapvetőbb lényege?

A FORMÁLÓDÓ KÖZÖSSÉG ÉLETSZAKASZAI

E kérdésre választ keresve modellezzük a formálódó közösség fejlődésének szakaszait.¹⁸ Megjegyzem, hogy az alábbi ábra és a Moingt-féle négyes szakaszolás között nem nehéz párhuzamokat találni, azonban itt most nem egyháztörténeti szakaszokról, hanem a kisebb közösségek életének szakaszairól beszélünk (e ténynek később még szeretnék jelentőséget tulajdonítani).

¹⁸ Az ábrát a magyar Házas Hétvége mozgalom szabályzatának 3. mellékletéből vettem.



Az ábrán megjelenő nyíl egy-egy közösség teljes életívét jelöli születésétől annak „haláláig”, a nyíl mentén jelölve annak egyes életszakaszait. A szakaszokat négy fogalom segítségével igyekszik bemutatni. Ezek az álom (Á), a közösség (K) a program (P) és a szervezet (S) betűjelét viselik. A betűk méretének változása jelöli egy-egy szakasznál a fogalmak aktuális dominanciáját. A nagybetűvel jelölt fogalmak dominálnak az adott közösség aktuális életszakaszában.

Születéskor a legerősebben az „álom” képviselteti magát,¹⁹ amelynek nyomán a közösség maga létrejött. A közösség még szinte nem is létezik, programok még nincsenek, a szervezet

¹⁹ Szeretném felhívni rá a figyelmet, hogy az ábrán az álom kifejezést nyugodtan vonatkoztathatjuk a karizmára, és be is helyettesíthetjük azzal, amely az egyház eredeti küldetését és célját fogalmazza meg: az evangélium továbbadásának feladatát. Ez Krisztus álma, az egyház őseredeti karizmája.

pedig még csírájában sincs.²⁰ Az egyházra vonatkoztatva, és visszaülve a kommunikáció-elméletre elmondhatjuk, hogy ebben a szakaszában Isten tette meg az első lépést az emberrel való közösség felé, amint kinyilatkoztatta önmagát Krisztusban. Megtestesülése által keresve annak lehetőségét, hogy közelebb kerülhessünk hozzá, s jobban megértsük szeretet-üzenetét. Itt is, miként a Moingt-féle szakaszolás is rámutat, a személyesség, a személyes kapcsolat válik a hit átadásában döntő tényezővé. Ez a kisebb közösségek életszakaszaiban is jól megfigyelhető. Az alapító álma például – gondoljunk csak Assisi Szent Ferencre, aki az evangélium megélésére és hirdetésére tette fel saját személyes istenkapcsolatát, s ezt szeretne volna megosztani másokkal is – karizmatikus erővel világra jön és létrehozza szép lassan azt a kommunikációs csatornát, közösséget, amelyen keresztül az üzenetet leginkább közvetíteni tudja.

A közösség gyermekkorában az álom még hasonlóan erős, mint születéskor, a közösség lassan növekedni kezd (vö. Szent Ferenchez csatlakoznak első társai), épp csak beindulnak a programok, feladatvállalások, de igazi szervezetre még nincs szükség (ÁKPs).

A közösség ifjúkorában már egyre fontosabbá válnak a programok (p. Szent Ferenc misszióba küldi testvéreit), amelyek egyre hatékonyabban támogatják az eredeti álmat/karizmat, valamint magát a bontakozó közösséget (ÁKPs). Mire az úgymond felnőttkorba ér a csapat, már szükség van egy újfajta közösségmozgató erőre, egy struktúrára (pl. az első rendi konstitútum megszületése), amely a személyes üzeneteken túl szervezeti keretekbe foglalja az üzenet továbbítására, megélésére szerveződött és szövetkezett közösséget (ÁKPS).

A következő stádiumban az eredeti karizma, az álom hanyatlásnak indul (ákPS), majd elhalványodik a közösségi élet (ákPS), aztán az egyre megerősödő struktúra fényében a

²⁰ A szervezet szó tulajdonképpen a Tomka Ferenc által használt intézmény kifejezésnek felel meg.

programok is elvesztik erejüket (a ferences rend az évszázadok alatt eljut a kolduló baráttól a fényűző és hatalmas rendi központokig, amelyekben az adott társadalomba való beilleszkedésükkel párhuzamosan megjelennek a hanyatlás, az eredeti karizmától való eltávolodás jelei is: ákpS). Mindez már a közösség időskorát jelzi. E szakaszban az álom kifakulásával a közösség létszáma csökken, új tagjai alig vannak, bár a programok még intenzívek. A struktúra híven őrzi a letűnt idők patináját, a fénykorra jellemző differenciáltságot és kiépítettséget. Az utolsó szakaszban világos, hogy amikor egyedül a struktúra, az intézmény marad nagybetűssé, míg az álom kifakult, a programok elsikkadnak, könnyen elérkezünk a közösség halálához (ákpS).

Ha azonban felelősen és hittel gondolkodunk, merünk élni az eredeti karizmával, Isten emberbe vetett bizalmával, és velünk való szeretet-közösségének álmával, akkor beláthatjuk, hogy Isten az eredeti álmot bármikor újra meg tudja erősíteni az egyházban, s ilyenkor a hanyatlás újjászületéssé változhat.

Párhuzamokat állítva a Moingt-féle egyháztörténeti szakaszolással láthatjuk azt is, hogy ezen életszakaszokban egy kisközösségben megélhető hitátadás formái, eszközei és lehetőségei abszolút párhuzamot mutatnak magával az egyháztörténettel is. A hit átadása szempontjából döntő a személyesség egészen addig a pontig, amíg a kisközösség ifjúkorában fel nem bukkan az igény a szervezet kialakulására. A szervezet kialakulásának és megerősödésének ideje egészen annak időskoráig párhuzamba állítható a Moingt-féle második szakasszal, ahol a hit átadása egyre erősebben hivatalos formát ölt, és egyre inkább a struktúra veszi át az uralmat a kommunikációban. A struktúra kiépítettsége, precízsege önmagában üzenetet képvisel, a közösség erejét mutatja, amelyben azonban sokkal kisebb szerepet játszik már a kezdetekben olyan erősen megnyilvánuló álom/karizma, és egyre nagyobb terepet kap a kialakult és rögzült hagyomány.

A harmadik szakaszban a közösség időskorára jellemző hanyatlás mutatkozik meg hitátadás szempontjából is. A struktúra elerőtlenedése, esetleg maga az a helyzet, hogy csupán régi

patinájából él már a szervezet, még inkább beszűkíti a hit átadásának lehetőségeit, hiszen a személyesség alapelve kerül itt veszélybe, ami a hit átadásának szempontjából is nélkülözhetetlen. Ha a közösség gyenge és nincsenek személyes kapcsolatok, csak a struktúrában látja a fennmaradás esélyét, a letűnt idők emlékébe kapaszkodik, nem reagál a környezetében felmerülő kortárs igényekre, a hit, az üzenet az eredeti karizma átadása háttérbe szorul és elcsökevényesedik.

A Moingt-féle negyedik szakaszban, amelyet automatikusan a közösség halála szakasszal állíthatnánk párhuzamba, hiszen a társadalmi változások miatt a hit átadásának lehetőségei az 1950-60-70-es években igen korlátozottak voltak, egyfajta újjászületésnek is tanúi lehetünk. Ebben az időszakban az egyházi struktúrát az állami rendszer egyeduralkodó politikai erejének teljes bevetésével rombolta abban a reményben, hogy így a karizma átadásának minden csatornáját megsemmisíti. Itt lépett közbe Isten kegyelme, ami ebből a nehéz helyzetből is győztesként emelte fel Krisztus álmát.

Ha a Gondviselő Isten megengedte az 1950-60-as években az egyháznak okozott sok-sok szenvedést, akkor bizonytalanság volt általa. Megjegyzem: a szenvedésnek soha nincs értelme önmagában, mint inkább Isten ereje nyilvánulhat meg általa.²¹ A hagyományaiban megmerevedett egyházstruktúra szétverése hatalmas teret biztosított ismét a személyes kapcsolatoknak, elsősorban Isten és ember között. Izajás próféta szavaival élve „a szent maradék” még sokkal erősebben ragaszkodott titkos istenkapcsolatához, de ugyanakkor az ember és ember közötti hitátadás bizalmán és intimitásán keresztül Isten álma, Krisztus üzenete búzamagként rejtőzve készült egy új szárba szökkenésre.

Az eddigieket összegezve elmondhatjuk, hogy amíg az egyházban a struktúra a karizmát szolgálja, és nem helyezi a

²¹ Lázár betegsége hallatán Jézus így szólt: „Ez a betegség nem válik halálára, hanem Isten dicsőségére, hogy megdicsőüljön általa Isten Fia” (Jn 11,4).

struktúrát a személyes szeretetkapcsolatok fontossága elé, addig helyet tud biztosítani Isten álmának, a Krisztustól eredő karizmának. Amíg ezt nem tévesztjük szemünk elől, addig bármikor képesek vagyunk a megújulásra, hiszen nyitottak vagyunk Isten terveire. A karizma érkezése kegyelmi ajándék, amíg az ember keze üres, vagyis biztonságát nem az intézmények görcsös megragadásában és fenntartásában látja, addig azt befogadni képes.

MAI KARIZMÁK

Akinek megadatik a hit kegyelme, akiknek élménnyé válik Jézus tanítása, azok képesek a meglévő struktúrákat tartalommal megtölteni. Megvallom, magam is megtapasztaltam ezt egyik-másik lelkeségi mozgalomban, szerzetesi közösségben, sőt lelkipásztori állomáshelyeimen is.

Előző plébániám falusias jellegű település volt, ahol a személyes kapcsolatoknak hagyományosan nagy szerepe volt. A helyi (egyházi) közösség építése leleményt igényelt. Plébánosként évente végigjártam minden házat, hogy megáldjam a benne lakókat. Többségük ugyan vallását nem gyakorolta, egyesek még ellenségesen is viselkedtek a pap látogatása kapcsán, de – különös módon – mégis igényelték, hogy az egyház számon tartsa őket. A plébániaépület már két évtizede állt, de kihasználatlan volt. Utólag úgy látom, hogy a közösségi terek kialakítása rám várt. Ehhez meg kellett találnom azokat a karizmatikus személyeket a környékben, akik szívesen vállalták, hogy a plébánián szabadidős foglalkozásokat szerveznek, összegyűjtsék a tettere kész családokat. A plébániaépület üres terei fokozatosan megteltek élettel: az asszonyoknak hagyományőrző foglalkozások, apáknak és gyerekeknek társasjátékkör, a fiataloknak Antiochia csoport alakult. Az örömhír ezen megnyilvánulása elsősorban személyes meghívásokon múlt, és egyre inkább megszólított

olyanokat is, akik nem voltak templomba járó emberek.²² Egy jó meghívásból sokszoros termés tudott születni emberek életében a Lélek segítségével.

A magyar Házas Hétvége lelkiségi mozgalomnak magam is tagja vagyok. Elgondolkodtat az a kérdés, mit jelent – az egyház összefüggésében – az a szó, hogy mozgalom? Tudnivaló, hogy maga az egyház is, mint Jézus-mozgalom indult útjára. Az évszázadok során aztán megfogalmazódtak tanai, kialakultak szokásai, szentesültek liturgikus gyakorlatai, és bizonyos értelemben megmerevedtek a kialakult struktúrák. De manapság mit jelent egy lelkiségi mozgalomhoz tartozni az egyház keretein belül? Valójában engem, aki benne vagyok egy konkrét mozgalom sodorvonalában, amely hivatásokat igyekszik karbantartani, pásztrolni, leginkább a személyes szeretetkapcsolataim érdekelnek. A személyesség a legfontosabb számomra a mozgalomban: papi hivatásomat és szolgálatomat ezen keresztül tudom megélni, ahogy a házaspárok is csak személyes kapcsolatukon keresztül tudnak megerősödni házasságukban.

Visszatérve tanulmányom alapvető kérdésére, amely a hit átadásának mikéntjére reflektál, egyre inkább világossá válik, hogy a hit közvetítésében lelkipásztori szempontból a személyes kapcsolatok bizonyulnak a legfontosabbnak. Csakis erre épülhet bármiféle szolgálatként megélt tevékenység. Ha azonban Istent és az ő üzenetét kifejejtjük ezekből a kapcsolatokból, csak a struktúra csontváza marad. Az egyházi struktúra, az intézmény csakis arra való, hogy lehetőséget biztosítson a szolgáló szeretetnek, amely Jézus tanításának megnyilvánulása.

²² THORDAY Attila, *Homogenitás és heterogenitás Szeged-Szentmihályi vallási életében*, in *Vallás, közösség, identitás*, szerk. BARNA Gábor, POVEDÁK Kinga, Szeged, 2012 (Szegedi Vallási Néprajzi Könyvtár, 31), 229–234; THORDAY Attila, *Két világ határán: Az egyház és a vallásosság szerepének változása egy kisközösség példáján keresztül*, in *Vallás, egyén, társadalom*, szerk. BARNA Gábor, KERÉKES Ibolya, Szeged, 2014, 103–110; THORDAY Attila, *Szemben az árral: Szeged-Szentmihályi lelkiségi élete*, in *Lelkiségek és lelkiségi mozgalmak*, 65–69.

PASZTORÁLIS TERVEZÉS

A helyi egyház és annak aleggységei, vagyis az egyházmegye és annak plébániái legtöbbször évszázados hagyományokra támaszkodó struktúrák. A lelkiségi mozgalmak és azok helyi csoportjai azonban inkább csak évtizedekre visszatekintő szokásokkal bírnak. Bármit is örököltünk, azzal élni kell, de nem megrogzotten, hanem a végső céloknak megfelelően! Tehát nem elegetendő a haladást sürgetni, hanem a helyes irányt kell látni, és az oda vezető utat kijelölni.

Éppen ezért nem lehet kétségünk a tervszerű lelkipásztorkodás fontossága felől. Mindennek alapja azonban az egyházzól alkotott szemléletünk.²³ A célszerű pasztorális tervezés alapja egyrészt a tények feltárása és komolyan vétele, melyet a szociokulturális, a vallásszociológiai, valamint a pasztorális viszonyok feltérképezése szolgál. Ugyanakkor másrészt elengedhetetlen a teológiai tisztánlátás Isten országáról, az egyházzól és az üdvösségre hívatott emberről, hiszen a jelenről való helyzetkép és az elérendő távlati cél összevetéséből születhet meg az a lelkipásztori terv, amely az adott közösség életének minden területét felöleli, azaz vonatkozik a *diakónia*, a *koinonia* és a *martyria* területére éppúgy, mint a *liturgikus* életre.

A tervben annak előrevetítéséről van szó, hogy a jövő – általában 5-10 éves – időtartamban és reálisan tekintve a közösség jelenlegi helyzetét, hová szeretne eljutni fejlődésében, hogy az Istentől kapott küldetését mind teljesebben be tudja tölteni.²⁴

²³ A különböző egyházképekből kiindulva Keszeli Sándor alapvetően három tervezési szemléletet különít el: 1) a központosított vagy bürokratikus típusút; 2) az alulról induló vagy gyülekezeti típusút; 3) és a közösségi, differenciált részvételen alapuló tervezési stílust. Ez utóbbi tükrözi legteljesebben a II. Vatikáni Zsinat szellemének megfelelő „közösség és szolgálat” egyházmodellt. Vö. KESZELI Sándor, *Pasztorális tervezés*, Budapest, 2014, 16.

²⁴ „A terv ennek megfelelően felvázol egy utat, amely során nem tér ki minden apró részletkérdés tisztázására (ezek megfogalmazása

SZERVEZETFEJLESZTÉS

Magyar egyházunk manapság intenzív átalakulási folyamatban van. Megmutatkozik ez abban, hogy egyre több – korábban az állam hatáskörébe tartozó – feladatot vállal, főleg az oktatásügy terén kap erejét felülmúló feladatokat, de a szociális szféra is nyitott az egyház nagyobb szerepvállalására. Mindez pozitív kihívást jelent, de egyúttal óvatosságra int, mert a karizma könnyen szertefoszlik: ha számokban gondolkodunk és feladatkörökben, akkor hol marad a jézusi üzenet átadása? Hiába járnak új alapítású egyházi iskolába a gyerekek, ha a megörökölt, átvett tantestület és a diákok szülei számára nem világos a képviselt karizma.

Meggyőződésem, hogy az egyház intézményesült arculatának fejlesztése nem ördögtől való. A társadalmi igények figyelembevétele az a kihívás, amit manapság a Lélek szavának tekinthetünk. Az emberek éhségére bizony megvan az eledel, szomjúságára az ital az egyház kincsesládájában, és most Krisztus felhatalmazása szerint nekünk kell embertársainkat oktatni, táplálni (vö. „adjatok nekik enni!” [Mk 6,37]), az élet forrásához vezetni.

Az egyház kezdettől fogva azt teszi, amit Jézustól látott: tanít és gyógyít, figyelembe véve a teljességre törekvő, illetve az üdvösségre hívatott embert. De vajon megfelelően tesszük-e itt és most? Jót és jól adunk-e? Feladatunk „jót tenni jól”, s ennek érdekében bizony reflektálnunk kell begyakorlott tevékenységünkre.

Nyitottnak kell lennünk az infokommunikációs világunkban az új lehetőségekre; az egyháznak is használnia kell a világháló nyújtotta lehetőségeket. Dicséretes az, ha a világhálón értékeket

ugyanis a pasztorális programozás feladata lesz). Ezért hasonlít egy „nagyvonalakban elkészített térképhez”, amelyen szerepel a kiindulópont (a jelen helyzet leírása), a végcél (fő pasztorális cél /célok), a kettő közti főbb állomások (részcélok), és cél eléréséhez szükséges feltételek.” KESZELI, *i. m.*, 21.

közvetítünk, levelezőlistákon sokakhoz információkat közvetítünk, a virtuális térben kommunikálunk stb.

Ugyanakkor ne feledjük, hogy a személyes találkozásoknak döntő szerepe van az ember világában. Lehet ismerkedni a virtuális térben, de a barátságokhoz személyes kötődések kellenek. Amint Isten kinyilatkoztatásnak is számos formája volt az emberiség történelme során, de üdvösségünk érdekében mégis elengedhetetlen volt Krisztus megtestesülése,²⁵ úgy az egyházban is döntő a személyesség. Az üzenet virtuális térben tud ugyan terjedni és egyfajta közösséget formálni, de kétséges, hogy épít-e istenkapcsolatát és az egyén sorsát?

NAPJAINK EGYHÁZ-ÉLMÉNYEI

Újszegedi plébániámon most formálódik az a keret, amelynek segítségével átvilágítjuk az eddig gyakorolt pasztorális cselekvésünket, hogy az új kihívásokra választ találjunk. Miként tehetnénk nyitottabbá, fogékonyabbá plébániai közösségünk tagjait arra, hogy a környezetünkben élőket megszólítsák? Oly sokan vannak, akik nem jutnak el a templomba, mert valami benső gát nem engedi azt. Érzékennyé kell válnunk arra, hogy szükségleteiket megérezzük. Az együttérzésből fakadnak azok a felismerések, mondhatjuk karizmák, amelyek nyomában cselekvési tervek és tevékenységek járnak. A Szentlélek leleményessé teszi azt, aki vállalja az együttműködést vele. A felismerések nap mint nap adódnak, és ha azt együttműködés övezi, akkor látványos eredményeknek lehetünk tanúi.

Mindezt megtapasztaltam már előző állomáshelyemen, ahol minden előzetes megfontolás nélkül családi napközi jött létre a plébánia épületében, amely néhány év alatt közösséggé formálta az oda járó gyerekek szüleit, és vonzóvá tette az egyházat a nemhívók szemében is. Néhány év alatt az intézményesülés rögzös útját is végig kellett járni a fennmaradás érdekében. Manapság

²⁵ Vö. „Sokszor és sokféle módon szólt hajdan Isten az atyákhoz a próféták által, a végső napokban Fia által szólt hozzánk” (Zsid 1,1-2).

már három telephelyen hét családi bölcsődéből álló hálózatot tartunk fenn, miközben igyekszünk figyelemmel lenni arra a karizmára, amiből mindez kinőtte magát.

Manapság, az újszegedi városrész plébánosaként egy másik példával is szolgálhatok arra, hogy mennyire nem mi irányítjuk a karizmat, és hogy ez jól van így. Nem sokkal plébánosi beiktatásom után egyik hívő szívembe ültette azt a gondolatot, hogy mily szép volna a nagypénteki keresztutat nem csak elimádkozni a templom melletti Liget fái között, hanem el is játszani azt.²⁶ Egy esztendő múltával a Szegedi Piarista Diákszínpad vezetőjének, Keserű György piarista atyának felvettem azt az ötletet, hogy adja elő diákjaival Jézus szenvedéstörténetét a Ligetben. Ráadásul akkoriban találkoztam egy lelkes, fiatal színrendezővel, Kaj Ádámmal, akinek szintén elmondtam tervemet. Hamarosan hárman ültünk egy asztalnál, hogy terveket valóra váltsuk. A felnőtt fiatalokból önkénteseket toboroztunk, akik vállalják a *Csíkсомlyói passió* megjelenítését. És 2015 virágvasárnapján a Liget fái között, mozgósínpadszerű jelenetekben előadva megszületett a mű helyi adaptációja. Felfigyeltek rá az arra sétálók, elismerték és dicsérték az önkéntesek odaadó munkáját. Akik részt vettek a rendszeres próbákon, maguk is rádöbbenek mire képesek a kemény munka és összefogás eredményeként. Bizony, az istenadta karizmákat ki kell bontakoztatnunk, s lám, most ennek lehettünk tanúi! Egyrészt kiállásukban és előadókészségükben fejlődtek egyénként, másrészt olyan közösségi élményt adott ez számukra, ami feledhetetlen.²⁷ Mindebből

²⁶ Felidéződött bennem a 1980-as években átélt élmény, amikor szegedi egyetemistaként magam is részt vettem passiójátékban. A személyes lelki élmény mellett annak közösségformáló erejét is tapasztalhattam.

²⁷ A következő húsvétra készülve már maga Kaj Ádám írt passiójátékot az év közben is baráti kapcsolatokat ápoló csoport számára. Egyességüket azzal is kifejezésre juttatják, hogy felvették a Liget Társulat nevét. Azóta újabb darabokat tanulnak meg és adnak elő. A *Godspell* musical bemutatása után 2017 húsvétjára Nikosz Kazantzakis művét

megtapasztalhattam azt, hogy plébánosként érdemes volt hallgatnom a hívek felvetéseire, sajátos karizmámnak megfelelően a különböző emberi szálakat összekötnöm, valamint az intézményes egyház képviselőjeként támogatnom az – úgymond – alulról jövő kezdeményezéseket azáltal, hogy a plébániaépületben helyt adok a próbáknak, és lelkileg és testileg táplálom mindazokat, akik ebben készségesen részt vesznek. Egyház-élményben van részünk, amennyiben szemünk előtt bontakozik Isten műve!

KONKLÚZIÓ

„Istenről beszélni veszélyes” – állapította meg Tatjana Goriceva filozófusnő már a 1980-as években.²⁸ Miért veszélyes beszélni Istenről? Ma már nem azért, mert bebörtönzik a hitvalló embert, hanem mert hiteltelenül fecseg a vallásról – állapítja meg Goriceva, amikor döbbenettel látja a nyugati világ TV csatornáin sugárzott hiteltelen vallási zagyalékot.

Ezzel ellentétben tetteink és szavaink mindennél többet mondanak, ha nem hal ki mögülük a krisztusi karizma. Az egyháztörténetben is voltak már olyan korszakok, amikor olyan erős volt a struktúra, hogy az álom, a Krisztus által megálmódott és közénk hozott karizma, kegyelem rovására ment. Az

dolgozták fel (forgatókönyvet Keserű György Sch.P. írta), és több helyszínen is előadták Kaj Ádám rendezésében.

²⁸ E filozófusnő a leningrádi egyetemen oktatott, de miután 1973-ban megkeresztelkedett, és filozófiai előadásait átította a hitből fakadó meggyőződése, 1980-ban a KGB válaszára elé állította: vagy Szibériába száműzik, és erőszakkal elhallgattatják, vagy menjen Nyugat-Európába, de a Szovjetunióba vissza nem térhet – ezt tőle tudom, amikor Taizében beszélgettem vele. Akkor már párizsi emigrációban élt, és nyugat-európai tapasztalatait fogalmazta meg a *Parler de Dieu est dangereux* című könyvében. Magyarul: Tatjana GORICEVA, *Istenről beszélni veszélyes: Tapasztalataim Keleten és Nyugaton*, Budapest, 1989 (Egyházfórum könyvei, 1).

egyház azonban mégsem halt meg. Jó példa erre a 1960-70-es évek, mikor az elnyomás idején a karizma továbbélése a hó alatt várakozó vetőmag állapotára hasonlított: hideg, nyirkos sötét üregben van a mag, és várja, míg a feltételek kedvezőek lesznek ahhoz, hogy szárba szökkenjen. A karizma továbbélése akkor, amikor az álom már elhalványodni látszik, isteni kegyelem ajándéka, maga a feltámadás előszele. Az egyház sem halt meg az elnyomások idején, sokkal inkább megerősödött egy új tavaszra.

Összefoglalva: A hit átadásának folyamatában a személyesség erejét tapasztaljuk. Ha ez alább hagy, akkor reális a veszély, hogy elveszünk a struktúraépítésben, és csak annak biztonságát tartjuk szem előtt: félő, hogy kidobjuk Krisztust az egyházból. Feladatunk tehát, hogy az intézmények fenntartásával a karizmat szolgáljuk, és annak teremtsünk helyet a közösségeinkben, ami a Szentlélek működése folytán kívánja formálni az egyházat. Az „idők jeleit” kell továbbra is észrevenni, és annak megfelelően korszerűen cselekedni itt és most.

Eredeti megjelenés: THORDAY Attila, *A hit átadásának esélyei hazánkban az Intézmény és karizma az egyházban összefüggésében*, in *Intézmény és karizma az Egyházban 2.0: Ünnepi kötet Tomka Ferenc tiszteletére* 75. születésnapja alkalmából, szerk. MÁTÉ-TÓTH András, Budapest, 2017, 200–214.

Dicu Ramóna

PERSPEKTÍVÁK EGY ÉLETSZERŰ PASZTORÁLIS TERV KÉSZÍTÉSÉHEZ A JELEN KIHÍVÁSAI FÉNYÉBEN

A világunkban lévő gondok és kihívások nem jelenthetnek mentséget a feladataink és buzgóságunk csökkenésére. Amikor átadjuk magunkat a feltámadás misztériumának, elfogadjuk, hogy mások bánthatnak majd bennünket, de ettől még tovább kell haladnunk, és így hirdetnünk az evangélium örömét. XIV. Leó pápa az úrnapi homíliájában ezt erősíti meg „Jézusnak a szenvedőkkel való együttérzése Isten szerető közelségét nyilvánítja meg, aki azért jön a világba, hogy megszabadítson bennünket. Amikor Isten uralkodik, az ember minden rossztól megszabadul. A megpróbáltatás órája azonban azok számára is eljön, akik befogadják Jézustól az örömhírt.”¹ Szent VI. Pál pápa úgy fogalmazott, ami ma talán még erőteljesebben érvényes, hogy a ma embere a tanúkra figyel, mintsem a tanítókra, és ha mégis netalán a tanítókra hallgatna, az csak azért van, mert azok egyben hiteles tanúk is. Vallási közösségeink akkor válnak az egyházban és világ számára üzenetté, ha megtestesítik mindazt, amit egykor jelentettek.

Feltehetjük a kérdést, hogy melyek a mai világ kihívásai, és milyen benne a ma embere, hogyan tudunk mindezekre választ adni és benne éreztetni a személyes megszólítást?

¹ XIV. LEÓ PÁPA, *Úrnapi homília* (2025. június 22.), in Magyar Kurír, 2025. június 23, ford. TÓZSÉR Endre, URL: <https://www.magyarKurir.hu> (utoljára ellenőrizve: 2025. 08. 07.).

Európában, de talán mára már helyesebben fogalmazunk, ha csak Kelet-Közép-Európát említjük, külön hozzá csatoljuk Olaszország északi és középső részét, netalán még Portugáliát (félve hozzá csatolva Spanyolország zarándok területeit, de ezt már kérdőjelekkel telítve mondanám) – amikor arról szeretnénk említést tenni, hogy ezeken a tájakon még a népesség többsége a régi modellt követi. Amelyben a latens hit és a nevelés hovatartozás szerinti kereszténység az uralkodóbb. Ugyanakkor a vallásos felfogásban változások mutatkoznak, ahol a súlypontok egyre jobban áttolódnak a kötelességtudatról a fogyasztás, a választhatóság irányába, a személyes hajlandóság kérdésköréhez irányulva.

Ma kortársaink többsége azért jár templomba, mert ehhez van kedve. A régi „önszabályozó fegyelem”² ma már nem érvényesül, ahol templomba járni helyes és illő dolog, és az élethez szorosan hozzá tartozó viselkedési mód volt. Ma már „senki sem köteles templomba járni”.³ A szubjektív szükséglete határozza meg, egyéni választássá alakul(t) át a templomba járás. Azt a vallási stílust, amelyet régen a társadalmi kontroll eszközei szabályozták, az esetek egy részében az elkötelezett egyéni vallásosság váltja fel, amely „a személyes érettség fejlesztése és az egyéni életmódválasztás egyik formája”.⁴ Ez viszont nem jelenti azt, hogy az esetek többségében teljes mértékben elkötelezett keresztényekről vagy vallásosságról beszélhetünk. A nehézségek megjelenésével könnyen ők is eltávolodnak, mint abban az esetben is, ha nem azt kapják éppen, amire szükségük van.

Jóllehet Európát keresztény kontinensnek tartják?, a keresztények vannak (voltak...) túlnyomó többségében (de ma már csak a fentebb is említett Kelet-Közép-Európa területén),

² Grace DAVIE, *A vallás szociológiája*, ford. WESSELY Anna, Pannonhalmi, 2010 (Napjaink teológiája, 15), 200.

³ DIÓSI Dávid, *Egyház és posztmodern: Korunk vallásossága és esztétizáló hajlama*, Budapest-Kolozsvár, 2012, 36.

⁴ TOMKA Ferenc, *Vallásosság Kelet-Közép-Európában: Tények és értelmezések*, in Szociológiai Szemle, 2009: 3, 73.

ugyanakkor a „gyakorló” keresztények már kisebbségbe szorultak. Christoph Schönborn bíboros egyik előadásában megjegyezte, hogy jó a kereszténységnek, amikor kritikusan tekint Európára, hiszen „szükségünk van az evangélium prófétai elmentmondására, mint üdvös nyugtalanság ébresztőjére,”⁵ de a kereszténységnek is jót tesz a kritikus visszajelzés a szekuláris Európából, hiszen ez által felébresztő kihívás elé állítja, és „kérlelhetetlenül hitelességre szólítja fel”.⁶ Ezt dolgozta át a 2024-ben bezárt, de küldetéssel tovább küzdő püspöki szinódus XVI. rendes közgyűlésének záró dokumentuma.

Kontinensünk jó részét a „visszafordított misszió” jellemzi, írta Grace Davie *A vallás szociológiája* című kötetében;⁷ megerősíti ugyanezt José Casanova is, és épp azon a napon, amikor ezeket újra olvastam, Déogratias Maruhukiro Isch a 2023. június 18-i, Freiburgban, egy nemzetközi szentmisén mondott prédikációjában a saját tapasztalatát tárta elénk, ami ugyanezt nyomatékosította (ő ugyanis az afrikai kontinensről érkezett pár évvel ezelőtt Freiburgba, a Schönstatt-mozgalom atyaként).

Miközben régen Európa volt a misszionáriusok „kibocsátója” a világ összes részeire, addig napjainkra Európa vált újra missziós területté. Természetesen nem csak a kereszténység/vallás terén... Nehézségeket okozt ezt európaiként elfogadni, és beismerni, hogy missziót befogadókká váltunk, vagy kell válnunk?! Hallhatjuk már jó pár éve teológusainktól és tapasztalhatjuk mi magunk is az új evangelizáció fontosságát, mégis másként hat ránk, mikor más kontinens misszionáriusaitól saját magunkon tapasztaljuk...

A missziós területű európai kereszténység rávilágít arra, hogy mennyire fontos a mód, ahogyan ez a „visszafordított misszió” történik. Rávilágít arra, hogy mennyire fontos a

⁵ Christoph SCHÖNBORN: *Idegen test vagy gyökér? A kereszténység és jelentősége Európa számára*, in *Communio*, 2011: 3–4, 52.

⁶ DIÓSI, i. m., 42.

⁷ DAVIE, i. m., 148.

kulturális különbségekre való odafigyelés, e különbségek megértése és nem eltörlése. Ahogy látásmódomat e téren, Gerhard Tonque Lagleder OSB bencés misszionárius atya is, az ő 40 évnyi Dél-Afrikában teljesített tapasztalatával alátámasztotta. „Nem lehet úgy misszionálni, hogy azt a kultúrát ahová épp küldetésünk szól, előbb meg ne ismernénk és értenénk.” Nem tiporhatunk szét mindent, mert utána nem lesz, amit- és amiből építkezhetünk, és hiteltelenné válunk.

A különbözőségeink, kultúránk általi különbözőségeink is egyedieké és értékesekké tesznek bennünket, ily módon kapcsolódhatunk csak másokhoz és alkothatunk egy egységes képet. Pont úgy, mint egy mozaikkép, mindenik darabkának megvan a saját egyedi alakja, mintázata és helye. A másik „nyelvén” csak akkor tudok érthetően szólni, ha megértem őt kultúrájában, életfelfogásában, és nem erőltetem rá a mászt, ami a sajátom, de számára „úgy” idegen. S mert másként nem tudok az *itt* és *most*-ban Isten igazi hiteles eszközévé válni. Kulturális különbözőségeinktől nem gyengébbé, hanem erősebbé válhatunk mindaddig, amíg a saját identitásunkat nem eltörlőni, hanem élhetőbbé szeretnénk tenni. Ez érvényes kereszténységünkre is.

Ezek után úgy gondolom, hogy ugyanolyan fontos a fentiek figyelembevételé akkor is, amikor egyházmegyes pasztorális terv készítéséről gondolkodunk. A következőkben vizsgáljuk meg azt, hogy melyek is ezek a szempontok, mi a pasztorálteológia feladata és milyen szempontokat vegyünk figyelembe egy pasztorális terv készítésénél.

A pasztorálteológia feladata a *stabilizálás* és a *kritizálás* – mindez egy pasztorális terv készítésénél mozgatórugót jelent. Stabilizál, azaz megerősíti, hogy az aktuális egyházi gyakorlat célszerű és időszerű, ezért azt folytatni kell. *Kritizál* akkor, mikor úgy találja, hogy a megvalósuló gyakorlat nem időszerű és nem célszerű, s ezért újítást javasol. Ezekhez kapcsolódik a pasztorálteológia három vizsgálódási tere is – a *kriteriológia*, a *kairológia* és a *praxeológia* –, amit nem lehet figyelmen kívül hagyni egy pasztorális terv felállításánál és annak működtetésénél.

Most vizsgáljuk meg, hogy mit is érthetünk pasztorális terv és programozás alatt, és melyek ezeknek a lépései.

A PASZTORÁLIS TERV ÉS PROGRAMOZÁS FOGALMA ÉS MŰKÖDÉSE

A pasztorális terv egy konkrét út körvonalazása, felvázolása, amelyet egy nemzeti egyház, egyházmegye, pasztorális körzet, vagy plébánia be akar futni egy öt-tíz éves időtartamban, hogy „itt és most” az üdvösség eszköze és jele legyen,⁸ míg a pasztorális programozás a terv alapján a pasztorális tevékenységek konkrét megszervezését jelenti egy áttekinthető, meghatározott időszakra (általában egy vagy két év).

A terv felvázol egy utat, amelyben nem tér ki minden apró részletkérdés tisztázására. Ezeknek megfogalmazása a pasztorális programozás feladata lesz. Emiatt a pasztorális terv hasonló egy főbb vonalaiban megrajzolt térképhez, amelyen fel van tüntetve a cél, az útiránynak megfelelően a főbb állomások, a cél eléréséhez szükséges feltételek. A pasztorális cselekvési program készítése az egyes pasztorális területekkel kapcsolatos tevékenységek, programok konkrét megszervezését jelenti, illetve ezek koordinálására vonatkozik. Kiterjed továbbá a programok lebonyolításához szükséges eszközök beszerzésére, a feladatok konkrét szétosztására – „ki mit fog csinálni” –, illetve annak rögzítésére, hogy milyen időközönként és milyen szempontok alapján értékelik ki az eddigi tevékenységeket, hogy világosan lássák, milyen mértékben valósultak meg a tervben megfogalmazott célok.⁹

A pasztorális terv részei az említett meghatározásnak megfelelően a következők:¹⁰

⁸ Vö. Lucio SORAVITO, *La progettazione pastorale: Esperienze e orientamenti* (kézirat), Roma, 1998, 4.

⁹ Vö. SORAVITO, *i. m.*, 4–5.

¹⁰ Ld. a „térképet” a 133. oldalon.

- ♦ Helyzeteírás, amely a szóban forgó terület szociokulturális, vallási és lelkipásztori viszonyainak leírását tartalmazza.
- ♦ A helyzet értelmezése; a helyzet leírásában megfogalmazottakat értékeli abból a szempontból, hogy az egyes területeken melyek azok az értékesnek tekinthető jelenségek, az Isten országa köztünk lévő valóságának jelei; továbbá melyek azok, amelyek az előzők hiányát jelentik, amelyek változtatásra szorulnak; illetve ezek alapján melyek azok a feladatok, amelyeket az adott helyzetből fakadóan a keresztény közösség megfogalmazhat e területek részére.
- ♦ *A fő vagy általános pasztorális cél megfogalmazása*, ami a feladatok közötti fontossági sorrend felállítása után rajzolódik ki.
- ♦ Az egyes pasztorális területeknek megfelelő sajátos célok meghatározása.
- ♦ A célokhoz vezető főbb lépések leírása (ahol ez lehetséges).
- ♦ A rendelkezésre álló személyi, strukturális és anyagi erőforrások számbavétele.
- ♦ Esetleges új szerepek, hivatalok, intézményes keretek létesítésének irányvonalai, amelyeket a célok eléréséhez a tervet készítő közösség nélkülözhetetlennek tart.

A tervek a felvázolt út főbb elemeit tartalmazzák, ezek konkretizálása a pasztorális programozás feladata.

Az egyházmegyék, egyházközségek életében különböző viszonyokkal találkozhatunk a tervezés gondolatát illetően. Ahhoz, hogy eredménnyel átadhassuk, megérthessük a tervezés „miértjét” és „hogyan”-ját, figyelembe kell venni az adott közösség hozzáállását a tervezés gondolatához. Ezen hozzáállással kapcsolatban négy különböző helyzetet különböztethetünk meg:

1. *Ahol még nem volt pasztorális tervekészítés, és komoly akadályai vannak.*

Azokon a helyeken, ahol idegen a tervezés gondolata, fölöslegesnek vagy megvalósíthatatlannak tartják, ott mindenekelőtt a „talaj” előkészítésén érdemes fáradozni. Ezt egyrészt úgy lehet megtenni, hogy beszél az ember a pasztorális tervezésről, annak

fontosságáról, másrészt úgy, hogy sikeres próbálkozásokat mutat be. Ahol a tervezés következtében lassan-lassan megújult és virágozni kezdett a közösségi élet, komoly érvet ismernek meg a tervezés szükségességét illetően.

2. *Ahol még nem volt pasztorális tervkészítés, de megvan a szükséges nyitottság.*

Ahol a közösség tagjai – főként vezetői – nyitottak a tudatos tervezésre, ott célszerű elkezdni tervezni. Különösen az első tervezés során lényeges, hogy a terv reális legyen, vegye figyelembe a valós lehetőségeket, a rendelkezésre álló személyi, anyagi és strukturális feltételeket. Jobb egy szerény, de megvalósítható tervet készíteni, amely sikerre vihető.

3. *Ahol már készítették pasztorális tervet.*

Az a közösség, ahol a terv kivitelezése után megkülönböztetést végeztek, átfogóbb, részletesebb terv kidolgozásába is belefoghat.

4. *Ahol már több sikeres tervet is készítették.*

Ahol már több ciklusra is készítették sikeres pasztorális tervet, tovább folytathatják Isten országának tudatos építését még részletesebb tervek kidolgozásán keresztül. Ezek a helyek felajánlhatják tapasztalataikat, szakértelmüket, segítségüket a kezdő közösségek számára.

Bármelyik helyzetben is legyen az említettek közül az adott keresztény közösség, a terv szorgalmazóinak szem előtt kell tartaniuk, hogy a tervezéssel kapcsolatos mentalitásváltozás csak lassan, fokozatosan, sokszor csak hosszú évek alatt alakul ki az emberekben.¹¹

Tervezni sokféle módon, sokféle stílusban lehet. *Minden esetben érvényes, hogy a tervezés mikéntje kihat a terv minőségére, annak hatékonyságára, végrehajtásának eredményességére. A tervezés*

¹¹ Vö. Carmelo DOTOLLO, Luciano MEDDI, *Adulti nella fede 2. Itinerari per la formazione del catechista degli adulti*, Bologna, 1993, 148.

jellege meghatározza a terv és végrehajtásának jellegét is: „*Ahogyán tervezünk, olyan lesz a pasztorális tevékenységünk is.*”

A tervezés stílusát illetően két szempont ad eligazítást. Az egyik: „*Mi motiválja a terv készítőit?*” Nem közömbös, hogy egy csoport azért kezd-e bele a terv készítésébe, mert ezzel hatalomhoz, pénzhez jut, vagy pedig azért, mert mások szolgálatán akar fáradozni, a közösség megújulását tartják szívügyüknek. A tervezés szándéka visszatükröződik magában a tervben is. A másik: „*Milyen egyházképet tartanak szem előtt a terv készítői?*” Az egyházzal vallott elképzelés is visszatükröződik a tervben. Ha számukra az egyház egy szigorúan tekintélyelvű intézmény, ahol pusztán vertikális irányban történik a kommunikáció –, azaz „utasítás-engedelmesség” –, akkor ez a tervükben is tükröződni fog, és egy ilyen egyház építését igyekszik megvalósítani.¹²

Alapvetően három tervezési stílust különíthetünk el: 1. a központosított vagy bürokratikus típusút; 2. az alulról induló vagy gyülekezeti típusút; 3. és a közösségi, differenciált részvételen alapuló modellt.¹³

- *A központosított vagy bürokratikus típusú modell.* Ez a tervezési modell a szigorú értelemben vett hierarchikus egyházképet tükrözi. Egy személy vagy egy szűkebb, szakértőkből álló csoport kidolgozza a tervet mindazok véleményének megkérdezése nélkül, akik a terv végrehajtásában érdekeltek lesznek. A tervet központilag kiadják „kötelező jelleggel”. Kritikaként említhetjük e stílus gyakorlásával szemben, hogy nem összeegyeztethető a közösségben élő és tevékenykedő felnőtt keresztény ember alakjával. Érvényes minden tervezésre, hogy egy jó terv elkészítéséhez nem elegendő az elméleti szakemberek tudása, gyakorlati szakértelemre is szükség

¹² Vö. KESZELI SÁNDOR, *Pasztorális tervezés és programozás* (kézirat), Szeged, 2001, 6.

¹³ Az ezekkel kapcsolatos egyházmodelleket vö. KESZELI SÁNDOR, *Alapvető kateketika* (kézirat), Szeged, 2000, 42–46.

van. Ezért fontos, hogy a tapasztalattal rendelkezők, gyakorlatban jártas személyek is bekapcsolódjanak.

- ♦ *Az alulról induló vagy gyülekezeti típusú modell.* Ez intézményellenes egyházmodellt tükröz. Ennek megfelelően a tervezés folyamatába bekapcsolódhat a közösség minden tagja. A legfőbb nehézség ezzel, hogy jó talajt biztosít a spontán hangadók megszületésének, egy magától szerveződő elit kialakulásának, akik könnyen manipulálhatják a közösség egészét, és rajtuk keresztül a terv készítését is.
- ♦ *A közösségi, differenciált részvételen alapuló modell.* Ez tükrözi legmegfelelőbbben a II. Vatikáni Zsinat szelleméhez illeszkedő „közösség és szolgálat” egyházmodellt. Ennek megfelelő tervezése során két alapelvet célszerű figyelembe venni:
 - a legfontosabb kérdések eldöntésébe a közösség minden tagjának legyen beleszólása;¹⁴
 - a terv konkrét kidolgozása során a részvétel differenciált legyen, azok vegyenek benne részt, akik szakmailag értenek hozzá, illetve azok, akik érintettek a végrehajtásban (pasztorálreferensek, katekéták, liturgikus munkatársak, karitázmunkatársak, lelkiismereti mozgalmakhoz tartozó csoportok vezetői stb.).

A tervezés „hogyan”-jának részét képezi a tervező csoport tagjai közötti kapcsolat is. Fontos, hogy a közöttük lévő viszony összhangban legyen azzal az egyházzképpel, aminek a szellemében magát a tervet is összeállítják. A „közösség és szolgálat” egyházmodellnek megfelelően a személyek közötti kapcsolat elsőbbséget élvez magával a feladattal szemben: előbb van a testvéri légkör, és csak aztán a munka hatékonyságába fektetett figyelem. Ahhoz, hogy a tervezés ne a versengés, hanem a valódi együttműködés szellemében történjen, nélkülözhetetlen a közösségi szellem. A személyek közötti kapcsolatot – az említett

¹⁴ Régen ilyen kérdés volt például a lelkipásztorok kinevezése, ma más kérdések kerülhetnek szóba, pl. hogy építsenek-e közösségi házat vagy sem stb.

egyházmodell szerint – mindenki tevékeny részvétele jellemzi, a közös felelősségvállalás a meghozott döntésekért, illetve a munka megosztása a szakértelemnek, hozzáértésnek megfelelően.¹⁵

A pasztorális tervezésben több szintet különíthetünk el attól függően, hogy milyen fórumon történt a terv készítése. A nemzeti, egyházmegyei és plébániai szintű tervezéshez alapvető viszonyítási pontot jelentenek azok a dokumentumok, direktóriumok, amelyek az egyetemes egyház szintjén jelentek meg. Ezen irányelvek, valamint a helyi egyház sajátosságai alapján készülnek el a nemzeti pasztorális tervek. Az egyházmegyei tervek egyrészt a világegyház pasztorális tervének, másrészt a helyi kultúra viszonyainak figyelembevételével készülnek. Konkrétabbak, mint az országos terv, hiszen a szűkebb környezet, vagyis az egyházmegye helyzetét veszik alapul, annak sajátos pozitívumaival és problémáival. Még konkrétabbak a plébániai szintű tervek, hiszen azok egy egészen áttekinthető szociális-földrajzi közegre vonatkoznak, amelyben maguk a terv készítői is benne élnek, ismerik, látják a lehetőségeit és a korlátait. E tervek készítéséhez viszonyítási pontot jelentenek mind az országos, mind pedig az egyházmegyei és világegyházi pasztorális tervek. Európában nem ritka az olyan jellegű pasztorális terv sem, amelynek elkészítésében és megvalósításában egy esperesi kerületbe tartozó plébániák vesznek részt, megosztva egymással személyi, anyagi és strukturális erőforrásaikat.¹⁶

¹⁵ Vö. Mario MIDALI, *Progettazione pastorale*, in *Dizionario di pastorale giovanile*, szerk. Mario MIDALI, Riccardo TONELLI, Torino, 1992, 1176–1192.

¹⁶ Vö. Mario MIDALI, *Teologia pastorale*, in *Dizionario di pastorale giovanile*, i. m., 18; Mario MIDALI, *Teologia pastorale o pratica: cammino storico di una riflessione fondante e scientifica*, Roma, 1991, 576–595.

A PASZTORÁLIS TERV MENETÉNEK BŐVEBB ISMERTETÉSE

HELYZETLEÍRÁS

A pasztorális tervezés első lépése a meglévő helyzet felmérése, annak tisztázása, hogy milyen viszonyok között hivatott a keresztény közösség Isten országát építeni. Ez kiterjed a demográfiai helyzet, a szociális és gazdasági viszonyok, az uralkodó kulturális hatások, a jellemző vallásos magatartás, valamint a keresztény közösség életének és lelkipásztori gyakorlatának megismerésére.

A helyzet leírása során fontos alapszabály a készség; őszintén és bátran szembenézni a valós helyzettel. A valóságot akkor tudjuk mind teljesebben megismerni, ha nem félünk attól, ami felbukkan belőle, akár számítunk rá, akár nem. Ahhoz, hogy a valódi problémákat meg lehessen ragadni, őszintén fel kell vállalnunk a valóságot, annak minden értékével és hiányosságával együtt.

A helyzet leírásakor – valamint különösen az azt követő helyzetértékelésben – annak eldöntésében, hogy mire figyeljünk, mi az igazán fontos, értékes a jelen helyzetben, és mi az, ami javításra szorul, kritériumokra, viszonyítási pontokra van szükségünk.

A szociokulturális helyzet felmérésében és értékelésében az egyháznak az Isten országáról és az igazságos társadalomról alkotott elképzelése jelent viszonyítási pontot,¹⁷ a vallásszociológiai és a lelkipásztori helyzet felmérésében pedig a keresztény ember ideális alakjáról, az egyházzal alkotott ideális elképzelése,

¹⁷ Vö. *Gaudium et spes: lelkipásztori konstitúció az Egyházzal a mai világban*, in *A II. Vatikáni Zsinat dokumentumai*, szerk. DIÓS István, Budapest, 2000 (Szent István kézikönyvek, 2); *Igazságosabb és testvériesebb világot*, kiad. MAGYAR KATOLIKUS PÜSPÖKI KAR, Budapest, 1996; KESZÉLY, *Alapvető kateketika*, 6–8.

valamint az érvényben lévő magasabb szintű lelkipásztori tervek és dokumentumok adnak útbaigazítást.¹⁸

A szociokulturális, vallási és pasztorális helyzet leírása egyrészt a terv készítőinek személyes tapasztalata, alapján történik, másrészt egy közösen átgondolt és elkészített szociológiai felmérés alapján, amit az érintett területhez (plébánia) tartozó emberek között végeznek el.

A helyzetleírást a fent említett három terület szerint célszerű megtenni, amelyek:

1) a szociokulturális; 2) a vallási; 3) és a lelkipásztori viszonyokra vonatkoznak.

A következőkben *példaként* található néhány szempont, amelyek alapján fel lehet mérni egy adott pasztorális körzet jellemzőit az említett három területtel kapcsolatban.¹⁹

Szociokulturális adatok

A közösség földrajzi és szociális helyzete: lakosok száma; születések és halálozások aránya; kapcsolat a különböző családok között; a népesség összetartozás-érzésének mértéke; szociális mozgás (kivándorlás, bevándorlás); a társadalmi periférián lévő személyek jelenléte azok sokfélesége, a peremre szorultság mértéke; csoportok, szervezetek, helyek, alkalmak megléte, amelyek lehetőséget adnak a társas kapcsolatok erősödésére; kapcsolat a szomszédos településekkel.

Gazdasági helyzet: a népesség foglalkozási profilja (földművelő, munkás, kézműves, szolgáltatóiparban dolgozó); a népesség átlagos gazdasági helyzete; munkanélküliség mértéke; anyagi szegénység jelensége; a nők családon kívüli

¹⁸ Az ideális keresztény alakjával kapcsolatban vö. KESZELI, *Alapvető kateketika*, 30–32; az ideális egyházképről, zsinati szellemű plébániaképről részletesebben vö. TOMKA Ferenc, *Új evangelizáció: Egyházunk helyzete és feladatai az ezredfordulón*, Budapest, 1999, 160–172.; KESZELI, *Alapvető kateketika*, 6–12, 44–46, 60–61; KESZELI Sándor, *Felnőttek katekézise: Módszertani alapok* (kézirat), Szeged, 2000.

¹⁹ Vö. SORAVITO, *i. m.*, 31–33.

elfoglaltságának mértéke; viszony a munkaadók és munkavállalók között; a családok közötti szolidaritás mértéke.

Kulturális helyzet: a népesség műveltségi szintjének középértéke; a műveltség gyarapodását előmozdító alkalmak és eszközök megléte; a családok helyzete (házasságok aránya, a családok egységének mértéke, válások aránya, társkapcsolatban élők mértéke); születések és abortuszok aránya; egészség- és életvédelem; bűncselekmények aránya (erőszak, alvilági kapcsolatok, öngyilkosság, alkoholizmus, drogfogyasztás).

Vallásszociológiai adatok

A vallással és konkrétan a kereszténységgel kapcsolatos magatartás: a hagyományos vallásosság jelenléte; nyitottság vagy elzárkózás a zsinati megújulással-, szinodális egyházzéppel szemben; vallási „félrecsúszások” jelenléte (szekták, babonáság, okkultizmus stb.).

Vallásgyakorlat: kapcsolat a plébániával; a vasárnapi szentmise és a szentségek látogatottsága; részvétel a különféle plébániai alkalmakon; a plébánia szerepe, jelentősége a területen.

Vallásos meggyőződés és erkölcsi irányultság: a vallási képzettség szintje; esetlegesen vitatott keresztény igazságok megléte; az erkölcsi értékítélet leggyakoribb kritériumai.

A lelkipásztori tevékenységre vonatkozó adatok

Az egyházi közösségre vonatkozóan: részvétel a plébániai életben; a plébániai képviselőtestület és a pasztorális munkatársak megléte, képzése; egyházi kiscsoportok, lelkiségi mozgalmak megléte, szerepe a plébánia életében; kapcsolat a szomszédos plébániákkal, a tágabb egyházi közösséggel.

A szeretetszolgálatra vonatkozóan: odafigyelés a szegényekre; a velük való szolidaritás kezdeményezései; a másokért való elköteleződésre, szeretetszolgálatra történő nevelés mértéke; a kultúra és a társadalmi élet világában való elköteleződésre nevelés mértéke.

Az evangelizációra, katekézisre vonatkozóan: evangelizációs, valamint a hívők folyamatos hitbéli elmélyülését célzó

kezdeményezések megléte és ezek összefonódása, beilleszkedése a plébániai közösség életébe; felnőttek és fiatalok részvétele az evangelizációs és katechetikai kezdeményezésekben.

A liturgikus életre vonatkozóan: a közösségi liturgián történő aktív részvétel mértéke; a kapcsolat minősége a liturgikus élet és a mindennapi élet között; a személyes és közösségi imádság megléte; a népi vallásosság jelentősége.

A leírt helyzet teológiai-pasztorális értelmezése

Egy pasztorális terv nem szorítkozik kizárólag az adott helyzet valóságához hű leírására, hanem azt a hit fényében ki is értékeli. Ennek a kiértékelésnek az alapját képezik azok a kritériumok, melyeket a Szentírás tár elénk, az egyetemes egyház tanítóhivatala, valamint a helyi egyház fogalmaz meg.

Ennek a helyzetértelmezésnek hármias célja van:

- ♦ egyrészt azonosítani, felismerni azokat a jó, biztató jeleket, amelyek jelen vannak az adott közösség életében, és összhangban vannak Isten tervével, ezért ezeket az értékeket tovább érdemes erősíteni;
- ♦ másrészt megragadni azokat a jelenségeket, amelyek nem egyeztethetők össze Isten tervével, és ezért orvosolni, kell;
- ♦ harmadrészt az előzőek fényében megfogalmazni azokat a feladatokat, amelyek választ jelentenének a felmerülő problémákra.

A PASZTORÁLIS CÉLOK KITŰZÉSE, A CÉLOKHOZ VEZETŐ LÉPÉSEK ÉS AZ ERŐFORRÁSOK

Egy terv készítésének a kulcsa a *fő* és *speciális* célok megfogalmazása, ezt a helyzetleírásból és értékelésből kiindulva adhatjuk meg. Ezek lesznek ugyanis azok, amelyek irányt mutatnak a tervek megvalósításában, s tulajdonképpen a plébánia egész életében.

A fő pasztorális célt a szociokulturális, a vallásszociológiai és a lelkipásztori helyzet leírása és elemzése teszi lehetővé, hogy a terv készítői megfogalmazzák az adott helyzet problémáinak

megoldására legmegfelelőbb pasztorális célokat. Mind a helyzetelemzésben, mind pedig a helyzet értelmezésében bizonyos teológiai és pasztorális kritériumok az iránymutatók. A kritériumok az ideális keresztény közösség, az ideális keresztény hívő, az egyház Istentől kapott küldetésére vonatkoznak. A tervezés minden lépésében ezek az alapelvek azok, amelyek eligazítást adnak a tényleges pasztorális helyzetben a pozitív, valamint a problematikus jelenségek megragadásában, illetve a feladatok, így a pasztorális célok megfogalmazásában is.

A helyzetelemzést követően és a pasztorális célok tisztázása után – Keszeli Sándor szerint – a feladatok megoldását sürgősségi sorrend felállításával kell elvégezni oly módon, hogy azoknak a megoldása a többi megoldandó problémának a megoldásához is közelebb vigyen.

Amikor elkezdődik a helyzetelemzés, egyszerre sok feladat fogalmazódik meg, s nem lehetséges mindenikre egyszerre válaszolni. Ezért szükséges prioritási sorrendet felállítani és azt keresni, amelyeknek a megoldása leginkább hozzájárul az élő keresztény közösség kibontakozásához, valamint a plébániát övező környezetben felmerülő alapvető gondok megoldásához. A feladatok megfogalmazása során figyelembe kell venni az egyházmegyei szinten leírt pasztorális irányelveket, ugyanakkor a világegyház által kért feladatokat is.

Az így megfogalmazott alapvető feladatot tekintik a *fő pasztorális* célnak, amely elérhető horizontként lebeg a közösségek előtt, amely minőségi ugrást jelez a jelenlegi közösségi és szociális élet terén, és amely olyan pontként szerepel a plébániák életében, amely köré szervezik a közösségek minden tevékenységét.²⁰

A következőkben olvasható néhány lehetséges fő pasztorális cél.

²⁰ Vö. PARROCCHIA SAN GIOVANNI BOSCO (Belluno), *Sulla tua parola getterò le reti: progetto pastorale parrocchiale per gli anni '90*, Belluno, 1993.

Újjáéleszteni a Jézus Krisztusba vetett hitet. Egy olyan plébániai közösség, amely „megszokásból gyakorló keresztényekből” áll, feladatául tűzheti ki, hogy a hívők hite ne csak megszokásokon, felszínes hagyományőrzésen alapuljon, hanem valódi megtéréssen, személyes megtapasztaláson, tudatosan vállalt keresztény meggyőződésen.

Előmozdítani az egyházi közösséghez való tartozást. Egy olyan plébánia, amelyet a hívek inkább „szentségi szolgáltató-központnak” tartanak, mind testvéri közösségnek, ahol az emberek nem ismerik egymást, nincsenek igazi személyes kapcsolataik, közösségi élményük, nincs jelen a kölcsönös egymásra figyelés, ott a lelkipásztori tevékenység fő feladata lehet a *közösségi mentalitás* formálása.

Aktív és felelősségteljes szerepvállalásra nevelni a keresztény híveket. Ahol a hívek mindent a paptól várnak, passzív „elszenvedői” a lelkipásztori munkának, ott fő feladatként a hívek szerepvállalásának előmozdítása a cél, mind a négy egyházi alapfunkció – *koinónia, diakónia, martyria, liturgia* – területén.

Előmozdítani a keresztény hívekben a tanúságtévő és a konkrét cselekedetekben megnyilvánuló karitatív szellemet. Egy olyan keresztény közösség, amely önmagába bezártan él, ahol a tevékenységek kizárólag az egyházon belüli szolgálatok teljesítésére vonatkoznak, formálni hivatott tagjait, hogy tevékeny módon vállaljanak szerepet a szociális élet különböző területein.

A fő pasztorális cél megfogalmazása utáni lépés, hogy ezzel összhangban a különböző pasztorális területek célkitűzésit is megfogalmazza. Néhány példa ezekre:

Ha a fő pasztorális cél az, hogy „aktív és felelősségteljes szerepvállalásra nevelni a keresztény híveket”, akkor az egyes pasztorális területeknek megfelelően a speciális célok a következők lehetnek: *A koinónia területén:* megismertetni a hívekkel az egyház tevékenységének területeit, a lehetséges szolgálatokat; felfedeztetni velük és értékesíteni a közösség javára a kinek-kinek Istentől adott karizmákat. *A diakónia területén:* felismertetni a környezetben élők szociális problémáit és szükségleteit;

karitatív és szociális szolgálatot teljesítő, szociális munkások képzése. *A martyria területén:* előmozdítani a közös felelősségvállalást az evangélium hirdetésével kapcsolatban; különböző korosztályok katekézisést végző katekéták és pasztorálreferensek képzése. *A liturgia területén:* liturgikus csoportban tevékenykedő pasztorális munkatársak képzése (állandó diakónus, pasztorálreferens, akolitus, lektor, kántor, kórusvezető stb.).

A speciális célok megfogalmazásakor nem történik más, mint a fő pasztorális cél „kibontása”, részletezése az egyes egyházi alapfunkciók szemszögéből.²¹ Amint a példából is kitűnik, területenként több célt is meg lehet fogalmazni. Miután sikerült tisztázni a speciális célokat, célszerű felvázolni az egyes célokhoz vezető főbb lépéseket.

A lépések felvázolása általában az evangelizációval és katekézissel, vagyis az egyházi martyriával kapcsolatban kellene megtörténjen. Például ha a martyria területén megfogalmazott célok között szerepel, hogy a szentségek vételére készülöket szisztematikus katekézisben részesítik, akkor célszerű rögzíteni a felkészítés főbb lépéseit.²² Ugyanígy, ha a célok között szerepel a plébániákhoz tartozó különböző korosztályok, vagy a kereszténység iránt érdeklődők katekézise, akkor a tervben érdemes feltüntetni a katekézis fő vonalát, amely lépéseket aztán foglalkozásokra lebontva, részletesen kidolgoznak a katekézis

²¹ Vö. SORAVITO, *i. m.*, 34–36.

²² Ez állhat például abból, hogy rögzítik a felkészülés időtartamát, főbb témáit, lényegesebb módszertani vonatkozásait, a szentségekhez engedés feltételeit és nem utolsósorban nyomatékosítani és lehetőséget adni a vezetők/kísérők által arra, hogy a felvett szentségekkel nem szűnik meg a keresztény életünk, hanem csak ezek után kezdődik el igazán a szolgálatunk. Tehát, hogy nem „ki” keresztelkedünk, nem „ki” elsőáldozunk, nem „ki” bér málkozunk, vagy nem „ki” házasodunk. Itt ebben nagyon fontos szerepe van a lelkipásztoroknak, pasztorálreferenseknek, katekétáknak, hogy hogyan kísérik tovább a szentségeket felvett személyeket.

felelősei.²³ A pasztorális tervnek tehát része egy a katekézis folyamataira vonatkozó katekétikai terv is.

A tervben célszerű felsorolni, azokat a személyi, anyagi, illetve strukturális erőforrásokat, amelyekkel előreláthatóan számolni lehet a terv végrehajtása során. Ide tartoznak például az egyházközségi képviselőtestület, a különféle munkacsoportok,²⁴ a tájékoztató eszközök stb. Tanácsos feltüntetni mindegyik említett erőforrás szerepét, feladatait, hogy a terv végrehajtása során világos legyen, hogy egyik-másik program átgondolásában és végrehajtásában kié a főszerep, a felelősség. Azonban nem csak azokat a személyi és strukturális erőforrásokat érdemes feltüntetni, amelyek már megvannak, hanem azokat is, amelyek ugyan nincsenek, de szükség van rájuk, és a terv megvalósítására szánt időszakban megvan az esély rá, hogy a közösség szolgálatába álljanak. Gondolhatunk itt például ilyenekre, mint korszerűen képzett pasztorálreferensek, katekéták, állandó diakónusok, szociális munkások, liturgikus munkatársak csoportja és azok segítői stb. A tervnek tehát célszerű tartalmaznia azt is, hogy az erőforrásokkal kapcsolatban „Mire van még szükség?” a célok megvalósítása érdekében. Ezen hiányok pótlásának tényleges megszervezése a pasztorális programozás része lesz.

A fentiekben bemutatott lépések képezik a pasztorális terv elemeit. A következőkben láthatjuk a pasztorális programozás lépéseit.

²³ Vö. KESZELI Sándor, *Serdülők és fiatalok katekézise: módszertani alapvetések* (kézirat), Szeged, 2002, VI.; KESZELI, *Felnőttek katekézise*, VII. A terv főbb vonalainak, lépéseinek konkretizálásával kapcsolatban vö. KESZELI Sándor, *Katekétikai tervezés és programozás* (kézirat), Szeged, 2004.

²⁴ A plébániai munkacsoportokkal kapcsolatban részletesen vö. TOMKA, *Új evangelizáció*, 165–167.; *A Magyarországi Egyházközségi Képviselőtestületek Szabályzata*, közread. MAGYAR KATOLIKUS PÜSPÖKI KAR, Budapest, 1993.

A PASZTORÁLIS PROGRAMOZÁS LÉPÉSEI

A pasztorális programozás az a tágabb pasztorális tervbe illeszkedő tevékenység, amely során rögzítik a célok eléréséhez vezető kezdeményezéseket, szervezeti és módszerbeli konkrét irányelveket egy áttekinthető időszakra. A programozás egyik legalapvetőbb jellemzője a realizmus, vagyis az adott körülményekkel és lehetőségekkel történő őszinte szembenézés.

A pasztorális programozás öt egymást követő lépést foglal magába:

- ♦ a rendelkezésre álló erőforrások megszervezését;
- ♦ a kezdeményezések, programok meghatározását;
- ♦ a tevékenységek végrehajtási módjának körvonalazását;
- ♦ az időpontok, helyek rögzítését, a szükséges eszközök beszerzésének megszervezését;
- ♦ a kiértékelést.²⁵

1. A rendelkezésre álló erőforrások megszervezése

Kik azok a személyek és csoportok, akikre számíthatunk a terv megvalósítása során? Melyek azok az intézményes struktúrák (templom, közösségi ház, oratórium, kultúrház, eszközök, anyagi források stb.), amelyek rendelkezésünkre állnak a megszervezendő programokhoz? Milyen változtatásokra lenne szükség akár a személyi, akár az intézményes vagy az anyagi feltételek tekintetében?²⁶

Az első kérdés megválaszolása érinti a keresztyén közösségen belüli és az azon kívüli együttműködés problémáját. A pasztorális terv, illetve program sikerének feltétele, hogy azt minél többen magukénak tudják. Ezért fontos, hogy a lehetőségek szerint sokakat bevonjunk a közös munkába. A plébániák közösségeinek meg kellene tenni mindent, hogy a többi nevelői közeg (iskola, család, kultúr csoportok, illetve intézmények) megismerhessék a pasztorális tervben megfogalmazott főbb célokat,

²⁵ Vö. SORAVITO, *i. m.*, 36–39.

²⁶ Vö. KESZELI, *Pasztorális tervezés*, 16.

azok háttérét, és amennyiben lehetőség van rá, osztozzanak a célok megvalósításában.

Mindez szükségessé teszi, hogy mindenki, aki a plébániához tartozik (személyek, csoportok, lelkiismeri mozgalmak), lehetőség szerint megismerje a pasztorális tervet, belássa annak jelentőségét. Továbbá, hogy az érintett családok is megismerjék a megfogalmazott célokat, és tudatosítsák nevelői felelősségüket. Harmadrészt pedig fontos keresni az együttműködést mindazokkal a nem egyházi szervezetekkel, intézményekkel, amelyek a területen meghatározók a közélet alakításában.

Az erőforrások megszervezésének egy központi kérdése a pasztorális munkában résztvevők képzése, illetve továbbképzése. A programozásnak ebben a lépésében fontos felmérni, hogy milyen hiányosságok vannak ezen a téren, hogy hogyan lehet ezeket megoldani, milyen lehetőségek kínálóznak a környezetben – helyi, esperesi, illetve egyházmegyei szinten – a lelki, teológiai, valamint gyakorlati képzésre.²⁷

2. A kezdeményezések, programok meghatározása

Itt a fentiek tükrében megfogalmazhatók azok a konkrét kezdeményezések, programok, amelyeknek megvalósítását fontosnak és lehetségesnek tartják az elkövetkező évben. E programok megfogalmazásához négy lépés ad segítséget:

- ♦ számba venni azokat a pozitív kezdeményezéseket, amelyek léteznek a plébániákon;
- ♦ felülvizsgálni, hogy ezek előmozdítják-e a pasztorális területenként megfogalmazott célok megvalósítását;
- ♦ új kezdeményezések megfogalmazása, amelyeket egyéni ötletekből, más plébániák pozitív tapasztalatából vagy hivatalos egyházi dokumentumok ajánlásaiból merítettek;
- ♦ felülvizsgálni, hogy a leírt kezdeményezések megvalósításához megvannak-e a szükséges személyi, intézményes, illetve anyagi erőforrások, eszközök.

²⁷ Uo., 16–17.

A pasztorális programozásnak ebben a lépésében a következő területeken kell konkrétumokat megfogalmaznia:

Pasztorálreferensek és különböző részpasztorális munkatársak képzése: az adott helyzetből fakadó szükségleteknek megfelelően melyek azok a programok, amelyek a munkatársak megfelelő képzését biztosítják. Pl. időszakos plébániai találkozók, speciális és lelki előadások/kurzusok, teológiai tanulmányok, stb.

Koinónia: azok a programok, amelyek az egész plébániai közösséget érintik, vagy annak egy részét, rétegét: pl. a templom búcsúja, idősök ünnepe, házások ünnepe, karácsonyi ünnepség, gyerekek, fiatalok nyári táborai, közös zárándoklat, lelkigyakorlatok stb.

Diakónia: azoknak a karitatív, szociális, valamint kulturális kezdeményezéseknek a megfogalmazásáról van szó, amelyekben a plébániai közösség tanúságot tehet mások felé hitéről és szeretetéről.

Martyria: az érdekelt személyek, csoportok helyzetének megfelelően különböző katekétikai programok készítése.

Liturgia: az egyházi év menetét követve a különféle liturgikus ünnepek megszervezése, valamint annak átgondolása, hogy ezen ünnepek milyen üzenetét lenne érdemes hangsúlyozni a prédikációk és a katekézis alkalmával, amelyek segítik a plébániai közösség egészét a megfogalmazott célok felé.²⁸

A programok megfogalmazása során feltétlenül figyelembe kell venni a felsőbb egyházi szinteken megfogalmazott programjavaslatokat és rendelkezéseket.²⁹

²⁸ Vö. Uo., 17.

²⁹ Itt elsősorban az egyházmegyei pasztorális tervekre kell gondolni, valamint az egyházmegyei zsinati dokumentumokra. De ha ezek a dokumentumok már elavultnak tűnnek a jelen problémákra vagy épp az egyházmegyei zsinat alatt nem úgy sikerültek, hogy megszólítsák a közösségeket, és alkalmazhatóak legyenek a hívek életében, akkor a II. Vatikáni Zsinat dokumentumai alapján és a szinodális egyház dokumentumaival összhangban újra fogalmazhatóak a jelenlegi pasztorális terv alkalmazásához.

3. A tevékenységek végrehajtási módjának meghatározása

A pasztorális stratégiák alatt mindazon útmutatások összességét értjük, amelyek a következő két területre vonatkoznak: az egyes pasztorális tevékenységek konkrét helyzetben történő megvalósításának módjára és a programban szereplő összes tevékenység koordinálására, hogy azok egymással kapcsolatban legyenek, egymásra épüljenek.

Az első rész feladatának kérdéskörei: *Hogyan lehet a megtervezett programokat végrehajtani? Hogyan lehet közelebb hozni egymáshoz a plébánián lévő különféle csoportokat? Hogyan lehet az adott helyen megszólítani a hitüket kevésbé gyakorló keresztényeket, illetve a hittől távol lévőket? Hogyan lehet a gyakorlatban megvalósítani a pasztorálreferensek és állandó diakónusok képzését? Milyen szerepe lesz az egyes pasztorális munkák során a plébánosnak, a pasztorálreferenseknek, az állandó diakónusoknak, a katekétáknak, illetve segítőknek? Hogyan lehet megvalósítani az együttműködést a polgári intézményekkel?*

A második terület az egyházi alapfunkciókat érintő különféle programok, kezdeményezések összehangolásáról szól. Ezeknek a koordinálásához jó vezérfonalként szolgálnak a liturgikus év részei; eseményei olyan viszonyítási pontként szolgálhatnak, amelyek köré a katekézis, a liturgia, a karitatív tevékenységek, valamint a közösség programjait egymással összefüggésben csoportosítani lehet.

Ahhoz, hogy a különböző területek közötti összhang és összefonódás létrejöjjön, szükséges, hogy a plébániákon szolgáló pasztorálreferensek, katekéták, liturgikus felelősök, karitatív téren szolgáló szociális munkatársak összehangolják munkájukat. Például ha a felnőttkatekézisnek kéthónapos témája a világi hívek küldetése az egyházban, akkor a téma befejeztével lehetőséget adunk a felnőtteknek, hogy küldetésüket gyakorolhassák a plébániai közösségen belül, különféle szolgálatok

felvállalásával. A katekézis során felkészítjük őket arra, hogy tevékenyen bekapcsolódjanak az egyház missziós tevékenységébe.³⁰

4. *Az időpontok, helyek rögzítése, a szükséges eszközök beszerzésének megszervezése*

Azért, hogy a tervezett programok ténylegesen megvalósításra kerüljenek, nélkülözhetetlen, hogy a felelősök minden egyes programra vonatkozóan rögzítsék a feladat végrehajtókat, a pontos időpontot és helyet. Egy éves kalendárium készítése segíthet ebben. Nagyon gyakran éppen ennek az egyszerűen elkészíthető kalendáriumnak a hiánya az, ami miatt sok megálmodott program elmarad, mert későn, vagy egyáltalán nem kezdenek hozzá az előkészítéshez. A helyek és időpontok rögzítéséhez hasonlóan a programok végrehajtásához szükséges eszközökről (anyagi források stb.) is gondoskodjanak az illetékesek.³¹

5. *A kiértékelés*

A kiértékelés célja, hogy tanulva a múltból, a jövőben még eredményesebben, Isten terveihez még nagyobb hűséggel tudjuk közösen építeni Isten országát. A pasztorális program végrehajtása során elkerülhetetlenül szembe találkoznak a terv korlátaival, előre nem sejtett események befolyásolták a programokat, új lehetőségek bukkantak fel menet közben stb.

A pasztorális tevékenység igazi főszereplőjéhez, a Szentlélekhez való hűség megköveteli, hogy a terv végrehajtása során éberek legyünk a Lélek jeleire. Ez egy szüntelen változásra és változtatásra való készséget, rugalmasságot feltételez a terv készítői és végrehajtói részéről, az arra való készséget, hogy saját terveiket igazítsák Isten terveihez, és nem fordítva. De ez azt is feltételezi, hogy ők maguk folyamatosan mély személyes kapcsolatot ápolnak Krisztussal, belőle forrásoznak.

³⁰ Vö. KESZELI, *Pasztorális tervezés*, 18.

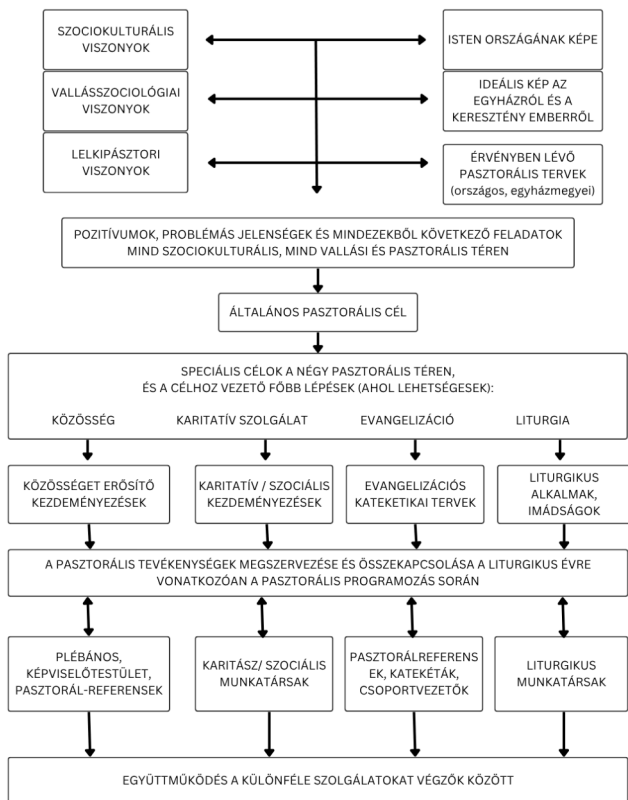
³¹ Vö. *Uo.*, 19.

A kiértékelés, a közösen megtett útra történő kritikus reflexió a tervezés és programozás minden szakaszára és részletére ki kell, terjedjen. A fő pasztorális célra, hogy az megfelelően, megvalósítható volt-e; az egyházi alapfunkciók szerint megfogalmazott célokra; a helyzetelemzésre és kiértékelésre, hogy kellő realitással és alapossággal történtek-e; az egyházi útmutatások, rendelkezések, javaslatok felhasználására, hogy azokat milyen mértékben vettük figyelembe a terv készítése és végrehajtása során, vagy azok mennyire voltak alkalmazhatók a jelen kor kihívásaira. Ezenkívül a kiértékelés alatt meg kell vizsgálni azt is, hogy az erőforrások felhasználására minden lehetőséget megragadtunk-e, beleértve az eszközök beszerzését is, és milyen lehetőségeket lehetett volna jobban kihasználni (beleértve a nem egyházi intézményekkel történő együttműködést). A tevékenységek, programok megfogalmazására, hogy azokkal valóban a legégetőbb kihívásokra próbáltunk-e meg választ adni, összhangban voltak-e a megfogalmazott pasztorális célokkal. Nem vállaltunk-e túl sokat vagy esetleg túl keveset a lehetőségeinkhez képest, valamint hogy minden pasztorális területre kellőképpen kiterjedt-e a figyelmünk; a pasztorális stratégiák körvonalazásában mennyire voltunk eredményesek, s miben kellene változtatni a jövőben.

Ezekre a kérdésekre az őszinte választ keresve, bölcsebben, tapasztaltabban foghatunk neki az új pasztorális évre szóló program elkészítéséhez, és esetleg a tervben megfogalmazottak módosításához.³²

³² Vö. Uo., 18–20.

A pasztorális terv és programozás „térképe”³³



Az írás DÍCU Ramóna *Szemponatok egy életszerű pasztorális terv készítéséhez a jelen kihívásaira válaszolva* című tanulmányának (in *Studia Theologica Transylvaniensia* 2023, 217–244) átdolgozott változata.

³³ SORAVITO, *La progettazione pastorale. Esperienze e orientamenti* című munkája nyomán készült, saját szerkesztésben, átalakítva a jelen hely-zethez.

Pedro Huerta

A PIARISTA KÜLDETÉS AZ EVANGELIZÁCIÓ SZEMSZÖGÉBŐL

Az én identitásom, a mi identitásunk: evangéliumként létezni. Ez a mi identitásunk, és ez kell, hogy legyen a legfőbb célunk.

Eredeti szándékom szerint az előadásom címe ez lett volna: „Ideje van a kő eldobásának, és ideje a kő összeszedésének” (Préd 3,5).

Ez az idézet népszerű és ismert szentírási szakasz, amely a különféle történetekhez időket rendel. Különösen jó azok számára, akik hiperaktivásban vagy figyelemzavarban szenvednek (ADHD, ADD stb.). Azoknak szól, akiknek belső nyugtalanságuk van, nem tudnak megpihenni. A szöveg arról beszél, hogy van idő vetni, és van idő aratni, továbbá „köveket eldobni”, vagyis az én értelmezésemben: van idő elemezni, értékelni azt, akik vagyunk, és amit teszünk. Mindemellett eljön az ideje annak is, hogy ezeket a „köveket összegyűjtsük”, megújítva elköteleződésünket az *átalakító* (transzformatív) nevelés mellett, hogy jobban fel tudjunk készülni a holnapra. Minden napnak és minden igének megvan a maga ideje. Az a feladatunk, hogy hirdessük az evangéliumot, és ehhez bizony „köveket kell eldobni”, de anélkül, hogy bárkit is megsebesítsenénk.

E mostani tanulmányomat – szokásom szerint – egy bibliai képpel keretezem. Ezúttal egy evangéliumi képet, az irgalmas szamaritánus példázatát hívom segítségül (Lk 10, 30–37). E történet üzenete számunkra meghívás arra, hogy szamaritánus iskola legyünk. A szamaritánus iskola olyan intézmény, amely tanúságtételében és javaslataiban különféle szerepeket tud vállalni; ugyanazokat, amelyeket a példázatban is megtalálunk.

Elevenítsük fel a magunkban azokat a szereplőket, akik egyszerűen elmennek a sebesült ember mellett. Továbbhaladnak akár az imádságra vagy más kötelezettségeikre hivatkozva, vagy mert lekötik őket a saját problémáik. Ezek az emberek felismerik ugyan az út menti kihívásokat, de nincs idejük se köveket dobni, se összegyűjteni. Felismerik a kihívásokat, de felmentik magukat arra hivatkozva, hogy fontosabb feladataik vannak.

Mi is sokszor ebben a helyzetben találjuk magunkat. A példázat szerint ők a „rossz szereplők”, és mi is könnyen kerülhetünk ebbe a szerepbe. Annyi elfoglaltságunk van, annyi „jó projektünk”. Véleményem szerint a jóság olykor megbéníthat, gátat szabhat annak, hogy gyors döntéseket hozzunk. Értékes projektjeink vannak, de ezek néha visszahúznak minket, és megakadályozzák a továbblépést.

Ha a szamaritánusra tekintünk, akkor úgy tűnik, hogy ő a főszereplője ennek a történetnek. Bár tudjuk, hogy a valódi főszereplő a megvert ember, de mégis a szamaritánus kerül előtérbe. Ráadásul mi is – mivel szeretünk címkézni, bár a történetben nincs leírva – elnevezzük a protagonistát irgalmas szamaritánusnak. Ez az elnevezés könnyen utalhat arra, hogy ő mindig is jót tett, bár erről nincs tudomásunk. A szamaritánus néz, megáll, gondoskodik és ajándékozik. Kockáztatja az idejét és a kényelmét azért, hogy segítsen a másiknak, hogy találkozzon vele. Ez teszi őt nemcsak a történet főszereplőjévé, hanem példává is. Félreteszi terveit, hogy odalépjen a másikhoz, és saját életét az övével cserélje fel.

Egy harmadik szereplőt is felfedezhetünk ebben a példabeszédben. Ő nem az út szélén fekvő ember, hanem valaki, akiről ritkán esik szó: a fogadós. Ő az, aki befogadja az embert. Nem válik olyan mértékben főszereplővé, mint a szamaritánus, mégis őrá is igaz, hogy kockázatot vállal, gondoskodik, ajándékozik. Vagyis megengedi, hogy a szamaritánus hatással legyen rá. Átveszi tőle a stafétát. Szándékunk szerint mi is szamaritánus iskola akarunk lenni. Olyan iskolára van szükségünk, amelynek van pasztorális jelenléte, van evangelizációs mintája, amit én itt

úgy nevezek: „felebarátiság.” Olyan iskola, amely a közelséget gyakorolja, amelyben egymás felebarátaivá válunk. Ne felejtjük el, hogy a példázatot megelőző kérdés így hangzott: „Ki az én felebarátom?” – és erre válaszolt Jézus ezzel a történettel.

Szembesülnünk kell ezzel az evangéliumi hozzáállással, szükségünk van arra, hogy olyan evangelizáló iskolává váljunk, ahol kiemeljük mindazt, ami közelívé, felebarátivá tesz minket: a párbeszédkészségünket, a találkozásra való nyitottságot, a gondoskodás képességét.

Pisában van egy kevesek által látogatott múzeum, ugyanis ott mindenki a ferde toronyra kíváncsi, vajon eldőlt-e már, vagy talán mi voltunk az utolsók, akik még állva láttuk? Ez a kis pisai múzeum furcsa nevet visel: Paleopatológiai Anatómiai Múzeum. Különös név, de létező valóság. A kulturális antropológia egyik úttörő női alakjához, Margaret Meadhez kapcsolódik. Mead egyik előadásában egy, ebben a múzeumban őrzött emberi csontot hozott fel példaként. Egy begyógyult emberi combcsontot. Margaret Mead szerint a civilizáció első valódi jele nem egy agyagedény, nem egy város, nem egy eszköz, hanem ez a begyógyult emberi combcsont. Ugyanis abban a korban, amikor ez a korabeli ember vagy előember eltörte a lábát, az egyet jelentett a halállal. Figyelembe véve az állatvilág törvényeit, törött lábbal a ragadozók könnyű prédájává vált volna. A csont a bizonyítéka annak, hogy valaki ott maradt mellette, amíg be nem gyógyult a lába. Valaki vette a fáradságot, hogy gondoskodjon róla. Margaret Mead szerint antropológiai értelemben az az első igazi jele annak, hogy kialakult az emberi civilizáció: amikor az ember gondoskodik a másikról. Erről szól a példabeszéd is – csak más szavakkal. Margaret Mead szavaival élve: amikor valaki segít a másiknak túljutni egy nehézségen, az a civilizáció kezdete. És ugyanígy a mi emberközpontú pasztorációnk is innen indul: megállni, félretenni saját terveinket és segíteni.

Viszont nem könnyű megállni, amikor már lendületben vagyunk, tele tervekkel. Nem könnyű félretenni ezeket a terveket, amelyekért már annyit dolgoztunk. És nem könnyű észrevenni

a másik szükségleteit. Mi lehet számunkra kiindulási pont? Három alapelv, amelyeket már jól ismerünk. Legyen ez az első három „kő”, amelyet elhajítunk.

Első: az *integráló nevelés*. Olyan nevelés, amely az emberi létezés minden dimenzióját figyelembe veszi – az értelmi, az érzelmi, a társas és a spirituális oldalakat is. Globalizált és sokszínű világra készítjük fel a fiatalokat, nem csak a saját kis helyi világunkra. Az egyre jobban szekularizálódó társadalomban alapvető fontosságú, hogy iskoláink élő és közeli kapcsolatban maradjanak a keresztény közösséggel. Ugyanakkor fontos, hogy képesek legyünk pedagógiánkat, értékeinket a tanulók valós élethelyzetéhez, személyes környezetéhez, különböző földrajzi, társadalmi háttéréhez igazítani. Az integráló nevelés abban is segít, hogy felismerjük a „út szélén fekvőt”, ahogy a példázat mondja, vagyis meglássuk, ki az, aki segítséget szenved, kire van szükség, hol fáj, hol kell gondoskodni. A cél, hogy hitünket be tudjuk ágyazni azok mindennapjaiba, akiket szolgálunk; figyelembe véve az ő kultúrájukat, életkörülményeiket.

Második: Lorenzo Milani *teljes idejű iskoláiról* szóló elképzelése, amelyet sokan közületek már nagy odaadással alkalmaznak.¹ A teljes idejű iskola állandó, folyamatos nevelői párbeszédet kíván, ahol a különböző – formális, nem formális, informális és közösségi – ökoszisztémák folyamatos interakcióban vannak egymással. Ez messze túlmutat a tanteremben való tanuláson. A nevelés a falakon kívül is zajlik. Az egész világ válik tanteremmé, a közösségi terek válnak tanulási helyé. A teljes idejű, úgynevezett 360°-os iskola egyszerre tükrözi jelenlegi működésünk lényegét, reprezentálja, amit ma képviselünk, ugyanakkor kihívást is jelent számunkra, mert nem könnyű megvalósítani.

Harmadik: a *jelenléti modell*. Itt különösen is a piarista jelenléti modellre fókuszálunk, mint olyan közösségi szervezeti keretre, amely élő lelkiületet ad az iskolai élethez. Olyan

¹ [Lorenzo MILANI]: *Lettera a una professoressa: scuola di Barbiana* [Level egy tanítónőhöz], Firenze, 1967.

közösségekre van szükség, amelyek nemcsak „nem hagyják magukra” az iskolát, hanem értelmet és életet adnak a nevelési folyamatnak.

Ebben az esetben fontos különbséget tenni az iskola akadémiai, tanulmányi és adminisztratív irányítása, valamint a karizmatikus vezetése között. Míg előbbinek a kiváló oktatók biztosítása a célja – amire valóban szükség van ahhoz, hogy jó embereket és jó keresztényeket neveljünk –, addig utóbbi, a karizmatikus irányítás azt biztosítja, hogy a nevelési munkánk minden részében, az iskolai élet minden szegletében jelen legyen a küldetés, a karizma, az értékközpontúság. Ez elvezet minket a találkozás, a hiteles tanúságtétel kultúrájához, ahol minden pedagógus, minden résztvevő látható módon hordozza azt az üzenetet, amit képviselünk.

Integrált nevelés, teljes idejű iskola, jelenléti modell – ezek azok az alapok, ahonnan kiindulva feltehetjük a kérdést: Miért szükséges, hogy evangéliummá váljunk? Miért ez az identitásunk?

A továbbiakban hat dimenziót javaslok arra vonatkozóan, hogyan gondolkodhatunk erről az identitásról.

ELSŐ DIMENZIÓ: AZ EVANGELIZÁLÓ IDENTITÁS

Mi magunk vagyunk az evangélium. Legfőbb célunk – ahogyan Jézusé is az volt – a kultúra, a társadalom evangelizálása, emberibbé tétele és átalakítása. Ez túlmutat a hagyományos pasztoráción, amely gyakran csupán tevékenységek végrehajtását vagy események megszervezését jelenti. Mi nem csupán „csinálunk valamit”, hanem az is feladatunk, hogy elemezzük, és belülről is megértjük azt, ami történik.

Nevelési ajánlatunk alapját a keresztény humanizmus és a keresztény antropológia képezi, mely az ember evangéliumi szemléletű értelmezését jelenti. Ez meghatározza azt, hogyan

közeledünk másokhoz, hogyan beszélünk velük, és hogyan hallgatjuk meg őket. Így válik lehetővé számunkra az ember teljes körű és átfogó megértése, valamint annak a kultúrának a mélyebb megismerése, amelyben az egyén él.

Az az iskola, amely evangelizálja a kultúrát – nem a kultúrán keresztül evangelizál, hanem magát a kultúrát evangelizálja –, az jó hírré, örömhírré válik a kultúra számára. Kulcsfontosságú ez a különbségtétel, amely mentén nem a kultúra eszközével evangelizálunk, hanem a kultúrát alakítjuk evangéliummá. Ahhoz, hogy ez megvalósuljon, az iskolának nem szabad szem elől tévesztenie ezt a küldetését. Képesnek kell lennie arra, hogy óvja és erősítse azon identitását, amelyben a hit és a kultúra találkozik, és kölcsönösen gazdagítja egymást. Ezért elengedhetetlen a hit és a kultúra közötti párbeszéd, amely hagyományosan is az igazság keresésére irányult, s amely a kortárs világ számára a béke, az igazságosság és a párbeszéd kereséséhez is hozzájárul.

A keresztény humanizmus kapcsán született egy dokumentum a Kulturális és Nevelésügyi Dikasztérium gondozásában, amely a korábbi Katolikus Nevelésügyi Kongregáció és a Kultúra Pápai Tanácsa hatáskörét vette át. Ez a 2017-ben, az akkor még a Katolikus Nevelésügyi Kongregáció által kiadott, interneten is elérhető írás hosszasan taglalja, hogyan humanizál az iskola, és hogy miben áll az a keresztény humanizmus, amelyet mi iskolaként képviselni szeretnénk. Jóllehet a dokumentum 2017-es, de már arról beszél, hogy a különféle humanista nézetek a személyről alkotott képet illetően megoszlanak.² E dokumentum tömör üzenete segít megérteni, hogy a nem keresztény, nem katolikus humanizmus gyakran töredékesen értelmezi az embert. Ezzel szemben a keresztény humanizmus fraktális (önhasználó, szakaszos) módon tekint az emberre, ami azt jelenti, hogy a legkisebb elemek is ugyanazokat a mintázatokat

² FERENC PÁPA, *Veritatis gaudium apostolic constitution on ecclesiastical universities and faculties*, Roma, 2017, URL: <https://www.vatican.va> (utoljára ellenőrizve: 2025. 07. 30.).

hordozzák, mint a nagyobb rendszerek – akár a társadalomban, akár a kapcsolatokban. A fraktális humanizmus nemcsak közel visz a kultúrához, képes megismerni és befogadni azt, hanem közben evangelizálja is. Vagyis örömhírt hirdet a kultúráknak, azoknak a tereknek, ahol élünk és dolgozunk.

A kultúra evangelizációjának egyik legfontosabb területe a tanterv. Az iskolai tanterv is lehet az evangelizáció eszköze, sokszor nem használjuk ki teljesen ezt a lehetőséget. Az evangelizáció tehát nem korlátozódhat néhány elkülönült pasztorális eseményre vagy tevékenységre, hanem át kell hatnia az iskola teljes szellemiségét. Kiemelten a tantervet, amely integrálhatja keresztény értékeinket minden tantárgyba, és egységes, hitből fakadó életszemléletet kínálhat a diákoknak. A minden iskolában jelen lévő tanterv tehát kulcsfontosságú eszköz, amelyet tovább kell fejlesztenünk és kutatnunk, keresve az evangelizáció lehetőségeit.

A kultúra evangelizációjának másik formája a tanúságtétel, az élet tanúságtétele. Minden rendalapító – különösen Kalazanci Szent József – úgy evangelizált, hogy nem a kultúra révén tette azt, hanem magát a kultúrát alakította át. Keresztény jövőképe volt a létezésről, arról, hogy mik vagyunk, és mi végre vagyunk.

Az egyre szekulárisabbá váló világunkban az evangelizáció egyik kulcsa a személyes tanúságtétel. Ez minden olyan ember tanúságtételét jelenti, aki közösségeink tagja, legyen szó nevelési vagy missziós és jelenléti közösségeinkről. Az alapító példája kulcsfontosságú abban, hogy folytatni tudjuk a kultúra evangelizációját, ahogyan Kalazanci Szent József is tette.

Sok példát találunk a kultúra evangelizációjára. Nézzünk rá közelebbről az Inklings társaságra, amely félig titkos társaságként működött Oxfordban, és tagjai között olyan később közismertté vált személyek is szerepeltek, mint Owen Barfield, Bennett, Robert Havard, Clive Staples Lewis, John Ronald Reuel

Tolkien.³ A társaság tagjai fontos célt tűztek ki maguk elé: keresni Isten nyomait, jeleit a kultúrában. Maga az Inklings szó is ezt jelenti: 'jelek, sejtések'. Ők azon gondolkodtak, hogyan lehetne ezt maivá és láthatóvá tenni. Vállalásuk szerint minden találkozóra saját írásokat hoztak, amelyekben azt vizsgálták, hogyan lehetnek a kultúrát evangelizálni.

Érdekes számomra, hogy az ő történetük nem annyira ismert, mint amennyire megérdemelnék. Ezekből az írásokból született meg C. S. Lewis tollából a mára már népszerűnek tekinthető *Narnia krónikái* sorozat, J. R. R. Tolkien pedig megírta a *Gyűrűk Urát*, amelyet szintén megfilmesítettek. Mindenkit biztatok arra, hogy olvassa el az eredeti könyveket. Főleg azért, mert bár a *Narnia* filmeket elég jól adaptálták, a Peter Jackson-filmekben a *Gyűrűk Ura* sokat elvesztett abból az evangéliumi szándékból, amelyet a szerző meg akart jeleníteni. Ez pedig kulcsfontosságú elem témánk szempontjából.

Mindkét szerző azt akarta megmutatni, hogyan nézne ki Jézus örömhíre egy másik világban. Mi lett volna, ha Jézus nem Palesztinában működik, nem azokkal a tanítványokkal találkozik, nem azon a nyelven beszél, és nem azokkal az eszközökkel rendelkezik? Ebben az esetben, vajon hogyan evangelizált volna?

C. S. Lewis például oroszlán alakjában ábrázolja Jézust, akit a történetben Aslannak hívnak. Aslan megérkezik, közel jön, nyugaltság jellemzi, mindig jelen van. Búcsúzásakor a következőt mondja: „Most elmegyek, egy ideig nem láttok, de eljön az idő, amikor újra láttok.” Az evangéliumot ismerők számára biztosan nem idegen ez a mondat. Tolkien pedig varázslóként testesíti meg Jézust, akit Gandalfnak hívnak. Ő szintén meghal és

³ Az Inklings informális irodalmi vitafórumként működött az Oxfordi Egyetemen, közel két évtizeden át, az 1930-as évek eleje és 1949 vége között. Az Inklings tagjai olyan irodalomkedvelők voltak, akik dícsérték a narratíva értékét a szépirodalomban, és ösztönözték a fantasy írását.

feltámad – amint Aslan is –, feltámadása után pedig már más minőségben van jelen, mint előtte.

Ezek a példák arról szólnak, hogy hogyan lehet evangelizálni azokat a médiumokat, amelyekben élünk és kommunikálunk. A kultúrát mint összképet.

MÁSODIK DIMENZIÓ: A KREATÍV IDENTITÁS

A katolikus iskolát mindig mély küldetés- és szolgálattudat jellemezte. Fejlődését arra alapozta, hogy felfedezze Istent a másokban, hogy mindenkit szeressen, és személyes elköteleződéssel forduljon az emberek felé. Hogy átalakító hatással legyen az emberre, a társadalomra és környezetére, amelyben működik. Ennélfogva bátran állíthatjuk, hogy a katolikus iskola mindig is a kreativitás nagyszerű története volt. Kreatívnek lenni kockázatot jelent, közeledést a másikhoz, a megszokott modelljeinknek valami másra történő átalakítását.

C. S. Lewis, J. R. R. Tolkien és rajtuk kívül még sokan mások is a történelem során kivétel nélkül mind kreatív emberek voltak. Ugyanez Kalazanci Szent Józsefről is elmondható. Kreatív volt a trinitárius rend alapítója is (közismertebb nevén: fogolykiváltó rend), amely az egyház történetében az első nem-monasztikus rend, vagyis az első olyan közösség, amely kilépett a kolostorból, és az életben, a világban találta meg a helyét a 12. században. Ez a hatalmas kreativitás bár nagy küzdelemmel járt, de mint sokan mások, a rend alapítója is párbeszédet folytatott a kultúrával. Ugyanis csak a kultúrával való párbeszéd révén válhatunk valóban kreatívvá, vagyis azáltal, hogy a megértés formáit keressük az emberek között.

A 2023-ban elhunyt Dick Fosbury magasugró az 1968-as mexikóvárosi olimpián egy teljesen új ugrási stílust mutatott be. Nem szemből ugrott, hanem a rúddal párhuzamosan futott neki, és háttal ugrott át. Ennél a sportnál mára ez már teljesen természetes, viszont ez az újítás akkoriban áttörésnek számított. Olyan mértékű újítás volt, mint amikor az iskolában megjelenik

valaki, aki szembe megy a megszokottal, és mindenki azt kérdezi: „Ez meg mit képzelsz magáról?”, „De hát mindig is így csináltuk, miért kéne ezen változtatni?” Spanyolországban van egy mondás: a kísérleteket szódával végezzük, vagyis ne a borral vagy a sörrel kísérletezz, mert azok túl értékesek. Dick Fosbury aranyérmet nyert a mexikói olimpián. Emellett örökre megváltoztatta a magasugrás technikáját. Mindez lehetővé tette, hogy később megdőljenek a korábbi olimpiai és világrekordok. Ő maga ugyan nem állított fel új rekordot – mindössze négy centire volt a világcsúcstól, amit akkor egy orosz sportoló jegyzett –, mégis, mindörökre megváltoztatta a történelmet.

A kreativitás azzal a kockázattal is jár, hogy kinevetnek bennünket. Talán úgy reagálnak körülöttünk az emberek, hogy „Ha eddig bevált, miért kéne változtatni?” Amikor valami jól működik, akkor nem merjük megváltoztatni. Miért is bolygassuk meg, ha egyszer működik?

Ahogy korábban hangsúlyoztam, a katolikus iskola mindig is a kreativitás története volt. Az identitásunk leginkább a kapcsolatainkban, a találkozásainkban és a gondoskodásban nyilvánul meg. Kapcsolat vagyunk, mert Jézus példabeszédei – különösen a jó szamaritánus – által inspirált kapcsolatainkban és cselekedeteinkben megtanulunk megállni, találkozni a másikkal, felismerni a szükségletet, és szeretetből, igazságból cselekedni. Ez a koherencia, ez az összhang tükröződhet a nevelési döntéseinkben és pasztorális gyakorlatunkban is. Ezért vagyunk evangélium, ezért vagyunk jó hír. Emberibbé tesszük a környezetünket, hogy az maga is örömhír lehessen.

Ez a szamaritánus dolga – és a fogadósé is –, és ezt tette Jézus is: az evangélium hirdetésének módja a kapcsolat, a másikkal való odafordulás. Már önmagában ez is evangelizáció.

Emlékezzünk arra, hogyan bocsátotta meg Jézus a bűnöket! Amikor egy beteggel, sántával, vakkal, sükettel találkozott, egyszerűen ezt mondta nekik: „Bűneid bocsánatot nyertek, menj, a hited meggyógyított téged.” Némelyek megbotránkoztak ezen. (Hasonlót tett Dick Fosbury, mindenkit megbotránkoztatott.)

Mert hát ki ez az ember, hogy megbocsátja a bűnöket, és azt mondja, hogy fogd ágyadat – ráadásul szombaton, amikor tilos dolgozni, bárminek a szállítását végezni.

A megtérés, az evangelizáció sosem teljesen általános vagy globális gesztus. Amikor Jézus megtérít valakit, vagy amikor evangelizációs szolgálatot végzünk egy társunk felé, attól még nem evangelizálunk mindenki mást is. Mindig lesz valaki, aki ellenkezik, és szóvá teszi, hogy „szombaton nem szabad hordágyat vinni” (Jn 5,10).

Mindennek az alapja egy találkozás, a Jézussal való találkozás, egy kapcsolat, egy beszélgetés és egy gondoskodó gesztus. Kapcsolatnak, találkozásnak és gondoskodásnak lenni – ez az evangelizáció alapja, nem a prédikáció. A hirdetés alapja pontosan ez a három ige: kapcsolatba lépni; találkozni; törődni, és hagyni, hogy velünk is törődjének. Törődni önmagunkkal is, találkozni önmagunkkal is, és kapcsolatot létesíteni önmagunkkal is. Már a lét önmagában is identitásról beszél: azok vagyunk, akikkel találkozunk, amit megosztunk, amit teszünk – ezek határoznak meg minket.

Mindez mélyen megalapozza iskoláink, nevelési tereink evangelizációs folyamatát és projektjét. Evangélium vagyunk, amennyiben kapcsolat vagyunk, találkozás vagyunk, és törődés vagyunk. És amint korábban hangsúlyoztam, ennek a koherenciának tükröződnie kell a pedagógiai döntéseinkben és pasztorális gyakorlatunkban is.

HARMADIK DIMENZIÓ: A PÁRBESZÉD IDENTITÁSA

Ennek megértéséhez az *Evangelii gaudium* néhány szakaszát hívjuk segítségül. Ferenc pápa ebben a dokumentumban megnevezi az evangelizáció négy alappillérét.

1. Az idő a tér fölött áll.⁴ Könnyen lehet, hogy e mondat hallatára néhány munkatársunk így reagálna: „Ez képtelenség.” A pápa ezzel azt üzeni, hogy meg kell tanulnunk hosszú távon gondolkodni és dolgozni. Nem elégedhetünk meg kizárólag, bár néha jellemző ránk, a rövid távú tervekkel. Meg kell tanulnunk türelemmel viselni a nehéz helyzeteket, az akadályokat, a változásokat. A pasztorális terveinket ceruzával írjuk, pontosan azért, hogy ki lehessen radírozni őket. Mert ha elkenődnek, az arra kényszerít, hogy újraírjuk, és amikor újraírjuk, az emlékezetünk másként dolgozik. Talán mindannyiunknak van arról tapasztalatunk, hogy amikor tanulunk, akkor nem ugyanolyan mértékben rögzül az, amit olvasunk, mint az, amit le is írunk. Még az apró vázlatok is jobban megmaradnak az olvasottaknál. Mindemellett az is okozhat nehézséget, ha valami „túl jól megmarad”, vagyis úgy berögzül, hogy megnehezíti a változást. Tehát amikor Ferenc pápa azt mondja, hogy az idő fontosabb, mint a tér, ezzel arra hív minket, hogy a teljesség és a korlátok közötti feszültségében éljünk, és hogy az időnek adjunk prioritást. Az evangelizáció a hosszú távú folyamatokban zajlik. Sokan olyan keresztény szemléletben nőttünk fel, amelyet erősen meghatározott a zsidó-keresztény hitgyakorlat. A zsidó-keresztény hagyományból való származásunk magával hozza azt, hogy a hit gyakorlásának tere sokkal fontosabbnak tűnhet, mint az idő. Sokszor a hangsúly a templomon, a helyen van. Ha imádkozunk, legyen kápolnánk. Sokan úgy gondolják – és ebben van igazság –, hogy a tér, ahol imádkozunk, önmagában hatást kelt. De Ferenc pápa arra figyelmeztet, hogy az evangelizációban a legfontosabb nem a tér, hanem az idő, a folyamat. Elvihetjük a gyerekeket naponta vagy hetente a kápolnába, de ha nincs folyamat, akkor az önmagában nem hozza el azt az eredményt, amit várunk.

⁴ FERENC PÁPA, *Evangelii gaudium* [Az evangélium öröme] kezdetű apostoli buzdítása, Budapest, 2014, 128–130.

Gyakran elveszünk a terekben, túl sok energiát fektetünk a tökéletes helyek kialakításába úgy, hogy elhanyagoljuk az időt, a folyamatokat.

2. Az egység legyőzi a konfliktust.⁵ Az egység és sokféleség vagy különbözőség közötti feszültségéről van szó. Olyan evangelizációra van szükségünk, amelyben a közösség segít túllépni a nehézségeken és különbségeken, hogy képesek legyünk a felszíni ellentéteknél mélyebbre látni.

Mindemellett el kell fogadnunk a konfliktus létezését. Meg kell tanulnunk benne élni, és néha létre is hozni, amint azt a magasugró is tette új módszerével. De mindig a közösségből kiindulva.

3. A valóság fontosabb, mint az eszme. Ez közvetlenül az evangelizáció dinamikájáról szól. A valóság egyszerűen csak van, míg az eszméket, az elképzeléseket mi alkotjuk, az adott valósággal szemben.⁶

A kettő között – valóság és eszme – meg kell teremteni a párbeszédet, a találkozást. Olyan dialógust, amely megakadályozza, hogy az eszme elszakadjon a valóságtól, hogy teljesen elidegenedjen attól, amit élünk. Ennek hiányában gyönyörűen kidolgozott eszméink lesznek, szép terekben, békésnek tűnő környezetben, de nem állnak kapcsolatban a világgal, ahol a valóság történik. Elszakadunk az időtől, az egységre való törekvéstől, és attól a valóságtól, amely néha fájdalmasan felülírja az ötleteinket és terveinket.

4. Az egész több, mint a részek összege – e negyedik alapelvben mindez összefoglalható.⁷ Ferenc pápa azt mondja: „Nem szabad túlzottan megszállottan ragaszkodni korlátozott vagy részleges kérdésekhez, hanem mindig tágabb perspektívából kell nézni, hogy olyan nagyobb jót ismerjünk fel, amely mindenkit szolgál.” Ez az elv rávilágít a globalizáció és

⁵ Uo., 130–132.

⁶ Uo., 132–133.

⁷ Uo., 133–135.

lokalizáció közti feszültségre. Ezzel kapcsolatban gyakran élünk meg ingadozást. Azt gondoljuk, hogy bizonyos dolgok mindig, minden helyzetben érvényesek, viszont ahogyan haladunk előre, és meglátjuk a valóságot, rájövünk, hogy nem minden működik mindenütt.

Sok évvel ezelőtt tartományi megbízottja voltam az ifjúsági és hivatásgondozásért felelős szolgálatnak. Képzéseket, találkozókat tartottunk idősebb fiataloknak, akik később kísérőként dolgoztak kisebb gyerekekből álló csoportokkal. Megvolt a képzések saját dinamikája, beszélgetések, közös reflexiók, játékok révén sajátítottuk el a szükséges készségeket. A képzésen részt vevő fiatalok később a kisebbekkel ugyanazokat a témákat, játékokat, módszereket alkalmazták, amelyeket tőlünk láttak a képzéseken. Meglepődve jegyeztem meg: „Ez nem így működik! Ami neked működött, az nem biztos, hogy másnak is jó.”

E jelenség mögött az áll, hogy sokszor lusták vagyunk kreatívnak lenni. Azt hisszük, hogy mindegy, hova tesszük a kirakós darabjait, a kép ugyanúgy ki fog jönni. Azonban nem mindegy, hogy hova, hogyan és milyen sorrendben helyezzük az elemeket. Ezért meg kell tanulnunk, és meg kell tanítanunk másokat is arra, hogy egészben lássuk a valóságot; olyan egészben, amely meghaladja az egyes részeket.

E fenti alapelvek párbeszédre hívnak önmagunkkal, a környezetünkkel, a kultúránkkal. Arra hívnak, hogy kerüljük az ideológiai bezárkózást, azt a hozzáállást, amely ellehetetleníti a társadalommal, a kultúrával, vagy akár saját hagyományainkkal való párbeszédet.

Korunk gyorsan változó pedagógiai, módszertani, pasztorális és társadalmi környezetében szükség van olyan változásokra is, amelyek az identitásunkat formálják – nem csak azt, amit tesszünk vagy ahogyan tesszük, hanem azt is, miért tesszük.

Meggyőződésem, hogy ha mi nem határozzuk meg a saját identitásunkat, mások fogják megtenni helyettünk. Ez sok intézményben már most is történik. Ha mi nem mondjuk meg, miért

vagyunk jelen, mi a célunk az evangelizáló nevelési modellel, akkor mások mondják meg, hogy „kik vagyunk”, ami vélhetően nem fog tetszeni nekünk.

NEGYEDIK DIMENZIÓ: A PASZTORÁLIS IDENTITÁS

Ez az identitás a pápa két buzdításából táplálkozik: az *Evangelii gaudium* kezdetű apostoli és a *Christus vivit* kezdetű, az ifjúsági szinódus utáni buzdításából. Ferenc pápa a következőt írja a *Christus vivit*-ben: „Ezen a téren a Szentlélek számtalan karizmát ajándékozott, és az életszentség sok-sok tanúját támasztotta. Az iskoláknak mégis sürgősen önkritikát kell gyakorolniuk, ha számba veszik a sok nevelő- és oktatóintézet lelkipásztori gondozásának eredményeit: azt a lelkipásztorkodást, amely a válásoktatásra koncentrált, és gyakran képtelen maradandó hitélmény ébresztésére.”⁸

A pápa ezen szavai arra hívnak minket, hogy újragondoljuk pasztorális identitásunkat. Ne csak az evangelizációt, ugyanis fontos különbséget tennünk: a pasztoráció az evangelizáció fontos része, de nem az egyetlen, és nem azonos vele.

A pasztoráció gyakran a leglátványosabb része az iskolai missziónak, de meg kell újítani a módszereinket: olyan utakat kell keresnünk, amelyek valódi hitélményt nyújtanak, és hosszú távon is működnek. Nem „térbeli” eseményeket kell szerveznünk – nem a Holdra küldjük a diákokat –, hanem időben elmélyülő, folyamat jellegű tapasztalatokat kell kínálnunk.

El kell kerülnünk a konzerváló típusú iskolai működést. Ez a típusú iskola csak a túlélésre törekszik, csak a közvetlen jövővel törődik, csak arra figyel, hogy fennmaradjon, vagy hogy „megfeleljen” a társadalmi elvárásoknak. Zárt rendszerré válik,

⁸ FERENC PÁPA, *Christus vivit* [*Krisztus él*] kezdetű apostoli buzdítása, Budapest, 2019, 97–98.

amely elzárkózik a környezettől, a kultúrától, a kritikától. Egy-fajta oktatási bunker lesz. Ez az iskola: önmagát védi, csak a saját érdekeit szolgálja, bezárkózik a múltba, és ideológiailag me-revvé válik.

Ennél a pontnál érdemes kitekintést tenni egy ausztrál példára: a melbourne-i teológiai kar egyik tanulmánya azt vizsgálta, hogyan mérhető egy katolikus iskola identitása?⁹

A kutatás két szélsőséget talált:

1. A *szekularizált iskolában* rejtve marad a katolikus identitás, nem hangzik el Jézus neve, nincsenek evangéliumi szövegek, csak „értékekről” beszélnek, de a hit „kikerül” a nyilvánosságból. Mert a társadalom elutasítja és azt gondoljuk, hogy a diákok is el fogják utasítani. Ez a modell sok iskolára jellemző.
2. Az *újra kereszténnyé tevő iskola* (re-krisztianizáló iskola) kizárólag keresztény kifejezéseket használ, nem beszél értékekről vagy pasztorációról, csak hiten alapuló, dogmatikus keretben működik.

A tanulmány egy harmadik utat javasol: az *újra-kontextualizálást* (átkeretezést). E modell szerint nem kell elrejtenuünk, hogy kik vagyunk, viszont úgy kell bemutatnunk Jézus üzenetét, ahogyan Ő is tette: találkozásként, nem ítéletként, nem pusztán kateketikai eseményként. Ez a kapcsolatra építő, humanizáló alapállásból indul ki.

Ha nem ezen az úton haladunk, akkor beleesünk a konser-váló iskola működésébe. Ezért a párbeszéd és a találkozás kultúráját kell építenünk, hogy iskoláink ne „bunkerek” legyenek, hanem nyitott, missziós közösségek, amely képes kilépni azért, hogy találkozzon a másikkal.

⁹ Vö. Didier POLLEFEY–Jan BOUWENS, *Framing the identity of Catholic schools: empirical methodology for quantitative research on the Catholic identity of an education institute*, in *International Studies in Catholic Education*, 2010: 2, 193–211, URL: <https://www.kuleuven.be> (utoljára ellenőrizve: 2025. augusztus 1.).

A *Christus vivit* így ír erről: „A »bunkerré« változott iskola, amely megőv a »külső« tévedésektől, karikatúraszerű megfeleltetése ennek az irányzatnak. Ez a kép provokálóan tükrözi azt, amit sok fiatal átél abban a pillanatban, amikor elhagy egy ilyen intézményt: a feloldhatatlan különbséget a nekik eddig tanított és a mostantól tapasztalt világ között, amelyben ezután élniük kell. [...] A kapott vallási és erkölcsi ismeretek sem készítettek fel az őket neveltségessé tevő világgal való találkozásra, és nem tanították meg őket az imádságnak és a hitéletnek arra a módjára, amely megtarthatná őket e társadalom életritmusában. [...] Igazában egy nevelő legnagyobb öröme az, ha látja, hogy növekedése erős, egységes, szerepvállaló és adni képes személyiséggé mutatkozik.”¹⁰ Mi kell ahhoz, hogy ezt a *bunker-pasztorációt* meghaladjuk, amely nem evangelizál a külvilág, a „szabad ég” felé, hanem csak a belső térre koncentrálnak? Mert az iskolán belüli pasztoráció viszonylag egyszerű. Valóban egyszerű azért, mert a gyerekek eleve ott vannak, részt vesznek, eljönnek. A kulcskérdés azonban az, hogy ez a pasztoráció, ez az üzenet működik-e akkor is, amikor véget ér a tanítás? Amikor végleg elhagyják az iskolát? Vajon olyasmit hirdetünk-e, ami a „szabad ég” alatt is megállja a helyét, vagy csak olyat, ami a „bunkerben” működik, amivel megvédjük magunkat az élet viharaitól? Ezt a lényegi kérdést kell feltennünk magunknak: bunker-pasztorációt folytatunk, vagy kilépő, *missziós pasztorációt*?

Pedro Aguado Sch.P. atya a konferencia első napján azt az üzenetet intézte hozzánk: szép és fontos, hogy ne csak „kilépő egyház” legyünk, hanem „kilépő iskola” is. Mert az iskola is egyház – még ha egyesek azt állítják is, hogy nem –, mi egyház és missziós iskola vagyunk. Olyan iskola, amely a perifériák felé nyit: egzisztenciális, földrajzi és személyes értelemben is. Nemcsak a diákoknak vannak perifériái, hanem a tanároknak, a munkatársaknak is. Az iskolának testvériségre és igazságos-

¹⁰ FERENC PÁPA, *Christus vivit*, 98.

ságra kell nevelnie, hogy a világot közös felelősségvállalásra tanítsa.

Az elsőbbségre törekvő pasztorációja helyett – ami felsőbbrendűséget, uralkodást, kizárólagosságot akar képviselni –, alázatos és tanúságtévő pasztorációra van szükség. Ahogyan egy francia püspök, Jacques Gaillot – akit e mondatáért kemény kritikával illettek – fogalmazott: „Az az egyház, amely nem szolgál, semmire sem való.” E mondat nyomán bátran állítom, hogy egy iskola, amely nem szolgál, szintén semmire sem való.

Pasztorális szolgálatunk középpontjában az alázat, a közel lépés, a másik meghallgatásának készsége áll. Ez a szemlélet magában hordozza annak felismerését, hogy nem a miénk az utolsó szó – mert csak egyetlen utolsó szó létezik: Isten szava. Nem pedig a miénk. Legyünk az igazsággal való párbeszéd iskolái. A pápa szerint a hitet nem lehet rákényszeríteni másokra, hanem fel kell ajánlani, tisztelettel, meggyőződéssel, és mindig az adott kultúrával való párbeszédben.

Említésre érdemesnek tartom az ún. *gömb alakú pasztoráció* fogalmát is. A teljes körű pasztorális szolgálattal ellentétben ez kizárólag önmagát táplálja, csak a saját struktúráira és tevékenységeire koncentrál, de nincs valódi hatása a fiatalok vagy a társadalom életére. Ezzel szemben az „értelmetlen aktivitás” veszélye áll fenn, amikor pusztán csak teszünk dolgokat, csak azért, hogy valamit csináljunk. Ennek a működésnek abban áll a kísértése, hogy akit ez a típusú aktivitás hajt, az általában szeretné is azt megmutatni. Ez teljesen ellentétes a hamvazószerdai szentmise olvasmányainak üzenetével: „Amit teszel, tedd titokban. És Atyád, aki a rejtekben is lát, megjutalmaz téged” (Mt 6, 18).

Sokszor nem szeretünk a „rejtekben” dolgozni, legalábbis nem minden esetben. Pedig nem az a lényeg, hogy sok tevékenységet végezzünk, hanem az, hogy folyamatokat indítsunk el:

- ♦ életfolyamatokat,
- ♦ kísérésre épülő folyamatokat,

- ♦ erény- és személyiségalkító folyamatokat,
- ♦ találkozási és jelenléti folyamatokat.

Mindez pedig teljes embert kíván: spirituális, intellektuális, társas és érzelmi dimenziókat egyaránt. Ez segít kilépni a komfortzónánkból, ami után belépünk abba az ismeretlen zónába, ahol a kreativitás megszületik. Ne feledjük el, hogy a kreativitás az ismeretlen zónában él, nem a megszokottban.

Ferenc pápa arra hív, hogy keressünk új módokat az evangélium hirdetésére. Ez bátorságot igényel, és ehhez ajánlja a poliéder-modellt. A korábban említett gömb-modell azt feltételezi, hogy minden ugyanakkora távolságra van a középponttól, vagyis minden fiatal ugyanúgy hozzáfér az evangéliumhoz, viszont ez nem felel meg a valóságnak. Az iskoláink különböző kultúrákban működnek, korántsem igaz, hogy egységesek. Találkozhatunk egységesítő törekvésekkel, de a valóság nem gömb alakú. Érzékeljük, hogy napjainkban nincs mindenki egyenlő távolságra Krisztustól, a hittől.

Ezért a pápa azt mondja, hogy a használható működési modell nem gömb, hanem *poliéder alakú*. A poliéder minden oldala más távolságra van a középponttól, minden oldala különböző. Ha a *pasztoráción*król ennek a formának a segítségével gondolkodunk, akkor sokoldalúnak kell lennie, személyre szabott evangelizációnak, ahol a fiatal egyéni helyzetéhez igazítjuk az üzenetet.

A pápa így fogalmaz az *Evangelii gaudium*ban: „A modell a poliéder, amely visszatükrözi minden részlegességének az összetetalálkozását, amelyek megőrzik benne eredetiségüket.”¹¹

ÖTÖDIK DIMENZIÓ: A MISSZIÓS IDENTITÁS

A missziós identitás a konzerváló pasztoráció elkerülésének eredménye. Szükség van kilépő iskolára, misszionárius iskolára, ahol az evangelizáció Isten szeretetéből és az egyház missziós

¹¹ FERENC PÁPA, *Evangelii gaudium*, 134.

hívásából fakad).¹² Iskolai kontextusban ez azt jelenti, hogy nem zárkózunk el, hanem nyitottak vagyunk a világ felé. Ferenc pápa 2017-ben Bolognában diákokkal és tanárokkal találkozott. Ott elhangzott beszédében az evangelizáció és a vezetés két modelljét említi meg, ami abban segít, hogy ne váljunk korunk „szirén hangjainak” áldozataivá. Az ókori világban a szirének mitikus lények voltak, akik énekükkel elcsábították, majd felfalták a hajósokat. Énekükkel csapdába csalták a gyanútlan utazókat. A pápa szerint erre a „szirén-veszélyre” két válasz létezik: Odüsszeusz modellje és Orpheusz modellje.¹³

Odüsszeusz és Orpheusz mindketten a görög mitológia különleges alakjai. Közös bennük, hogy mindketten útra kelnek, és vissza is térnek útjukról. Visszatérésük során különféle dolgok történnek velük, mivel az istenek szövetkeznek ellenük, hogy eltérítsék őket. Odüsszeusz a trójai háborúból végül kalandos utakon tér haza Ithaka szigetére, ahol felesége, Pénélopé várja. Orpheusz az aranygyapjú keresésére indul a híres argonautákkal, hazatérésük hasonlóan szövevényes. Útjukon szirénekkel is találkoznak. Hogyan reagálnak rájuk? Odüsszeusz története valószínűleg ismerősebb: ő megparancsolja a tengerészeinek, hogy viasszal tömjék be a fülüket, hogy ne hallják a szirének énekét, és így zavartalanul folytatják útjukat. Ő maga viszont – mivel igazi vezetőnek tartja magát – nem így tesz, hanem megparancsolja, hogy kössék az árbóchoz. Megkötözve, minden érzékszervével figyelve próbálja kiállni a megmérettetést.

Orpheusz azonban másként reagál: nem parancsolja meg senkinek, hogy tömjék be a fülét – részben azért is, mert nem ő a kapitány –, hanem előveszi a lantját, és olyan dallamot játszik rajta, amely sokkal szebb, mint a sziréneké. Így az argonauták nem a szirének énekét követik, hanem Orpheusz dallamát.

¹² Vö. FERENC PÁPA, *Evangelii gaudium*

¹³ FERENC PÁPA, *Speech after Pastoral visit to Cesena and Bologna, encounter with students and representatives of the Academic world* (2017. október 1), URL: <https://www.vatican.va> (utolsó letöltés: 2025. 07. 30.).

Odüsszeusz és Orpheusz is a saját módszerének köszönhetően képes átkelni a szirének tengerén.

Ferenc pápa szerint ehhez hasonló a mi feladatunk is. Dinamikus és erőteljes válaszainkkal le kell győznünk a kulturális fogyasztás bénító szövegeit: kutatással, tudással és megosztással. Ez a mi küldetésünk. Tegyük fel magunknak a kérdést: vajon milyen vezetők vagyunk? Odüsszeusz-típusúak, akik próbálják uralni a helyzetet, vagy Orpheusz-típusúak, akik szebb éneket zengenek?

A mi pasztorációnk és evangelizációnk azt kívánja meg, hogy szebb éneket zengjünk, mint amit a minket körülvevő társadalom, kultúra vagy különféle ideológiák kínálnak. Nevelői küldetésünk Jézus küldetésének kiterjesztése kell legyen: hirdetni az örömhírt, a szabadság örömhírét. Mert evangelizálni – mint korábban elhangzott -- nem csupán hitoktatás, hanem olyan cselekvés, amely szembesít minket Isten világra vonatkozó tervével.

Az evangelizáló szó csak akkor jelent valamit, ha aktív és felszabadító, ha valóban felszabadít. Mint ahogy Denis Nolan mondja: „Olyan szó, amely felszabadít, de csak akkor, ha belép a történelembe, ha kimondásra kerül, ha nem marad a felhők felett lebegve, ha mozgósít, megráz, és kihívást jelent.”¹⁴ Ha ez nem történik meg, akkor ez a szó nem Krisztus szavának örököse.

Ezért a küldetésünk lényege nem a szavaink szépségében van – bár azok is fontosak –, hanem a tetteink beszédességében. Nem az számít kizárólag, mit mondunk, hanem az, mit sikerül valóban megváltoztatnunk a világban. Ez a bizonyítéka annak, hogy az evangéliumi üzenet hiteles.

¹⁴ Denis NOLAN, *The Power of the Word in History*, in *Journal of Modern Philosophy*, 1992, 57.

HATODIK DIMENZIÓ: A MEGOSZTOTT IDENTITÁS

Nevelői identitásunk közvetítéséhez hitelességre és örömszerzésre van szükség. Iskoláinknak élő közösségeknek kell lenniük, ahol az akadémiai oktatást átítatják az evangélium értékei, és ahol misszionárius lelkületű tanítványokat nevelünk, akik elkötelezettek a szeretet, az igazságosság, a szolgálat és legfőképpen a peremen lévők iránt, mert ott kell majd cselekedniük.

Ez azt jelenti, hogy élő hitben kell nevelnünk, és meg kell tanulnunk ebben fejlődni – akkor is, ha a csökkenő tendencia tapasztalható körülöttünk: iskoláinkban, szerzetesi és keresztény közösségeinkben, a vallásgyakorlásban, valamint a népességi mutatók terén is.

Ez a csökkenés az egyéni önzés, az úgynevezett hiperindividualizmus jele, ahogyan azt egy francia szociológus, Gilles Lipovetsky nevezi. Meglátása szerint a hiperindividualizmus a hit értékeinek fogyasztásához vezet, olyan típusú hitfogyasztáshoz, amely nem evangelizál. Ebbe a fogyasztói magatartásba néha mi is beleesünk. Erre a jelenségre a közösségi élet kihívásával tudunk válaszolni. Legyenek az iskoláink valóban evangelizáló közösségek, amelyekben befogadás, találkozás, értelem és küldetés van. Ennek a típusú nevelési rendszernek kell a legnagyobb figyelmet szentelnünk.

ZÁRÁSKÉNT

Pár gondolat erejéig szeretnék visszatérni az újra-kontextualizálás témájára. Ez azt jelenti, hogy új kontextusba helyezzük azt, ami foglalkoztat bennünket, méghozzá abba a kontextusba, amelyben éppen vagyunk – mindezt pedig közösségben tesszük. Szükségünk van arra, hogy tovább növekedjünk közösségként, ne csupán személyesen, hanem a közösségi jelenléti

modellt létté váltva, hamis elvárások nélkül, odafigyelve a részletekre.

A kihívás nagy, de a küldetés szenvedélyes és lelkesítő. Ezért hív minket Jézus arra, hogy só és világosság legyünk. Nem azt mondja, hogy lehetünk, vagy hogy lennünk kellene, hanem azt mondja, hogy már azok vagyunk. Már ti vagytok a föld sója, és ti vagytok a világ világossága. A só elolvad, feloldódik, a fény pedig széteszik, megosztja önmagát.

Továbbá Jézus arra is hív, hogy narratív iskola legyünk, a pasztoráció és az evangelizáció narratívája. Az intézmények válsága gyakran történetek válsága: azoké a történeteké, melyeket mesélünk, vagy éppenséggel nem mesélünk. Az a narratív tőke, amelyet képviselünk, kulcsfontosságú: vonzerőt teremt, felébreszt, lendületet ad, és identitást formál, nemcsak egyénileg, hanem közösen, megosztva. Ezért nem szabad a történeteinket pusztán a fennmaradás szolgálatába állítani: nem csupán azért mesélünk, hogy fenntartsunk egy iskolát vagy egy intézményt, ezzel lehet, hogy szimpatizánsokat nyerünk, de elkötelezett embereket nem. Új narratívákat kell teremtenünk, és mélyítenünk kell a párbeszédet a hit és a kultúra között. Ahhoz, hogy evangelizáljuk a kultúrát, először párbeszédbe kell lépünk vele, és ezt abból az újra-kontextualizált nézőpontból kell tennünk. Visszakapcsolnék emellett a Margaret Maed esetében említett civilizációs jel gondolatához is. Az általa említett összeforrt csonton kívül a civilizációnak egy másik fontos jelére szeretném felhívni a figyelmet, amely a klasszikus kultúrából származik. Vergiliusnál található, az Aeneis elején. A főszereplő Aeneas, aki később megalapítja a római civilizációt, elmenekül Trójából. Vállán viszi idős apját, Anchisest, kezét pedig kisfia, Ascanius fogja. Ezt a jelenetet ábrázolja Giovanni Lorenzo Bernini szoborcsoportja Rómában, a Villa Borghesében.

Vergilius belehelyezi ebbe a jelenetbe a civilizáció kezdetét: ez az a pillanat, amikor civilizáltnak kezdjük érezni magunkat, amikor evangéliumi emberekké válunk. A jelenet kétirányú látásmódra hívja fel a figyelmünket:

- ♦ Mit hordozunk a hátunkon: a múltat, a hagyományt, a történelmet.
- ♦ Mit tartunk a kezünkben: a jövőt, a lehetőségeket, az újat.

A múlt nélkül, amit örököltünk, és a jövő nélkül, amit formálunk nem lehetünk önmagunk. Nem lehetünk evangélium, nem lehet valódi identitásunk. Ezért, mint Aeneasnak, nekünk is bármilyen jövőbeli tervet, bármilyen projektet, bármilyen változást vagy evangelizációs kezdeményezést úgy kell elindítanunk, hogy: hordozzuk a múltunkat, még ha az néha nehéz is; és fogjuk a jövőnk kezét. Ez az a pont, ahol valóban elkezdődnek a javaslataink.

Az itt közölt szöveg a 2025. március 12-én, a budapesti II. Nemzetközi Piarista Nevelési Kongresszuson (Coedupia) elhangzott előadásának szerkesztett változata.

Zsódi Viktor Sch.P.

PASZTORÁLIS TERVEZÉS A SZINODÁLIS MEGÚJULÁS KORSZAKÁBAN

AZ IDŐK JELEIT OLVASVA: A PASZTORÁLIS TERVEZÉS MINT PÁRBESZÉD

Az Egyház – természetéből fakadóan – jövőorientált. Isten népe zarándok nép, úton van. Ez az úton levés állandó feszültséget hordoz az eszkatologikus remény és a jelen feladatai iránti teljes elkötelezettség között.¹ Ezért a pasztorális tervezés nem adminisztratív feladat, hanem teológiai gyökerű cselekvés, amelynek célja az Egyház küldetésének hatékonyabbá tétele a változó világban.² Arcán tükröződő fényességével – ahogy a *Lumen gentium*-ban olvashatjuk – minden embert meg akar világosítani azért, hogy minden teremtménynek hirdeti az evangéliumot (vö. Mk 16,15).³ És nemcsak hirdeti nekik, hanem ezzel a hirdetéssel egybe is akarja kapcsolni őket. Hiszen – ahogy a *Gaudium et spes* mondja – olyanokhoz beszél, akik ma a társadalmi, technikai és kulturális kapcsolatokban sosem látott közelségbe kerülnek egymással, s akiknek Krisztusban is meg kellene találniuk a teljes egységet. Mert az Atya azt akarja, hogy

¹ Vö. FERENC PÁPA, *A Püspöki Szinódus XVI. Rendes Közgyűlése: Záródokumentum*, 13, URL: <https://www.synod.va> (utoljára ellenőrizve: 2025. 07. 18.).

² Vö. KESZELI SÁNDOR, *Pasztorális tervezés*, Budapest, 2014.

³ Vö. *Lumen gentium: Dogmatikus konstitúció az Egyházról*, in *A II. Vatikáni Zsinat dokumentumai*, szerk. DIÓS István, Budapest, 2000 (Szent István kézikönyvek, 2), 141–207.

minden emberben fölismerjük Krisztust, a mi testvérünket, és hatékonyan szeressük, nemcsak szóval, hanem tettel is.

A pasztorális munka nem azonos az evangelizálással, de fontos része annak. Amint VI. Pál pápa fogalmazott,⁴ akkor beszélünk evangelizációról, ha ez az evangelizálás megújítani törekszik mindent, ami az emberhez tartozik: munkáját, életét, közvetlen környezetét. Ez a törekvés kijelöli egyben a pasztorális munka irányát és valamennyi dimenzióját is, mert a cél nem kisebb, mint hogy Krisztus szeretetével és követésével átalakíthassuk magát a történelmet, mígnem beteljesedik az a mennyei Jeruzsálemben.⁵ Ezt a mindenkori programot tekintjük sajátunknak a harmadik évezredben is. Ezt kell lefordítanunk az egyes közösségek létfeltételeihez igazított pasztorációs irányelvek formájában.

Ehhez a pasztorális tervezéshez szorosan kell kapcsolódnia a hívek hitérzékének (*sensus fidelium*) és a konzultáció elvének. A helyi egyház minden tagjának (papság, szerzetesek és világiak) meglátásaira támaszkodva a jövőkép és a pasztorális kezdeményezések kidolgozása azon az elven nyugszik, hogy a hívek hitérzéke az egyház életének forrása.⁶ Szent II. János Pál pápa is idézi Nolai Szent Paulint: „Hallgassuk meg, amit minden hívő mond, mert mindegyikükben Isten Lelke lélegzik.”⁷

A tervezési folyamat során hangsúlyt kell fektetni a megkülönböztetésre és a konszenzuseresésre. Fontos tervezési érték, hogy mindenkivel, akinek az együttműködése szükséges egy döntés sikeres végrehajtásához, konzultálni kell a döntés meghozatalában.⁸

⁴ Vö. VI. PÁL PÁPA, *Evangelii nuntiandi* [Az evangélium hirdetése] kezdetű apostoli buzdítása, Budapest, 2012.

⁵ Vö. II. JÁNOS PÁL PÁPA, *Novo millennio ineunte* [Az új évezred kezdetén] kezdetű apostoli levele, Budapest, 2001.

⁶ Vö. FERENC PÁPA, *Püspöki Szinódus*, 34–35.

⁷ Idézi II. JÁNOS PÁL PÁPA, *Novo millennio ineunte*, 6.

⁸ Vö. FERENC PÁPA, *Gaudete et exsultate* [Örüljetek és ujjongjatok] kezdetű apostoli buzdítása, Budapest, 2018, 89.

A pasztorális tervezésnek figyelembe kell vennie az idők jeleit (*signa temporum*) és a az alkalmas, isteni időt (*kairosz*). Az Egyház kapcsolata a jövővel gyakran egybefonódik ezekkel a kifejezésekkel, valamint azzal az elvvel, hogy Isten – miközben az emberek szabad tevékenysége által valósítja meg az üdvösség rendjének végső célját – a történelem Ura.⁹ Ezért hangsúlyozza a Piarista Rend 48. Egyetemes Káptalanjának dokumentuma is, hogy fordítsunk különös figyelmet a piarista kultúránkban, folyamatainkban és utunkban bekövetkező változásokra. Amit elsősorban a kérdésfelvetéssel, s az ebből fakadó tervezéssel tehetünk meg.¹⁰ Mert a kérdések az elsődlegesek, ahogyan Yves Congar is írja: „A világban végbemenő történések visszhangot keltenek az Egyházban, legalább oly módon, hogy kérdéseket intéznek hozzá. Az Egyház nem tud mindig mindjárt válaszolni a kérdésekre, legalábbis nincsenek »előre-gyártott« és minden szempontból kielégítő »recept-válaszai«. Mindebből pedig az a tanulság, hogy nem elégséges a mindenkori leckének egyszerű ismétlése.”¹¹

Az idők jeleire irányuló kérdésfeltevést és a jövőre irányuló pasztorális tervezést jelen gondolkodásban elsősorban a piarista iskolák evangelizáló küldetésére összpontosítva fontolgatjuk. Mert a piarista iskolák – mint minden katolikus iskola – arra hivatottak, hogy bemutassák egy olyan nevelés és képzés mintáját, amely megnyitja a hit dialógusát a mai világ kérdéseivel, mint a különböző antropológiai problémák, a tudomány és a

⁹ Vö. FERENC PÁPA, *Evangelii gaudium* [Az evangélium öröme] kezdetű apostoli buzdítása, Budapest, 2014, 34–35.

¹⁰ Vö. PIARISTA REND GENERÁLIS KONGREGÁCIÓJA, *A Szentlélek vezetésével: A 48. egyetemes káptalan dokumentuma*, Budapest, 2022 (Piarista füzetek, 27).

¹¹ YVES M.-J. CONGAR, *Le Concile au jour le jour: troisième session*, Paris, 1965 (L'Eglise aux cent visages, 15), 84., idézi Szabó Ferenc 2012. február 15-én elhangzott előadásában, a Párbeszéd Házában: SZABÓ Ferenc, *A II. Vatikáni Zsinat „kopernikuszi fordulat” az Egyház küldetésében*, URL: <https://www.tavlatok.hu> (utoljára ellenőrizve: 2025. 08. 07.).

technika kihívásai, a társadalmi szokások változásai és az igazságosságért vívott küzdelem. S ebben a küzdelemben hármas cél áll a piarista jelenlétek előtt: hogy proaktívan formáljuk a jövőt; hogy lefordítsuk a teológiát gyakorlatra és a reményt cselekvésre; s hogy jövőorientált gondolkodásunk legyen.

SZEMPONTOK A PASZTORÁLIS MUNKA ÁTGONDOLÁSÁHOZ

Korunk pasztorális gondolkodása hangsúlyozza, hogy a lelkipasztorálás fő célja ma már nem csupán a szentségek kiszolgáltatása, hanem a testvéri közösség építése, amely vonzóvá válik a kívülállók számára is.¹² Hiszen a pasztorális munka célja ma az, hogy az embereket a krisztusi életre hívja és elvezesse, melynek elengedhetetlen feltétele a testvéri közösség létrehozása. A közösség építése tehát nem mellékes, hanem a legfontosabb feladatok közé tartozik, mivel az egyház csak közösségként képes küldetését teljesíteni, formálni tagjait, tanúságot tenni a kívülállók felé, és befogadni a megtérőket. Ezt a közösségi légkört mindenekelőtt a hívek evangéliumi életéből fakadó szeretete, valamint a liturgia, különösen az eucharisztia ünneplése hozhatja létre. Ebben a közösségi működésben a klerikusok és laikusok közös felelőssége elengedhetetlen, hiszen minden megkeresztelt személy részt kap Krisztus papi, prófétai és királyi feladatköréből.

A közös felelősség és a közös munka azért is fontos, mert a fiatalok nem passzív befogadói a tanításnak, hanem tapasztalatokon keresztül tanulnak, ezért kell teret adni nekik az átélésre.¹³

¹² Vö. *A plébánia éve 2013–2014: a Gyulafehérvári Főegyházmegye pasztorális terve*, Kolozsvár, 2013, URL: <https://ersekseg.ro> (utoljára ellenőrizve: 2025.07.17.).

¹³ Vö. *Gyermek- és Ifjúsági Pasztoráció Konceptió: Ifjúságpsztoráció a Szatmári Egyházmegyében*, URL: <https://www.szatmariegyhazmegye.ro> (utoljára ellenőrizve: 2025. 07. 17.).

Különösen is fontos ez a feladatmegosztás a kamaszkor krízisekkel teli időszakában; ehhez olyan felnőtt keresztényekre van szükség, akik „útjelzők” lehetnek, megosztva hit- és élet-tapasztalataikat. A folyamat során a hitkríziseiken áthaladó fiatalokat képessé kell tenni a világ felelős alakítására, a szolidaritás és szubszidiaritás elsajátításán keresztül. Segíteni kell őket hivatásuk felfedezésében és életük értelmes tervezésében, hogy képessé váljanak igent mondani az életre és a teremtet világ megőrzésére. Különösen fontos, hogy felfedezzék a kudarcokból való újrakezdés képességét – Jézusban találva meg a reményt.

Sosem lehet elegendő bármilyen igaz és nemes eszméinknek a kinyilatkoztatása, hanem a fő cél ennél jóval több és jóval komplexebb: a gyermekek és fiatalok élő Istennel való személyes kapcsolatba vezetése és a közösségbe integrálása, hangsúlyozva a szülők szerepét a hit átadásában.¹⁴ Ehhez nélkülözhetetlen a kiscsoportok létrehozása, amelyek ideális színteret nyújtanak a személyes kapcsolatok kialakulásához és a hitbeli növekedéshez. Mindenkoron hangsúlyoznunk kell a fiatalok meghallgatását, bevonását és olyan programok szervezését, amelyek vonzóvá teszik számukra az egyházhoz tartozást.

Az ilyen programok megtervezéséhez vonzó a dialogikus megközelítés, amelyre számos pasztorális tervezési dokumentum ad mintát azzal, hogy nem kész tervet ad, hanem kérdéseket tesz fel, ezzel bevonva a közösséget a tervezés folyamatába.¹⁵ Ezzel a modalitással kell felvetnünk a „valódi” és a „virtuális” világ problematikáját is, elismerve a modern technológia (internet, közösségi média) szerepét a fiatalok életében, és a helyes használatára nevelést kell hangsúlyoznunk ahelyett, hogy demonizálnánk azt.

¹⁴ Vö. A Szombathelyi Egyházmegye lelkipásztori terve: *legyünk ma is „a szentek földje”*, szerk. PERGER Gyula, Szombathely, 2020.

¹⁵ Vö. KAPOSVÁRI EGYHÁZMEGYE, *Ifjúságpasztorációs Zsinati Munkadokumentum, 2018–2020*, URL: <https://kaposvar.egyhazmegye.hu> (utoljára ellenőrizve: 2025. 07. 17.).

A fentebb felsoroltak talán illusztrálják, milyen komplex témáról van szó a pasztorális tervezés kapcsán. Olyan szerteágazó témákat kellett említenünk, mint a

- ♦ közösségépítés,
- ♦ liturgia,
- ♦ tapasztalati alapú tudásátadás,
- ♦ személyes kapcsolat,
- ♦ szülők bevonása,
- ♦ meghallgatás és
- ♦ dialógus.

Éppen ezért, ha pasztorális tervezésről beszélünk, alapvető meghatároznunk a fejlesztés

- ♦ szakaszait,
- ♦ hálózatait, valamint
- ♦ egymással a lehető legszorosabban összefüggő elméleti és gyakorlati alapjait.

LEHETSÉGES TERVEZÉSI SZAKASZOK

A betániai piaristák *Arjé* terve¹⁶ egy öt szakaszból álló pasztorális utat kínál, amelyet a *Felnőttek beavatása a keresztény életbe* (OICA) ihletett,¹⁷ de teljes mértékben az iskolai kontextushoz igazítottak. Minden szakasz egy-egy, Jézus életéhez köthető hely nevét viseli.

1. Betlehem – Meghívás a keresztény életre

Korosztály: óvodától az általános iskola 2. osztályig. Célja a családok bevonása, a vallási érzék felébresztése, az

¹⁶ A Betánia Piarista Rendtartomány *Arjé* programja (a név maga is beszédes, mert a görög „arché” (ἀρχή) szóból ered, ami ’kezdetet, elvet,’ ’teremtő kiindulópontot’ jelent). Lásd <https://pastoralbetania.org/>.

¹⁷ Vö. *Felnőttek beavatása a keresztény életbe: Római szertartáskönyv*, ford. ORSZÁGOS LITURGIKUS TANÁCS, Budapest, 1999.

evangélium első hirdetése. A folyamat a keresztségre való felkészülés és megújítás jegyében zajlik.

2. Názáret – Meghívás a keresztény életmódra
Korosztály: általános iskola 3. osztályától a 6. osztályig. Az időszak mérföldkövei a bűnbánat szentsége (gyónás) és az elsőáldozás.
3. Galilea – Meghívás a Jézus Krisztus melletti döntésre
Korosztály: 12 évestől 15 éves korig. Cél a serdülőkori identitáskeresés során felkínálni a Jézus melletti tudatos és szabad döntés lehetőségét. A hangsúly az önismereten, a lelkiismeret-formáláson és a bűnbánaton van. A szakasz mérföldkövei lehetnek találkozók, nyári élmények és lelkigyakorlatok.
4. Betánia – Meghívás a Jézus Krisztus követésében való elmélyülésre
Korosztály: 16 éves kortól 18 éves korig. A mérföldkövek ebben az időszakban a bérnálás, az ehhez kapcsolódó lelkigyakorlatok, a húsvéti liturgikus programok és az önkéntes munka.
5. Emmausz – Meghívás a hit közösségben való megélésére
Korosztály: 18 évtől 23 éves korig. Cél a bevezetés a közösségi életbe és a misszióba, a fiatalok személyes életprojektjének kidolgozása és a felnőtt egyházi elköteleződés lehetőségének megteremtése. Mérföldkő ennek során egy ötéves kísérése a fiataloknak, amelynek csúcspontja a döntést előkészítő lelkigyakorlat.

A PASZTORÁLIS MUNKÁT MEGVALÓSÍTÓ HÁLÓZATOK

A betániai piaristák *Arje* terve az evangelizáció öt, egymással összefüggő hálózaton (szférán) keresztül valósul meg:

1. *Környezeti pasztoráció*: a legnyitottabb szféra, amely a kommunikációt foglalja magában (kiadványok, weboldalak, közösségi média).
2. *Szabadidő pasztorációja*: szociális tevékenységek, táborok, cserkészlet, sport és önkéntes programok tartoznak ide.
3. *Iskolai pasztoráció*: az iskolai időkeretben megvalósuló tevékenységek, mint a reggeli imák, hittanóra, liturgikus ünnepek és lelkigyakorlatok.
4. *Iskolán kívüli pasztoráció*: önkéntes alapon, tanítási időn kívül zajló programok, mint például a Kalazancius Mozgalom.
5. *Hivatásigondozó pasztoráció*: explicit módon felkínálja a piarista hivatást (szerzetesi vagy világi).

AZ ELMÉLETI ÉS A GYAKORLATI KERETEK MEGALKOTÁSA

A betániai piaristák elméleti alapvetése hangsúlyozza, hogy ez egy „korszakváltásra” adott válasz. Az *Arjé* innovatív javaslatot testesít meg, mivel szakítani kíván a már kevésbé hatékony pasztorális folyamatokkal, és egy új logikát kíván meghonosítani diákok, családok és nevelők között, az iskola evangelizációs képességét kihangsúlyozva. Fő küldetése Isten szeretetének hirdetése Jézus Krisztusban, elsősorban a gyermekeknek és fiataloknak, különösen a legszegényebbeknek, de a felnőtteknek és családoknak is.

Az *Arjé* gyakorlati megvalósítása egy ötlépcsős, a keresztény beavatás szentségi útjából (OICA)¹⁸ ihletett, de az iskolai környezetre adaptált itineráriumon keresztül történik, ahogy említettük a korábbiakban. Az evangelizáció főszereplője a piarista egyházi közösség,¹⁹ amely magában foglalja a szerzetesi közösséget, a Piarista Testvériség tagjait, az nevelőket (különösen a

¹⁸ Vö. *Felnőttek beavatása*

¹⁹ Vö. Angel RUIZ ISLA, *Piarista egyházi közösségek*, Budapest, 2016 (Piarista füzetek, 20).

hittanárokat), a családokat, a kísérőket, a diákokat (és öregdiákokat), valamint minden munkatársat is.

REFLEXIÓBÓL EREDŐ CSELEKVÉS

Életképes pasztorális tervet a valóságra való szoros odafigyelés és reflektálás nélkül nem lehetséges összeállítani. Erre az igazságra tanít bennünket a westminsteri főegyházmegye tervezési folyamata, amelynek a *Láss–Ítéldj–Cselekedj (Megfigyelés – Értékelés – Cselekvés)* címet adták.²⁰

Mit kellene az Egyháznak tennie a mai világban és a mi helyzetünkben? – kérdezik. Hogyan válhatunk ilyen egyházzá? Mik a valós szükségletek ezen a területen? Mi az átfogó célunk?

Milyen világot szeretnénk látni? Mi a víziónk Isten országáról? Mi akadályoz minket ennek megvalósításában? Mi segít nekünk? Mit teszünk az akadályok leküzdésére és a lehetőségek kihasználására? Mit kellene tennünk?

A válaszok megfogalmazása önmagában még nem elégséges alap a terv rögzítéséhez, mert azt megelőzően világos döntést kell hozni a prioritásokról. Ezért a westminsteriek először egyházmegyei gyűlésen vizsgálták meg az összes lehetséges prioritást a helyi helyzet fényében, és így választottak ki néhányat.

Csak ezután jöhetett maga a terv. Az egyházmegye minden csoportját és testületét felkérték, hogy gondolkodjanak el az elfogadott prioritásokról, és döntsenek arról, mit kívánnak tenni velük kapcsolatban. Lényeges dinamikai elem volt, hogy senki semmilyen szakaszban nem mondja meg másnak, mit kell tennie vagy nem tennie. Megfigyelhetjük, hogy az egyházmegyei célkitűzések inkább meghívást, mint parancsokat jelentettek.

²⁰ Vö. Victor GUAZZELLI, *East London pastoral planning*, in New Blackfriars, 1988: 813, 84–93., URL: <https://www.jstor.org/> (utoljára ellenőrizve: 2025. 07. 17.).

INTEGRÁLIS NEVELÉS MINDEN ÓRA, MINDEN TANTÁRGY, MINDEN KOLLÉGA BEVONÁSÁVAL

Az argentin modell, amelyet Santiago Rodríguez Mancini és munkatársai írtak, abban különleges, hogy mindenkit az evangelizáció munkatársának tekint, hitet kínáló tekintetet adva minden tantárgynak, órának, kollégának és tanítási feladatnak. Hangsúlyozzák, hogy az iskolai pasztoráció elsősorban egy szemléletmódja az oktatási feladatnak, az iskolai tantárgyaknak és a mindennapi kötelességnek, ami a hozzáálláson és a kapcsolaton alapul, nem pedig kizárólag tanterven kívüli tevékenységeken vagy liturgikus szertartásokon.²¹ A dokumentum kiemeli, hogy a fizika- vagy nyelvtanár, a recepciós és a hittanár egyaránt beletartoznak ebbe az evangelizációs küldetésbe, feltételezve, hogy ennek kulcselemei a hozzáállásban, a kapcsolatokban, valamint a hitnek a kultúrával/tudománnyal, az élettel folytatott párbeszédében és szintézisében rejlenek.

²¹ Vö. Santiago RODRÍGUEZ MANCINI FSC, *Educational Pastoral Care in school: An Argentinian perspective*, Roma, 2006 (MEL Bulletin, 28), URL: <https://www.lasalle.org> (utoljára ellenőrizve: 2025. 07. 17.).

EGY LEHETSÉGES PASZTORÁLIS TERVEZÉSI FOLYAMAT

	Lépések	Kulcskérdések
Helyzet-felmérés	Helyzetleírás (szocio-kulturális, vallási, pasztorális)	Hol vagyunk most? Milyen a valóságunk?
Értelmezés	A helyzet teológiai-pasztorális értékelése	Mit mond Isten a helyzetünkről? Melyek az idők jelei?
Célkitűzés	Fő pasztorális cél és specifikus célok meghatározása	Hova akarunk eljutni? Mi a legfontosabb feladatunk?
Programozás	Konkrét kezdeményezések, programok, stratégiák kidolgozása	Mit teszünk a célok eléréséért? Hogyan?
Szervezés	Felelősök, csapatok, időpontok, eszközök kijelölése	Kivel? Mikor? Mivel valósítjuk meg?
Kiértékelés	A folyamat és az eredmények rendszeres felülvizsgálata	Hogyan haladunk? Mit tanultunk? Min kell változtatni?

A) HELYZETFELMÉRÉS – HOL VAGYUNK?

A pasztorális tervezés első és elengedhetetlen lépése a helyzet-felmérés, melynek célja a jelenlegi valóság őszinte megismerése és értékelése. Ez a folyamat magában foglalja az intézmény erősségeinek, gyengeségeinek, valamint a benne rejlő lehetőségek-

nek és a felmerülő kihívásoknak az azonosítását. A pontos képalkotáshoz elengedhetetlen az alapvető demográfiai és szociokulturális adatok összegyűjtése. Ennek során meg kell vizsgálni a diákok és gyermekek számát és korosztályos megoszlását, valamint vallási hovatartozásukat, beleértve a katolikus, más felekezetű és nem vallásos diákok arányát. Fontos felmérni a pedagógusok és munkatársak vallási meggyőződését és gyakorlatát is. A szociális kontextus megértéséhez elemezni kell a családok anyagi helyzetét és az őket érintő kihívásokat, mint például a szegénységet vagy a csonka családok helyzetét. Emellett számba kell venni a pasztorális munkában résztvevő papok, hittanárok létszámát és leterheltségét is.

A helyzetfelmérés kulcsfontosságú része a meglévő pasztorális tevékenységek és tapasztalatok részletes áttekintése.

Hitoktatás és katekézis: Vizsgálni kell a hitoktatás formáit, a szentségekre való felkészítés gyakorlatát, és értékelni kell a diákok hitbeli elmélyülésében látható eredményeket.

Közösségi élet: fel kell térképezni az intézményben működő ifjúsági és egyéb közösségek meglétét és aktivitását, a „mi-tudat” építésének módjait, valamint a világiak (szülők, pedagógusok) részvételét a közösségi programokban.

Liturgikus élet: értékelni szükséges a szentmisék és áhítatok gyakoriságát, a diákok és a munkatársak részvételét, továbbá a liturgia minőségét és élményszerűségét.

Szeretetszolgálat: számba kell venni az intézmény karitatív tevékenységeit, a rászorulóknak segítségének formáit, és azt, hogy a diákokat mennyire vonják be az önkéntes munkába.

Családpasztoráció és kommunikáció: fontos elemezni az intézmény és a családok közötti kapcsolatot, az esetleges családpasztorációs programokat, valamint azt, hogy az intézmény hogyan kommunikálja pasztorális üzeneteit a különböző online felületeken, mint a honlap vagy a közösségi média.

Végül a helyzetkép nem lenne teljes az erőforrások és a kihívások számbavétele nélkül. Fel kell mérni a rendelkezésre álló fizikai tereket, például kápolnát vagy közösségi termeket, és

azok vonzerejét a fiatalok számára. Ugyanilyen fontos az anyagi források felmérése, valamint azon belső és külső tényezők azonosítása, amelyek nehezítik a pasztorális munkát, mint a szekularizáció, a paphiány vagy a pedagógusok leterheltsége. Módszerként a westminsteri modell „*Láss*” fázisa ajánlott, amely a konkrét pasztorális tapasztalatok, sikerek és nehézségek összegyűjtésére ösztönöz. Ez megvalósulhat kiscsoportos beszélgetések, felmérések, adatelemzések (pl. kérdőívek, látogatottsági statisztikák) és a pasztorációban érintett szakemberekkel folytatott személyes találkozók révén.

B) ÉRTELMEZÉS – MIT MOND ERRÓL ISTEN?

A helyzETFelmérés („*Láss*”) során összegyűjtött tények és tapasztalatok után a pasztorális tervezés második, mélyebb szakasza következik: az értelmezés („*ÍtéLj*”). Ebben a fázisban nem elég-szünk meg a pusztA tények leírásával, hanem az isteni kinyilatkoztatás fényében keressük azok mélyebb jelentését. A központi kérdés, amelyet felteszünk: Mit mond minderről Isten? Az értelmezés alapja, hogy a feltárt valóságot a hit szemüvegén keresztül vizsgáljuk. Meg kell keresnünk azokat a bibliai idézeteket és egyházi tanításokat, amelyek iránymutatást adnak az intézményünkben tapasztalt konkrét helyzetekre, legyen szó az ifjúság, a család vagy a közösség kérdéseiről. Ez a teológiai reflexió adja meg azt az iránytűt, amely segít eligazodni a modern kor kihívásai között. A reflexió központi tárgya maga a közösség. Fel kell tennünk a kérdést: hogyan tükröZdik intézményünkben az Egyház mint „közösségek közössége”? A mindennapokban hogyan valósul meg a testvéri szeretet és a befogadó lelkület, amely vonzóvá teszi hitünket a kívülállók számára is? Vizsgál-nunk kell, hogy milyen módon hirdetjük az örömhírt, és milyen hatékonysággal vezetjük el az embereket Isten szeretetének megtapasztalására. A közösség élete a tettekben és a tagok együttműködésében mutatkozik meg igazán. Éppen ezért ele-mezni kell, hogyan épül be a szeretetszolgálat mint a tevékeny szeretet konkrét formája az intézmény életébe. Kulcskérdés,

hogyan felismerjük és hasznosítjuk-e a világiak – pedagógusok, szülők, diákok – Istentől kapott karizmáit és felelősségvállalását a pasztorációban. Milyen a papok, szerzetesek, hitoktatók és világiak együttműködése a közös küldetés megvalósításában? Végül az értelmezésnek ki kell terjednie a tágabb társadalmi kontextusra is. Milyen globális és helyi jelenségek (mint a digitális világ, a megnövekedett mobilitás vagy a párkapcsolati kihívások) befolyásolják diákjaink és családjaik életét? Hogyan válaszol minderre az intézmény pasztorációja? Ennek fényében kell értékelnünk, hogy terveinkben mennyire tükröződik az Egyház „missziós nyitottsága”, vagyis a kilépés szándéka a templom és az iskola falai közül, hogy megszólítsuk azokat is, akik távolabb kerültek a hittől.

C) CÉLKITŰZÉS – HOVÁ AKARUNK ELJUTNI?

A helyzetfelmérés („*Láss*”) és a teológiai értelmezés („*Ítélj*”) után a pasztorális tervezés a cselekvés („*Cselekedj*”) szakaszába lép. Ennek első lépése egy világos és egyértelmű fő cél meghatározása. Itt kell megfogalmaznunk, hogy a feltárt valóságra és Isten hívására válaszolva hová szeretnénk eljutni, és hogyan fog ez hozzájárulni Isten országának épüléséhez az egyes emberek lelkében, az intézményben és tágabb környezetünkben. Például fő célunk lehet, hogy intézményünk egy élő, befogadó és missziós lelkületű keresztény közösséggé váljon, ahol minden tag – diák, szülő és munkatárs – személyes kapcsolatba kerülhet Krisztussal és egymással. De szükséges egy ilyen átfogó célt konkrét, mérhető és megvalósítható részcélokra lebontani, melyek a pasztorális munka legfontosabb területeire összpontosítanak. Ilyen lehet például a közösségi élet megerősítése: ennek érdekében elsődlegesen az ifjúsági közösségi csoportok számának és aktivitásának növelését tűzzük ki célul, konkrétan meghatározva, hogy ezt egy vagy két éven belül 25 %-kal szeretnénk növelni. Ezzel párhuzamosan kiemelt figyelmet fordítunk a családokra, ezért rendszeresítjük a szülői közösségi alkalmakat, és aktívan törekszünk a résztvevők számának növelésére. Vagy azt

is mondhatjuk, hogy a liturgikus életet szeretnénk elmélyíteni. Célunk lehet, hogy az intézményi szentmisék és áhítatok ne csupán kötelező programok, hanem valódi lelki élmények legyenek. Ezért javítani kívánjuk a liturgiák élményszerűségét a diákok tudatos és aktív bevonásával a zenei szolgálatba, a felolvasásba és az előkészületekbe. Ezek a konkrét lépések szolgálják azt az egyetlen fő célt, hogy intézményünk ne csupán oktatási, hanem evangelizációs központ is legyen, ahol a közösség, a liturgia és a szolgálat által mindenki közelebb kerülhet Istenhez.

D) PROGRAMOZÁS – MIT FOGUNK TENNI?

A pasztorális tervezési folyamat leggyakorlatiasabb része a programozás szakasza. A helyzETFelmérés, a teológiai értelmezés és a célkitűzés után itt határozzuk meg azokat a konkrét cselekvéseket, programokat és kezdeményezéseket, amelyekkel a kitűzött céljainkat a gyakorlatban is megvalósítjuk. A következő területeken tervezhetünk konkrét lépéseket.

Hittan területe: Hogyan lehet a hittanórákat élményszerűbbé tenni, hogy a hit átadása ne csak ismeretek átadásáról szóljon, hanem Krisztussal való személyes találkozást is eredményezzen? Milyen módon vonják be a szülőket a hitoktatásba és a szentségi felkészítésbe (elsőáldozás, bérnálás)? Hogyan szólítják meg a nem gyakorló katolikus vagy nem hívő diákokat és családjaikat? Milyen felnőtt katekézis programok (pl. bibliaóra, előadássorozat) szervezhetők a pedagógusok és szülők számára? Hogyan építik be az egyházi zene nevelését a hitoktatásba és a zenei képzésbe? Hogyan jelenik meg Kalazanci Szent József lelkisége a hittanórákon, például az irgalom, a bátorság, az igazságosság vagy az Istenbe vetett bizalom motívumai mentén? Hogyan kapcsolódik a hittan a diákok élethelyzeteihez, döntéseikhez, barátságaihoz, kérdéseikhez? Mennyire épít a diákok valós tapasztalataira? Hogyan kapcsolódik a hittan más tantárgyakhoz (pl. irodalom, történelem, természettudományok), elősegítve a hit és tudomány párbeszédét?

Közösségépítés: Milyen módon alakítanak ki és támogatnak kisközösségeket (pl. életkor, életállapot, érdeklődés szerint) a diákok, pedagógusok és szülők számára? Hogyan segítik a frissen érkező diákok és családjaik integrációját? Milyen közösségi programokat szerveznek (pl. lelkinapok, lelkigyakorlatok, táborok, zárándoklatok, agapék)? Hogyan teszik láthatóvá a plébániai és intézményi közösségeket, tevékenységeiket?

Liturgia és imaélet, a közösség forrása: Hogyan biztosítják az igényes és élményszerű liturgiát, különös tekintettel az ifjúsági misékre? Hogyan vonják be a diákokat és a világiakat a liturgikus szolgálatokba (ministránsok, lektorok, kántorok)? Milyen imádságos alkalmakat kínálnak (pl. szentségimádás, imaiskola, rózsafüzér, ökumenikus imaórák)?

Szeretetszolgálat, a tettekre váltott hit: Milyen konkrét programokkal segítik a rászoruló diákokat, családokat, kollégákat az intézményben és a helyi közösségben? Hogyan nevelik a diákokat és a munkatársakat a szeretetszolgálatra és az önkéntességre? Milyen módon támogatják a helyi Karitászcsoportokat?

Családpasztoráció, a jövő gondozása: Milyen programokkal erősítik a családokat (házastársi kapcsolat, gyermeknevelés)? Hogyan segítik a krízisben lévő családokat (pl. tanácsadás, lelki gondozás)? Milyen életvédelmi programokat szerveznek?

Képzés, a szolgálat háttere: Hogyan támogatják a fiatalokat a hivatásuk felismerésében (papi, szerzetesi, házassági, világi)? Milyen módon vonják be a fiatalokat az intézményi és plébániai szolgálatokba? Milyen képzési és továbbképzési programokat biztosítanak a pedagógusok, hitoktatók, ifjúsági és közösségvezetők, valamint más pasztorális munkatársak számára?

Kommunikáció: Hogyan kezelik a fiatalok mobilitását és a digitális környezet kihívásait? Milyen módon fejlesztik az intézmény belső és külső kommunikációját (pl. honlap, közösségi média, helyi sajtó)? Hogyan használják a digitális eszközöket az evangelizációban és a közösségépítésben?

E) SZERVEZÉS

A részletes programterv kidolgozása után a pasztorális tervezés utolsó, operatív fázisához érkezünk: a szervezéshez. Egy kiváló terv is csupán papíron marad, ha nem rendelünk mellé konkrét felelősöket, határidőket és erőforrásokat. Ebben a szakaszban a „mit?” kérdéséről a „ki, mikor és mivel?” kérdéseire helyezzük a hangsúlyt, hogy a jövőképünk valósággá válhasson. A sikeres megvalósítás kulcsa a világos *felelősségi körökön* alapuló csapatmunka. Ennek érdekében a pasztorális terv egyes területeiért felelős munkacsoportokat vagy bizottságokat (pl. ifjúságpsztorációs munkacsoport, családpasztorációs munkacsoport, Karitászcsoport) jelölünk ki. Ezek a csoportok felelnek a rájuk bízott programok megszervezéséért, végrehajtásáért és értékeléséért. A belső hatékonyság mellett kiemelt figyelmet fordítunk a külső kapcsolatokra is: tudatosan koordináljuk az együttműködést a helyi plébániákkal, szerzetesrendekkel, lelkeségi mozgalmakkal és releváns civil szervezetekkel, hogy elkerüljük a párhuzamosságokat és erősítsük egymás munkáját. A feladatok elvégzéséhez elengedhetetlen egy részletes, reális és mindenki által ismert időbeli ütemterv elkészítése. Ez a terv tartalmazza az egyes programok és feladatok megvalósításának határidejét, figyelembe véve az iskolai tanév és a fontosabb ünnepek rendjét, valamint az egyházmegyei szintű programokat. Az *ütemterv* nemcsak a végrehajtást segíti, hanem a folyamat követhetőségét és az elért eredmények mérését is lehetővé teszi. Minden feladathoz meg kell határozni a szükséges *erőforrásokat*. Ez magában foglalja az emberi erőforrásokat (hány önkéntesre, szakemberre van szükség), az anyagi forrásokat (költségvetés készítése az egyes programokhoz) és az infrastrukturális háttérrel (termek, technikai eszközök biztosítása). Ezen erőforrások előteremtésének módját is megtervezzük, legyen szó pályázatok írásáról, adománygyűjtő kampányok szervezéséről vagy új önkéntesek toborzásáról és bevonásáról. A tervezés és a megvalósítás sikerének feltétele a folyamatos és átlátható *kommunikáció*.

Biztosítani kell, hogy minden érintett – a diákok, a szülők, a pedagógusok, a plébános és a fenntartó – időben és pontosan értesüljön a tervekről. A kommunikáció célja azonban nem csupán az informálás, hanem a bevonás is: lehetőséget teremtünk arra, hogy a közösség tagjai ötleteikkel, véleményükkel és aktív részvételükkel hozzájárulhassanak a közös célok eléréséhez.

F) ÉRTÉKELÉS

A pasztorális tervezés nem egy egyszeri feladat, hanem egy dinamikus, ciklikus folyamat. A kör a kiértékeléssel zárul, amely egyben a következő tervezési ciklus alapját is megteremti. Ebben a fázisban őszintén szembenézünk az elért eredményekkel és a felmerült nehézségekkel, hogy feltehessük a két legfontosabb kérdést: Sikerült-e elérnünk, amit kitűztünk? És mit tanultunk a folyamat során? A hatékony értékelés nem utólagos gondolat, hanem egy előre megtervezett, rendszeres tevékenység. Meg kell határozni, hogy milyen időközönként (például fél-évente vagy évente) és milyen keretek között (például a pasztorális munkacsoportok ülésein) tekintjük át a terv végrehajtását. A szubjektivitás elkerülése érdekében konkrét, mérhető mutatókat kell alkalmaznunk. Ilyen mutató lehet a közösségi programokon való részvétel aránya vagy a programokról kapott közvetlen visszajelzések.

A pusztá számadatokon túl elengedhetetlen a közösség tagjainak személyes tapasztalatait is megismernünk. Ehhez tudatosan kiépített visszajelzési mechanizmusokra van szükség. Rendszeresen lehetőséget kell teremteni arra, hogy a diákok, a szülők, a pedagógusok és a papság megoszthassák véleményüket és javaslatukat. Ennek eszközei lehetnek anonim kérdőívek, célzott beszélgetések kisebb csoportokban vagy nyílt fórumok, ahol mindenki elmondhatja a véleményét.

A beérkezett adatok és visszajelzések alapján következik az elemzés fázisa. Itt nem csupán felsoroljuk a sikereket és a kihívásokat, hanem megpróbáljuk megérteni azok okait is. Mi vezetett a kiemelkedő eredményekhez? Milyen belső vagy külső

tényezők okozták a nehézségeket? Ebből az őszinte szembenézésből fakad a valódi tanulás: mit tudtunk meg magunkról, a közösségünkről, az intézményünk működéséről és a pasztoráció természetéről? Ezek a tanulságok a jövőbeli terveink legértékesebb alapanyagát képezik.

A pasztorális terv nem egy kőbe vésett dokumentum,²² hanem egy élő, a valósághoz folyamatosan alkalmazkodó útiterv. Az értékelés során levont tanulságok és a folyamatosan változó „idők jelei” alapján a tervet rendszeres időközönként felül kell vizsgálni és aktualizálni. Az értékelés így nem a folyamat végét jelenti, hanem a megújult lendülettel és a megszerzett tapasztalatokkal gazdagodva elindítja a következő tervezési ciklust.

ÖSSZEFOGLALÁS

Már eddig is láhattuk, mennyire komplex feladategyüttes az, amelyhez egy pasztorális tervnek kapcsolódnia kell. Még jobban átláthatjuk ezt a komplexitást Mindling Andrea összegzésének (*Az iskola lelkipásztori színterei*) áttekintésével.²³ Mert hiszen valóban úgy van, hogy a lelkipásztornak (ide értve a világiakat is) hitelesnek kell lennie és maradnia viselkedésében, a gyerekek és munkatársai iránti valódi érdeklődésében, abban, ahogy a gyerekre, az emberre tekint, nyelvhasználatában, nonverbális jelzéseiben, a közösség, de különösen az egyén iránti figyelmében, a történetek dramatikus elbeszélésében, a dilemmahelyzetek megismertetésében, a terek kialakításában, a teremtetett világra való figyelésben és arról való gondoskodásban, az imában és ünneplésben.

És valóban úgy van, hogy az iskolai pasztoráció dimenzióiba nemcsak a hittérítés vagy az igehirdetés tartozik, hanem bizony olyanok is, mint az életre és hitre vezetés és kísérés; a vallásos

²² Vö. FERENC PÁPA, *Püspöki szinódus*, 7–8.

²³ Vö. MIDLING Andrea, *Az iskola lelkipásztori színterei*, in Egyházfórum 2019: 2, 24–33.

élményekhez juttatás, elmélyítés, a vallási terek kialakítása; a keresztény hit otthonossá tételének segítése, a közös munka támogatása: az iskolai élet és kultúra humánusabbá és élhetőbbé tétele; a kiengesztelődés, a béke és igazságosság elősegítése, a teremtetett világ védelme, az értelem keresésének ösztönzése és segítése; az emberi méltóság tiszteletének közvetítése; az élet iránti felelősségvállalás, etikus irányultság, egy élhető társadalom elősegítése, a közösségben való lét támogatása; a hibát vétők iránti nyitottság képviselése; az aggodalmainkkal és félelmeinkkel való kiengesztelődés készségének kialakítása; a jövőbe vetett remény erősítése.

Ugyanakkor az is nyilvánvaló, hogy kihívások sokasága fogja akadályozni ezt a munkát. Legfőképpen az eltérő egyháztani (*ekkleziológiai*) látásmód, az alkalmas kommunikáció hiánya, a lelkesedés felébresztésének és az elkötelezettséget kialakításának a nehézségei, a vonakodás a pasztorális gyűléseken való részvételtől, a sok világi hívőből hiányzó önbizalom a felelősség megosztásához, a felnőtt hitoktatás hiánya, a mindennapi „tűzoltási” feladatok, a napi krízisek, a gravitálódás a „fenntartás” felé a „küldetéssel” rovasára.

A REMÉNYBE KAPASZKODVA, HOGY AZ ÚR „BELÉPJEN ÉS ELVÉGEZZE A TÖBBT”

Reményt adhatnak viszont Szent Óscar Romero salvadori vértanú érsek szavai: „Semmi, amit teszünk, nem teljes, ami más-képpen azt jelenti, hogy Isten országa mindig túlmutat rajtunk. Egyetlen kijelentés sem mond el mindent, amit el lehetne mondani... Egyetlen program sem valósítja meg az Egyház küldetését. Egyetlen cél- és feladatrendszer sem foglal magában mindent. Erről szól a mi munkánk: Mi magokat ültetünk, amelyek egy napon kinőnek. Már elültetett magokat öntözünk, tudva, hogy jövőbeli ígéretet hordoznak. Alapokat fektetünk le, amelyek további fejlesztésre szorulnak. Kovászt adunk, amely képességeinket messze meghaladó hatásokat vált ki. Nem tudunk mindent megtenni, és van egyfajta felszabadulás annak

felismerésében. Ez képessé tesz minket arra, hogy tegyünk valamit, és azt jól tegyük. Lehet, hogy befejezetlen, de ez egy kezdet, egy lépés az úton, lehetőség az Úr kegyelmének, hogy belépjen és elvégezze a többit...”²⁴

Ebből kiindulva tudomásul kell vennünk, hogy munkánkkal szemben nem kell a teljesség illúzióját támasztani. Merítsünk bátorságot abból a felismerésből, hogy feladatunk csupán egy lépés megtétele a sok közül, és hagynunk kell, hogy az Úr „belépjen és elvégezze a többit”. Reálisan a következőkre számíthatunk:

1. A pasztorális tervezés nem egy lineáris, problémamentes folyamat, hanem egy dinamikus, gyakran kihívásokkal teli út, amely folyamatos alkalmazkodást, tanulást és a Szentlélekre való nyitottságot igényel minden résztvevőtől.²⁵
2. A tervezés nemcsak a célok eléréséről szól, hanem magáról a közösség építésének és a közös tanulásnak a folyamatáról is, amely során a közösség jobban megismeri önmagát és küldetését.
3. A pasztorális tervezés nem a tökéletes, minden részletre kiterjedő „mesterterv” létrehozásáról szól, hanem a hűség és kitartó munkáról, a remény és a bizalom cselekedetéről.²⁶
4. A tervezési folyamat maga, a közös gondolkodás, a párbeszéd és az elkötelezettség is értékes, még akkor is, ha a végső cél mindig meghaladja a konkrét tervek és emberi erőfeszítéseket.²⁷
5. A pasztorális tervezés lényegében egy teológiaiilag megalapozott reménycselekvés, amely elismeri az emberi korlátokat, de bízik Isten gondviselésében és a közösségben rejlő lehetőségekben. A tervezés a jövő felé irányul, ami önmagában

²⁴ Vö. Patricia EGAN, *Pastoral Planning in Maitland-Newcastle Diocese: Signs of Life and Hope?*, in *The Australasian Catholic Record*, 1996: 4, 431.

²⁵ Vö. FERENC PÁPA, *Evangelii gaudium*, 129.

²⁶ Vö. *Uo.*, 157–158.

²⁷ Vö. FERENC PÁPA, *Püspöki szinódus*, 54–55.

reményt feltételez egy jobb, Isten akarata szerintibb jövő iránt.

6. A pasztorális tervezés – a II. Vatikáni Zsinat szellemében – az Egyház folyamatos „aggiornamento”-jának, önmaga újraértelmezésének és a világhoz való viszony újragondolásának egyik legfontosabb eszköze a II. Vatikáni Zsinat szellemében.
7. A tervezési folyamatok során az Egyház újra és újra felteszi magának a kérdést: „Mit jelent ma Krisztus tanítványának lenni ebben a konkrét helyzetben?” és „Hogyan tudjuk Isten Országát hatékonyabban szolgálni?” Ezért a pasztorális tervezés nemcsak a jövő tervezése, hanem az Egyház jelenbeli identitásának és küldetésének folyamatos újrafelfedezése is.
8. A feladatunk az elsődleges evangelizáció: egy vonzó, értelmes és hiteles találkozás lehetőségének megteremtése a hittel és Krisztussal.

Ezzel számolunk, s miközben cselekszünk, várjuk, hogy az Úr „belépjen és elvégezze a többi.”

Az itt közölt írás a 2025. július 1-én, a budapesti piarista tanévzáró intézményvezetői értekezleten elhangzott előadás szerkesztett változata.

Piarista szolgálatunk számos kihívással és új lehetőségekkel is szembesül napjainkban. A bennünket körülvevő világ összetett, gyakran szekularizált, és a digitális forradalom alapjaiban formálja át a kommunikáció, a közösség és az identitás fogalmait. Az egyháznak és benne nekünk, piaristáknak, imádságos figyelemmel kell olvasnunk „az idők jeleit”, hogy evangelizációs küldetésünket ma is hitelesen és hatékonyan tudjuk teljesíteni.

Ez a kötet nem csupán egy tanulmánygyűjtemény, hanem sokkal inkább egy közös gondolkodás lenyomata, útkeresés. Arra vállalkozik, hogy a kalazanciusi örökség lelkipásztori fókuszát lefordítsuk a 21. század nyelvére. Arra keressük a választ, hogy a „*Pietas et litterae*” – „a jámborság és a tudomány” – egysége miként valósulhat meg egy olyan világban, amely gyakran szétválasztja a hitet és a kultúrát, a tudást és az élet mélyebb értelmét.

A cél nem kevesebb, mint az, hogy az iskolai evangelizáció folyamatából eljussunk az evangelizáló iskola valóságába, egy olyan intézményhez, amely nem csupán pasztorális tevékenységeket végez, hanem egész lényével, légkörével, a tantárgyakhoz való hozzáállásával és emberi kapcsolataival Jézus Krisztus örömhírét hirdeti.